Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Jørgen Munch Christensen

»UNDERGRUNDEN« I VEJLE

Besættelsen og Kapitulationen

1945
EIGIL KNUDSENS BOGHANDEL
Vejle

Tilegnet

MINISTER, PROFESSOR

MOGENS FOG

Jørgen Munch Christensen

»UNDERGRUNDEN« I VEJLE

Besættelsen og Kapitulationen

1945
Eigil Knudsens Boghandel
Vejle

FRIHEDSBEVÆGELSENS Folk krœver ingen Tak eller Belønning, men jeg ønsker dog at udtrykke min Tak til alle de, der uden Hensyn til Risiko, anden Mening, Besvær og økonomiske Tab satte Livet ind for Danmarks Befrielse, og jeg siger Tak til de mange, der hjalp os paa mangfoldige Maader med Husly, Lagerplads, Garager, Biler, Lægehjælp o. a.

Denne Bog skrives for at have en klar og dokumentarisk Beretning om, hvad der virkelig har fundet Sted i Undergrunden i Vejle.

Dette vanskelige Hverv er overdraget Munch Christensen, der som Sekretær i Frihedsraadets Lokalkomité paa forskellig Maade har været midt i Begivenhederne. Munch Christensen vil kunne skrive Bogen uden at farve Begivenhederne og uden at tage Hensyn til det Rygtesmederi, der ret naturligt sættes i Gang i denne Tid, hvor saa mange uheldige Elementer føler sig truet af Frihedsbevægelsens Arbejde.

Frihedsbevægelsen ønsker en ærlig og klar Fremstilling, og vi takker Munch Christensen, fordi han har paataget sig dette vanskelige Hverv.

S. G. BENDTZEN.

Indledning

Efter de lange og onde Besættelsesaar skinner Solen atter over et frit Danmark. De første Fredsdages Festrus er blevet afløst af Hverdagen, det er Genopbygningen af Landet, det nu gælder. Modstandsbevægelsens store, civile Hær har snart afsluttet sit Arbejde og vil blive afviklet, men dens Indsats før og efter Tyskernes Kapitulation vil aldrig blive glemt. I vort Lands Historie vil de illegale Gruppers Kamp mod Tyskerne komme til at indtage en hæderfuld Plads. For at give Eftertiden det mest korrekte Billede af »Undergrunden«s Arbejde under Besættelsen er det derfor af Værdi, at der nu, hvor Indtrykkene endnu er friske, samles et nøgternt og dokumentarisk Stof, der i grove Træk kan fortælle om Udviklingen i hver større dansk By under Besættelsen.

Paa Overfladen var Vejle en rolig og fredelig By. Vi slap billigere end mange andre danske Byer, selvom ogsaa vi i rigeligt Maal fik stiftet Bekendtskab med tyske Morder- og Terrorbander. Navnlig i Besættelsens første Fase kneb det mange gode danske Borgere i Byen at forstaa, hvorfor Vejle »ikke rigtigt var med«, men det var kun tilsyneladende, Vejle sov Tornerosesøvn. Undergrundsbevægelsen arbejdede her i Byen mere intensivt end ret mange andre Steder i Landet. At Overfladen var rolig, havde de Illegale kun Grund til at være tilfredse med, det gav dem yderligere Muligheder for at udbygge Organisationerne. Gennem en længere Periode havde en Del af Modstandsbevægelsens Centralledelse da ogsaa Sæde her i Byen, og fremtrædende Ledere indenfor Undergrunden satte ofte hinanden Stævne i Vejle. Mange Sabotører, der jagedes af Gestapo, tog ofte her en lille »Ferie«; hvis Tyskerne havde anet, hvad der skjulte sig under den rolige Overflade i Vejle, havde de sikkert gjort mangen god Fangst her.

I »Undergrunden i Vejle« er der gjort Forsøg paa at samle en Del af det vældige Stof, der findes om, hvad der foregik under Overfladen her i Byen. Meget er skrevet og talt om, hvad der er sket, og endnu meget mere vil efterhaanden komme frem. Fem Aars Begivenheder lader sig ikke aabenbare paa faa Dage.

Bogen om Vejles Undergrund kan selvsagt ikke være udtømmende. Meget Stof har maattet udskydes, og kun det væsentligste er taget med for ikke at faa for mange Gentagelser og Detaljeudpenslinger.

Den Kritik, man med Rette vil kunne fremsætte mod alle Publikationer omhandlende Undergrundens Arbejde — nemlig at alle Navne og alle Fortjenester ikke er kommet med — vil man ogsaa kunne fremsætte imod denne Bog. At man ikke kan faa alle med, skyldes først og fremmest den Omstændighed, at Frihedsfronten, navnlig mod Slutningen af Krigen, var saa bred, at man umuligt kan nævne alles Indsats. Ogsaa den Omstændighed, at Anonymiteten har præget hele Undergrundsbevægelsens Arbejde, vanskeliggør nu Forsøget paa at faa alt væsentligt draget frem i Dagens Lys.

De, der maaske føler sig forbigaaet, naar de læser denne Bog, maa derfor forstaa, at deres Arbejde for Frihedsbevægelsen *ikke* er gaaet upaaagtet hen, ogsaa deres Indsats fortjener Taknemlighed, selvom man maaske ikke har faaet dem nævnt her i Bogen. Først og fremmest er det jo den store, anonyme Befolkningsgruppe, den, der udgør mindst de 90 pCt. af Befolkningen, vi har at takke for, hvor vi nu staar. Her i Vejle var det Arbejderne og Forretningsfolkene, der førte an i de store Folkestrejker. Enigt fulgte man Frihedsraadets Paroler og gjorde sig dermed til Soldater i Frihedsbevægelsens Hær.

Begivenhederne efter Kapitulationen vil kun indtage en mindre Plads i Bogen, da disse er blevet indgaaende omtalt af Pressen. De mange Mennesker, der meldte sig til Frihedsbevægelsens Rækker i Dagene omkring Kapitulationen, er ikke taget med, da Bogen tilsigter først og fremmest at skildre den virkelige »Undergrund« i Vejle.

En Tak til de mange Mennesker, der beredvilligt har givet mig Oplysninger til denne Bog, og til de, der har stillet Fotografier til Raadighed.

Den illegale Presse

Tyskernes Indmarch i Vejle d. 9. April 1940 (Billedet er taget paa Hjørnet af Kirkegade og Dæmningen)

Da Tyskerne den 9. April 1940 med Vold trængte over den danske Grænse, mistede vi med ét Slag vor aartusindgamle Frihed. Paa denne, den mest bitre og tunge Dag i vor Historie blev Spiren lagt til den Modstand, der skulde føre til Folkets heroiske Kamp.

De drønende Bombemaskiner, der i lav Højde strøg over Hustagene i Vejle, og senere paa Dagen de motoriserede Troppeenheder, der passerede gennem Byen, var en bitter Oplevelse for den vaabenløse Befolkning, der med knyttede Hænder saa til.

De tyske Støvletramp i vore Gader — Indkvarteringerne af tyske Soldater — de mange Forordninger og Paabud, der i Løbet af faa Timer blev offentliggjort, gjorde det klart for alle, at nu var det ude med vor Selvstændighed for lange Tider.

De tyske Løfter og Forsikringer om, at Danmark atter skulde faa sin Frihed, og at Tyskerne ikke vilde indblande sig i danske

Anliggender, blev ikke troet af mange, Erfaringerne ude fra Europa talte deres tydelige Sprog om tysk Ordholdenhed, og selve Overfaldet paa vort Land var jo et eklatant Eksempel paa tysk Upaalidelighed.

Danskerne, som ikke paa nært Hold havde kendt til Nazismens grufulde Undertrykkelse af al Frihed, var ikke modne til straks at tage Kampen op mod Undertrykkerne. Mange Mennesker herhjemme kendte kun lidt til Nazismens sande Væsen, havde ingen Idé om hvilken Dæmon, der var faret i det tyske Folk. Fra tilfældige Turistbesøg havde man maaske det aller bedste Indtryk af Tyskerne, havde paa den tyske Overflade kun mødt smilende Elskværdighed og Gemytlighed. Nu laa Krigens Skygge over Danmark, nu lærte man Herrefolkets sande Natur at kende, og Begreberne om de »rare og gemytlige« Tyskere blev revideret fra Dag til Dag.

Den Modenhed, Kraft og Udholdenhed, der skulde til for at tage Kampen op mod Landets Undertrykkere, blev ikke erhvervet paa én Dag, der skulde gaa lang Tid, før alle Danskere helt havde fundet sig selv, men som Besættelsesaarene skred frem, voksede Enighed og Kampvilje hos Hovedparten af Landets Befolkning frem til den Dag, hvor Strejkerne over hele Landet gav Tyskerne klar Besked om, at nu stod hele det danske Folk samlet paa én Folkefront mod Nazismen. Den illegale Presses store Andel i denne Udvikling maa aldrig glemmes. Nu, hvor vor Frihed igen er en Kendsgerning, og hvor det frie Ord igen kan tales og skrives overalt i Danmark, kan de illegale Blades Betydning let blive overset. Det er de spændende og dramatiske Begivenheder, der nu kommer i Forgrunden, Mændene med Maskinpistolerne og Bomberne er Dagens Helte, men uden den illegale Presses Indsats havde Forholdene set ganske anderledes ud. Det var den, der overvandt den tyske Propaganda, det var den, der skabte en Forstaaelse hos Befolkningen af Sabotagens Betydning og Nødvendigheden af Hjælp til dette Arbejde fra alle Kredse, det var den, der skabte Enighed i Folket og samlede det til Kamp mod Nazismen.

Den illegale Presses Pionerarbejde var farefuldt og slidsomt, mange faldt i Kampen for at skrive og bringe det frie Ord ud til Befolkningen, men Indsatsen paa dette Omraade var ikke

paa noget Tidspunkt forgæves! Tryk avler Modtryk, siger et gammelt Ord, og naar Nazisterne straks ved deres Erobring af Danmark søgte at undertrykke Landets Presse og Radio, var det naturligt, at mange Mennesker straks reagerede og overtraadte de tyske Paabud. Vor gamle Ret til frit at tænke, tro og tale maatte ikke fortabes ved lydig Indordning under Tyskernes Krav. Den tyske Propaganda maatte ikke staa uimodsagt.

Grundlaget for de første Militær- og Sabotagegrupper her i Vejle blev allerede lagt ved et hemmeligt Møde den 10. April, men Arbejdet med at bringe det frie Ord — Sandheden om Begivenhederne, som Tyskerne al Tid fordrejede eller fortiede — ud til Byens Befolkning, tog ogsaa sin Begyndelse i Dagene umiddelbart efter den 9. April. Endnu var det ikke illegale Blade, der var Tale om, men lukkede Foreningsmøder, paa hvilke den ucensurerede Sandhed om Udviklingen herhjemme og ude i Verden kom frem. Lukkede Foreningsmøder var i Realiteten det første Modtræk mod Tyskerne her i Vejle. Efterhaanden, som Befolkningen fik Oplysninger paa saa mange andre Maader, mistede disse Møder deres oprindelige Betydning, men det modige Initiativ, der blev taget af Foreningsformændene i en lang Række vejlensiske Foreninger, maa ikke glemmes.

Der gik ikke lang Tid efter den 9. April, før de første illegale Blade dukkede frem. Nogen selvstændig vejlensisk Bladgruppe eksisterede dog ikke, men mange sørgede for Videresendelse af de tilfældige Blade og Skrifter, der blev udsendt af Studenterkredse i København. I det første Besættelsesaar udkom ogsaa de første duplikerede, illegale Bøger, der samvittighedsfuldt blev solgt »under Disken« af de vejlensiske Boghandlere. Ufarligt var Salget af disse Bøger ikke. Boghandler Jens Refslund fik saaledes efter Shellhusets Bombardement Bevis for, at Gestapo havde haft Opmærksomheden henvendt paa hans Salg af illegale Bøger, idet Patrioterne i København tilsendte ham en Stump af en Liste, paa hvilken hans Navn figurerede. Listen havde man fundet i Shellhusets Ruiner.

Den første egentlige Bladgruppe her i Vejle blev startet af Kommunisterne i Januar 1942, og umiddelbart efter fulgte Oprettelsen af Grupper for »Frit Danmark« og »Studieringen«.

Chauffør Johannes Erichsen var den første Redaktør af »Folkets Røst«, og med faa Medarbejdere begyndte han Udsendelsen af Bladet under meget beskedne Former. I November 1943 overtog Maskinarbejder Hans Nedergaard, der havde været fængslet af Tyskerne, Redaktionen. Nedergaard, der gik under Dæknavnet Ib, levede illegalt i Vejle. Han var en Mand, Tyskerne gerne vilde have fat paa igen, men takket være stor personlig Forsigtighed og stor Hjælp fra de Værtsfolks Side, som holdt ham skjult, lykkedes det ham at klare sig igennem Krigen uden at blive taget af Tyskerne igen.

Foruden »Folkets Røst«, der regelmæssigt udsendtes af Kommunisterne en Gang om Maaneden, udsendte denne Gruppe ogsaa »Land og Folk«, der traadte i Stedet for Partiets legale Presse, der var blevet forbudt af Tyskerne.

Lærer Finn Pedersen, der senere blev taget af Gestapo, ledede Gruppens tekniske Apparat. I den illegale Presses Historie her i Byen er Finn Pedersen et Kapitel for sig. Det var utroligt, hvad denne Mand kunde præstere. Titusinder af illegale Blade har han fremstillet og været med til at distribuere. Nat og Dag var han i Aktivitet, som oftest i Samarbejde med Kristian Kappel Petersen (kaldet »Ove« eller Bageren). Aldrig var han uvillig til at udføre et Stykke Arbejde — ogsaa for andre Grupper. Han har trykt Blade for »Frit Danmark« i Vejle, for »Ringen« og for Grupper i Fredericia. Ja, en Overgang tryktes Hovedparten af de illegale Blade for hele Sydjylland af Finn. Det var et kosteligt Syn, hvis man en varm Sommerdag kom op paa Finns lille Kammer hos Fru Bredahl Glud. Gulvet flød med illegale Blade — Orden var ikke Finns stærke Side. Hans Natur var Bohemens, og det illegale Kammer bar Præg deraf. Sveddryppende, kun iført et Par Badebukser, stod han i det steghede Tagkammer og drejede den tunge Duplikator. Distræt nynnede han til det ensformige Arbejde og kunde ikke bringes ud af Ligevægt, om Gestapos Bil saa stoppede op foran Huset. Støt og roligt fortsatte han ved Duplikatoren. Flygte fra sine Gerninger kunde han heller ikke, dertil var Værelset for kompromitterende og han selv for indesmurt i Duplikatorsværte. Det var ikke Uforsigtighed, der fældede ham. Da han endelig en Dag blev taget af et Par Gestapofolk, skyldtes det andre Aarsager, som han ikke selv var

Herre over, og det illegale Kammer paa Dæmningen, var da flyttet til et andet Sted.

»Frit Danmarks Gruppe« i Vejle blev oprettet af otte Vejlensere, der ved et Tilfælde var kommet i Forbindelse med en illegal Presseleder i Fredericia — Adjunkt Kaj Rasmussen, der senere blev taget af Gestapo og som døde i tysk Koncentrationslejr. Kaj Rasmussen var en Mand, der med hele sin Kraft og Personlighed gik ind i Arbejdet for at bekæmpe Tyskerne. Da Gestapo første Gang var paa Sporet af ham, flygtede han til Vejle, hvor han sammen med sin Hustru holdt sig skjult nogen Tid hos Fabrikant Helge Andersen. Da Faren syntes at være drevet over, vendte han tilbage til Fredericia. Han genoptog sit Arbejde dernede i én af Militærgrupperne, men en Dag var det for sent at flygte.

Kaj Rasmussens Død i Meppen Koncentrationslejr var et smerteligt Tab for de Medarbejdere, han havde skaffet sig indenfor Modstandsbevægelsen. I Vejles illegale Bladgruppe vil man aldrig glemme, at Initiativet til meget af det, der kom til at ske i Vejles »Undergrund«, stammede fra ham. »Frit Danmark«-Gruppen var upolitisk, sammensat af Mennesker fra forskellige Samfundsklasser og af forskellig politisk Indstilling. Gruppen begyndte i det smaa — talte kun otte Medlemmer, der selv gjorde alt Arbejdet. Senere kom der mange Medarbejdere til. Disse lærte dog ikke alle Gruppens Medlemmer at kende, men blev af et Par Mellemmænd instrueret om deres Arbejde. De mange anonyme Medarbejdere gjorde en stor Indsats, uden hvilken Arbejdet aldrig kunde været gennemført.

Til Kernen af »Frit Danmark«-Gruppen hørte bl. a. under hele Perioden: Fru Bredahl Glud, Knud Brincker, Erik Kjellow, Gunnar Helmar, Mogens Andersen, Axel Møller, Ib Windfeld Hansen og Ivar Knudsen. Det sidste halve Aar fungerede Tage Bundgaard som Leder af det Hold unge Mennesker, der forestod Udbringningen.

Arbejdet med at fremstille og distibuere de illegale Blade var farligere end mange tror. Folk var mere sladrevorne i Begyndelsen af Besættelsestiden, da de illegale Blade begyndte deres Virksomhed. Ydermere havde Gestapo ikke andre Opgaver den Gang

end at uskadeliggøre Bladgrupperne. Sabotagen og det øvrige kom først senere til i videre Omfang.

Selv om det lyder ret simpelt at trykke nogle Blade, var der dog mange Besværligheder. Ingen var særlig begejstrede for at have Duplikatoren, der er et larmende Uhyre, staaende. Naar der kørtes med den, kunde det høres fra Kælder til Kvist, saa det gjaldt om at finde Steder, hvor man ugenert kunde arbejde. Uden Tanke paa Risikoen gav Læge Fru Bredahl Glud i første Omgang Lov til at trykke i sit Hjem, og Tusinder af illegale Blade er udgaaet herfra. Senere maatte man flytte rundt, og mange forskellige Steder fik Duplikatoren Husly for kortere eller længere Tid, bl. a. hos Franz Leo Larsen, London Herremagasin, Skræddermester Borlev og Købmand Mathiasen, Vestergade.

Det var ogsaa et Problem at skaffe Papir, Duplikatorer og Skrivemaskiner, men her var Poul Slots alle de illegale Bladgrupper i Vejle en god Mand.

»Frit Danmark«s Hovednummer var som oftest bogtrykt. Det blev fremstillet paa illegale Trykkerier, bl. a. i Horsens og Odense. En Overgang maatte Gruppen i Vejle dog selv duplikere det mangesidede Hovednummer, fordi Bogtrykkeren i Odense var flygtet. Hans Flugt var egentlig en Fejltagelse, men da han først var flygtet, kunde Sagen jo ikke gøres god igen. Det gik til paa den Maade, at i samme Ejendom, som Trykkeriet havde til Huse, boede ogsaa nogle tyske Officerer. Bogtrykkeren havde aldrig været ængstelig for dem, da de tilsyneladende passede sig selv, uden at ane hvad der foregik i Bogtrykkeriet om Natten. En Aften havde Officererne haft Drikkegilde, og et Par af dem fik Medlidenhed med Bogtrykkeren, der aabenbart havde Overarbejde til langt ud paa Natten. De bankede paa hans Dør for at invitere ham med til Gildet, men Bogtrykkeren, der gennem Vinduet havde set et Glimt af Officererne, sprang ud af Bagdøren og tog omgaaende den illegale Rute til Sverige. Tyskerne anede mærkværdigvis ikke Uraad, og da der ikke skete Trykkeriet noget i de følgende Dage, kunde en Del af Satsen reddes af andre Medarbejdere.

Hovednummeret blev sendt til Vejle i camouflerede Pakker. Det var et farligt Hverv at være »Dækadresse«. Flere forskellige

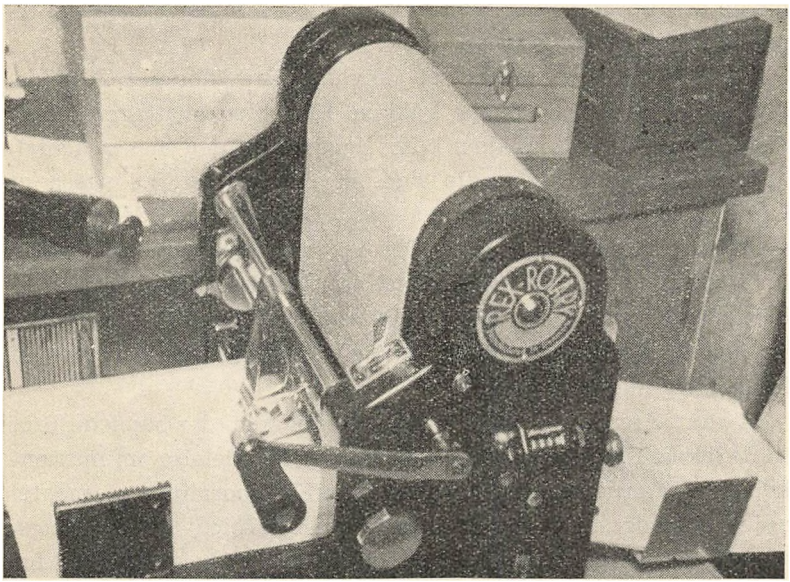

Paa denne Duplikator er Titusinder af illegale Blade blevet trykt i Vejle

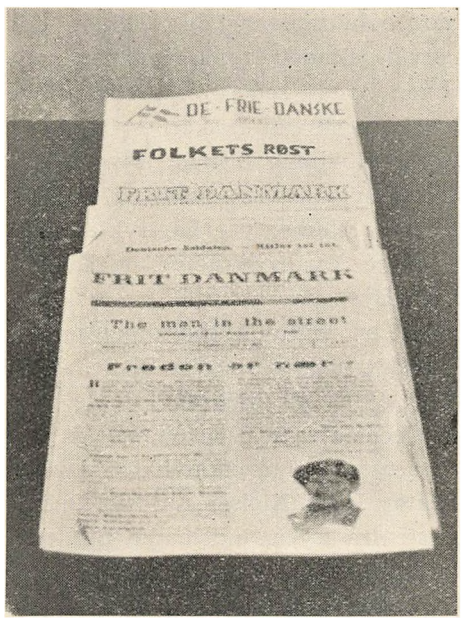

Nogle af de illegale Blade, der blev udsendt i Vejle

»A. C.« efter Hjemkomsten fra Koncentrationslejren

havde den udsatte Post, men navnlig blev Købmand Bøgh Laursen brugt til denne Mission.

I hver Pakke var indlagt et uskyldigt Brev for det Tilfælde, at Gestapo skulde opsnappe Pakken. Heri blev Modtageren høfligt bedt om at lade Pakken blive liggende til den blev afhentet.

»Frit Danmark« udsendte ligesom Kommunisterne ogsaa et lokalt Blad: »The man in the street«. Lokalstof var dét, »Abonnenterne« længtes mest efter. Det havde stor moralsk Betydning for Holdningen under hele Besættelsen, at lokale Landsforrædere blev »hængt ud« i den illegale Presse. Frygten for at komme i de illegale Blade har afholdt mange vaklende Personer fra at indlade sig med Tyskerne.

Et stort Ansvar var lagt paa de Mennesker, der samlede Stof til de lokale illegale Blade. Hver indgaaet Meddelelse om mistænkelige — Værnemagere, Stikkere eller Kollaboratører — maatte nøje undersøges. Til stor Hjælp var her Politiets Efterretningsvæsen, der gerne sad inde med de Beviser, der skulde til, før man vovede at offentliggøre Navnet paa en kompromitteret Person.

I første Række var det dog opinionsdannende Artikler, der fremkom i »The man in the street«. Bladets første Nummer indeholdt en Artikel om »de lunkne i Byen«, senere bragtes Artikler om Nazisternes Mord paa Overlægerne, om Tyskernes Overgreb mod Politiet, om Befolkningens Holdning overfor Flygtningestrømmen, om Landboernes Holdning overfor Tyskerne o. s. v., o. s. v. Bladets sidste Par illegale Numre var bogtrykte. Bogtrykker Ernst Nielsen gjorde dette Stykke Arbejde, og Klichéerne var laant hos Pressen her i Byen.

Studieringen, der senere blev en vigtig Militærorganisation, begyndte ogsaa sin Karriére med at udgive illegale Blade. »Ringen« begyndte Sommeren 1942 i Vejle. Et 5-Mands Udvalg blev nedsat med Overbibliotekar Bredsted i Spidsen og iøvrigt bestaaende af Lærer Petersen, Hornstrup, Fabrikant Helge Andersen, Lærer Elmholt og Redaktør Hans Nielsen, »Social-Demokraten«. Da Hans Nielsen rejste fra Byen, indtraadte Bibliotekar Abitz i Stedet, og denne kom senere til at spille en vigtig Rolle under Opbygningen af »Ringen«s militære Grupper.

»Ringen« udsendte hver Maaned Bladet »Orientering«, der

navnlig fik stor Indflydelse indenfor Byens akademiske Kredse. Som ivrige Deltagere i »Ringen«s Bladvirksomhed i Vejle bør nævnes de to kvindelige Bibliotekarer Rigmor Andersen og Frk. Bjørnkjær. Biblioteket i Vejle var godt med. Foruden Bladarbejdet paatog Overbibliotekar Bredsted sig ogsaa at samle en komplet Samling af alle verserende Tyskerhistorier. Der findes sikkert ikke i Danmark nogen anden, der har samlet saa righoldigt et Materiale om Nazismen set gennem Humorens Briller som Overbibliotekaren. Forhaabentlig faar Offentligheden en Gang Lejlighed til at stifte nærmere Bekendtskab med denne Samling, der viser en ikke uvæsentlig Side af dansk aandelig Modstand mod Tyskerne.

»Dansk Samling«, der paa saa mange Omraader har ydet en god Haandsrækning til det illegale Arbejde, udsendte ogsaa mange illegale Bøger og Blade (»Niels Jydes Breve« og »Morgenbladet«). Det var Afdelingsleder Karl Johnsen, der ledede denne Del af Partiets Arbejde i Vejle, bistaaet af en Del af Dansk Samlings Medlemmer i Byen.

Foruden de nævnte illegale Bladgrupper har andre mindre Grupper her i Byen udsendt illegale Blade. Mange Mennesker modtog fra Venner i København en Portion Blade, som de trofast videresendte til Borgere her i Byen. Selvsagt har denne Virksomhed været saa anonym, at den nu ikke kan opspores. Dette betyder dog ikke, at den Indsats, der fra saadanne Gruppers Side er ydet, ikke anerkendes. Arbejdet var jo lige farligt, om Grupperne var store eller smaa, om de var tilsluttet Organisationerne eller var opdukket paa privat Initiativ.

Det fortjener ogsaa i dette Kapitel at blive nævnt, at Redaktør Preben Skaaning, der i det illegale Liv var med i Militærorganisationerne og yderligere distribuerede »De frie Danske«, ogsaa i sin legale Avis gjorde en Indsats for at trodse den tyske Undertrykkelse af Ytringsfriheden. Mange, mange andre har gjort en stor og fortjenstfuld Indsats i Vejle for den illegale Presse. Man regnede gerne med, at hvert illegalt Blad blev læst at gennemsnitligt 10 Mennesker, saaledes at et Oplag paa f. Eks. 2000 Eksemplarer kunde paavirke det meste af Byens Indstilling overfor et eller andet aktuelt Problem.

Pressens Magt er stor, den illegale Presses var om muligt

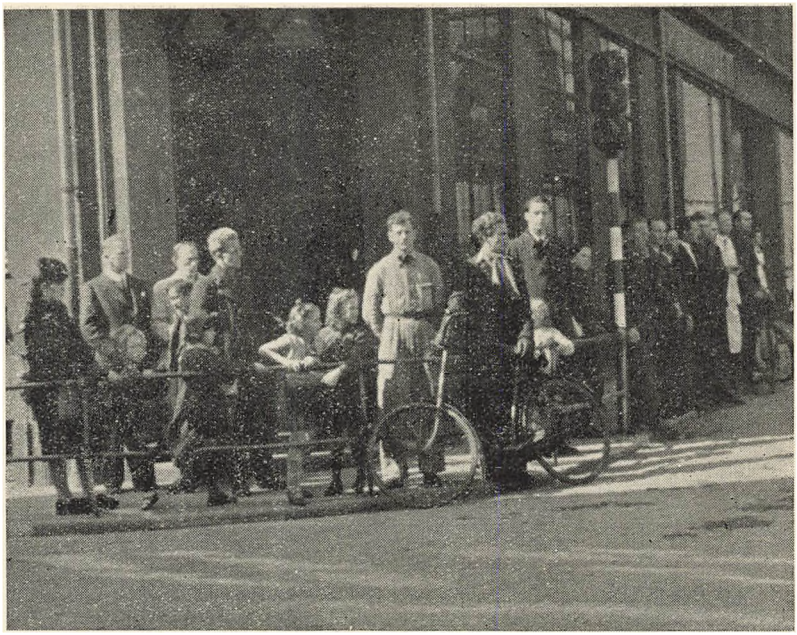

2 Minutters Stilhed den 9. April. Een af de mange Demonstrationer, den illegale Presse var med til at gennemføre

endnu større end den legales. Det ubetydeligt, oftest daarligt duplikerede Blad, blev læst og troet af Byens Befolkning. Aldrig satte de illegale Blade deres Renommé over Styr, selv om Værnemagere og Landsforrædere hadede denne Presse og paa enhver Maade søgte at mistænkeliggøre dens Udtalelser. I Dagene efter Kapitulationen havde mange illegale Bladfolk Mindreværdsfølelse, fordi det nu pludselig kun var Vaabnene der talte, og de syntes glemte. Gør man sig den illegale Presses Betydning for hele Udviklingen herhjemme klar, har alle de, der gjorde et Stykke Arbejde paa dette Felt, kun Grund til at føle sig paa lige Fod med andre Frihedskæmpere.

Bladgrupperne her i Byen var indorganiseret under Ledelsen i København og modtog herfra Ordre og Direktiver. Gennem Besættelsesaarene har mange af »Ringen«s, Kommunisternes og »Frit Danmark«s Bladledere gæstet Vejle paa Inspektion. En af de første og mest typiske Repræsentanter for disse Rejseledere var Magister Ib Nørlund. Han var stærkt eftersøgt af Gestapo,

men passede dog troligt sine Distrikter. Indesluttet og ordknap var han, de, der fik Besøg af ham, vidste bogstavelig talt ikke andet om ham, end at han var »god nok«, og at han hed »Arthur Christensen«, almindeligt kaldet A. C.! Han fortalte aldrig om sine Oplevelser, selv om han vel havde oplevet mere end de fleste. Han var ægte illegal og fik en høj Stjerne her i Byen. Som Organisator og Leder fik han umaadelig Betydning for Udviklingen indenfor mange forskellige Grupper. Da Gestapo en Dag tog ham paa Fredericia Banegaard, var der ingen der ængstedes. A. C. skulde nok holde Mund, ingen behøvede at »gaa under Jorden«, fordi han var faldet i Gestapos Klør. De pinte ham paa Staldgaarden i Kolding, slog ham med Knipler i Ansigtet, men de fik ikke A. C. til at røbe noget af alt det meget, han vidste!

Den illegale Presse gik ogsaa til Felts mod Tyskernes Udplyndring af Landet. — Her er en typisk Repræsentant for Værnemagten, der skal hjem paa Orlov. Fotograferet paa Vejle Banegaard

Militærorganisationen i Vejle

E. C. L. Løfting
Vejles første Byleder

H. Chr. Faith Jørgensen

En af de største Overraskelser, Vejles Befolkning fik i Dagene omkring Kapitulationen, var den Undergrundshær af Frihedskæmpere, der pludselig dukkede frem i Dagens Lys. Selv for mange af de Mennesker, der var indrulleret i den aktive Frihedskæmperhær, kom Afsløringen som en stor Overraskelse. Saa hemmeligt og godt var Arbejdet gjort, at kun den snævre Ledelse kendte Organisationens egentlige Omfang. Mændene i Kompagnierne og i de forskellige tilsluttede illegale Grupper kendte som Regel kun de Kammerater, man arbejdede sammen med, og de nærmeste Foresatte.

Ikke blot Organisationens Omfang virkede overraskende og imponerende, ogsaa Disciplinen og Uddannelsen hos disse illegalt uddannede Folk skabte Respekt og Beundring. Vel havde Befolkningen Kendskab til Sabotørernes Kamp mod Tyskerne, til den illegale Presses Trods mod Nazisternes aandelige Mørkelægning, men at der ogsaa fandtes en stor og veluddannet Modstandshær havde kun de færreste Anelse om.

Modstandshæren blev ikke, som mange har troet, dannet

umiddelbart før Tyskernes Sammenbrud. De militære Organisationer i Undergrundsbevægelsen blev paabegyndt paa et meget tidligt Tidspunkt af Besættelsen. Vel naaede man først til Organisationens Fuldkommenhed mod Slutningen af Besættelsen, men Styrker havde længe været rede til at optage Kampen med Tyskerne, om der blev givet Ordre dertil fra det allierede Hovedkvarter.

At give en detaljeret Fremstilling af den Udvikling, der førte til den Modstandshær, som Befolkningen saa myldre frem fra Undergrunden, da Tyskerne kapitulerede, er en meget vanskelig Opgave.

Organisationen blev ikke skabt paa én Dag. Erfaringer maatte indhøstes, og forskellige Ledere afløste hinanden, naar én blev fordrevet af Gestapo. Hver Gang maatte der begyndes paa næsten bar Bund, og først efter store Anstrengelser lykkedes det igen at etablere Forbindelse med de gamle Grupper. Alle disse Afbrydelser i Organisationsopbygningen vanskeliggør Rekonstruktionen af, hvad der er sket indenfor de militære Grupper og Sabotagegrupperne, der nøje var knyttet til det militære Apparat. Kun de øverste Ledere kendte hele Nettet af Smaagrupper, men havde til Gengæld ikke Kendskab til Frihedskæmpernes Navne, da alt i Undergrunden foregik anonymt. Her var man »Onkel Peter«, Ole, Willy, Jens o. s. v., hvad man ellers hed og foretog sig i den legale Verden interesserede ikke Undergrunden. Al unødvendig Spørgen og Snakken var bandlyst.

Naar der her skal gøres Rede for Militærorganisationens Opbygning i Vejle, nytter det derfor ikke at prætendere absolut Kendskab til alt, hvad der er sket paa dette Felt. Der vil sikkert blive »Huller« Fremstillingen, men disse maa tilskrives det uigennemtrængelige Slør, der hvilede over hele Undergrundens Arbejde.

Skal man søge Oprindelsen for Modstandshæren i Vejle, skal man helt tilbage til Dagene umiddelbart efter den 9. April 1940.

Faith Jørgensen var én af de første, der omgikkes med Planer om paa en eller anden Maade at skabe en Organisation i Vejle med det Formaal at bekæmpe Tyskerne.

Ved Nytaarstid 1940 havde Faith Jørgensen faaet pustet nyt Liv i den gamle 30. Skyttekreds i Vejle, som længe havde levet

en meget tilbagetrukken Tilværelse. Paa en stiftende Generalforsamling den 29. Januar blev Foreningen genstiftet med ham som Formand og med det Formaal at dyrke patriotiske Interesser.

Man skaffede sig nogle Geværer fra 10. Bataillon i Fredericia, og Skydeøvelserne skulde være paabegyndt i Maj Maaned paa Skydebanen ved Bybæk. Imidlertid kom den 9. April og kuldkastede disse Planer. I Stedet begyndte man — lidt efter lidt — et illegalt Arbejde, som tilsigtede, ved et eventuelt tysk Sammenbrud, at hindre tyske Marodører i at ødelægge livsvigtige Institutioner som Gasværk og Elektricitetsværk. Det lykkedes Faith Jørgensen at samle en Stab paa ca. 50, hvis Indstilling han kendte, og som var villige til at gaa ind i Arbejdet.

Uden egentlig selv at være klar over det havde disse Mennesker lagt Spiren til den Organisation, der under Besættelsen gradvis blev dannet i Byen.

Officielt var Skyttekredsen ganske legal, men illegalt blev der indenfor Foreningens Rammer optrænet et Hjemmeværn. Blandt de ivrigste i dette Pionerarbejde var Politiassistent P. J. Pedersen, der senere overtog Formandsposten i Skyttekredsen, Maskinmester Langkilde Jensen, Kaptajn A. O. Geertsen og Skovrider L. C. Løfting.

Efterhaanden udvidede Skyttekredsen sit Virkefelt. Terrænsporten optoges paa Programmet, og den kom til at danne Kernen i et virkningsfuldt illegalt Arbejde.

Foruden de førnævnte var bl. a. Løjtnant Riisberg og Redaktør Preben Skaaning virksomme indenfor Terrænsporsforeningen, hvori samledes en 30—40 unge Mennesker. Der holdtes illegale Sammenkomster forskellige Steder i Byen, og paa Nyboesgades Skole gav »P. J.«, Riisberg og Geertsen Instruktioner i Vaabenbrug.

Det næste Trin blev, at Skovrider Løfting modtog Indkaldelsesordre og Fuldmagt til at foretage Indkaldelser af Hærens Mandskab, hvis det skulde blive nødvendigt. Der var blevet givet Løfte om Vaaben til Vejle, men da Tyskerne krævede den danske Hærs Fjernelse fra Jylland, udeblev disse. Det lykkedes dog at faa reddet noget af Hærens Benzin. Det blev hentet i Kolding og skjult paa forskellige Depoter.

Efter 29. August 1943 tog Organisationsarbejdet Fart. Forbin-

delsen med Hæren var afbrudt, men Skovrider Løfting blev opsøgt af daværende Oberstløjtnant Bennike og Godsejer Flemming Juncker, Overgaard. Der kom nu Fart i Tingene.

Skovrideren blev udnævnt til Byleder, og efter de Retningslinjer, der blev angivet fra den jydske Hovedledelse, søgte man at opbygge en effektiv Sabotage- og Militærorganisation.

Omkring Marts Maaned 1944 flyttede Generalmajor Bennike sit Hovedkvarter til Vejle. Hos Faith Jørgensen i Orla Lehmannsgade, lige ved Siden af Tyskernes Hovedkvarter paa Grand Hotel, ledede »Poulsen«, »Onkel« eller »Generalen«, som han skiftevis kaldtes, Sabotagen i hele Jylland.

Mange af de mest betydningsfulde Undergrundsmøder, hvor Planer for Organisering af hele den jydske Modstandshær blev drøftet, fandt Sted i Faith Jørgensens Lejlighed i Orla Lehmannsgade. Her kom fremtrædende Officerer fra Efterretningskommandoen med Meldinger til den jydske Chef, her kom Generalmajorens berømte Sekretær »Louise«, der levede som fredelig Turist et andet Sted i Vejle, og her kom ogsaa Nedkastningschefen Toldstrup til Drøftelser. Omkring August flyttede Generalmajor Bennike sit Hovedkvarter til en anden By, men det var ogsaa paa Tide, »Onkel« Bennike skiftede Bopæl. En Maaned senere kom Gestapo paa Besøg i det forhenværende jydske Hovedkvarter, og Faith Jørgensen maatte vandre i tysk Fangenskab.

Medens Jyllandsledelsen residerede hos Faith Jørgensen, havde Løfting fuldt op at gøre med at røgte sit Blederhverv.

Livet i Skovridergaarden var nu blevet helt illegalt. Privatlivet aflyst til Fordel for Vaabenøvelser, Sprængstoftransporter, Konferencer og Planlægninger.

Vejles første underjordiske Byleder var ikke af den strenge, militære Skole. Bag den charmerende, lidt skødesløse Facon gemte sig et enestaaende Mod, der klart kom for Dagen, naar farefulde Situationer opstod. Skovrideren lod sig aldrig gaa paa. Intet imponerede ham, og intet holdt ham tilbage. Jyllandsledelsen havde det største Besvær med at hindre ham i selv at tage med sine Sabotagefolk ud paa Arbejdet. Som Leder ønskede man, at han holdt sig fra de udsatte Poster, og paa Afstand holdt alle Traadene i sin Haand.

Som Næstkommanderende udnævnte Løfting sin Assistent,

Siegumfeldt, der sammen med Arkitekt Willy Steffensen ledede Sabotageafdelingen. Som Instruktør blev Løjtnant Helge Riisberg knyttet til Organisationen. Instruktionerne holdtes forskellige Steder, bl. a. ogsaa hos »Marie«. Elben Nielsen var Løftings Tillidsmand indenfor Politiet og sørgede for at give Organisationen et Vink, naar der var Fare paa Færde.

Løftings Frihedskæmpere modtog Vaabensendinger fra det nordlige Nedkastningsomraade. De blev gerne sendt i Kasser som almindeligt Fragtgods, adresseret til en fingeret Vandelentreprenør og mærket: »Maskindele«. Engang havde Afsenderen imidlertid været saa tankeløs at skrive »Manufakturvarer« i Stedet paa en Kasse, der indeholdt 1300 kg Trotyl. Det vakte naturligvis Mistanke, og Gestapo blev indblandet i Sagen. Det danske Politi, som endnu var i Funktion, havde faaet Fingre i Sprængstoffet, men Gestapo forlangte det udleveret. Dette førte til den ejendommelige Situation, at Løfting sad i det ene Værelse paa Vejle Politigaard, mens Gestapo sad i det andet. Begge Parter vilde have Trotylet udleveret, og Elben Nielsen gik fra det ene Værelse til det andet og forhandlede om Sagen. Gestapo, der naturligvis ikke anede, at Vejles Byleder sad i det andet Værelse, løb af med Sejren, men hverken Modtagerens eller Afsenderens Navne fik de at se.

Allerede i Sommeren 1943 fik Elektriker Carl Refsing en Henvendelse fra Aarhus om at paatage sig Organiseringen af nogle Grupper. »Carl«, som han slet og ret kaldtes indenfor Undergrunden, havde beskæftiget sig lidt med anden illegal Virksomhed, men nu blev der pludselig paalagt ham store Opgaver. Man havde fra Ledelsen i Aarhus udpeget Carl, fordi man kendte hans Indstilling og Iver for at gøre et Stykke Arbejde for Modstandsbevægelsen, og fordi man vidste, at han vilde være i Stand til at skaffe en hel Del Folk fra Fagforeningskredse. Opgaven lød, at der skulde dannes baade nogle R. Grupper til Sabotage, og nogle F. Grupper, der nærmest skulde holdes i Beredskab til militære Opgaver. Det lykkedes Refsing i Løbet af kort Tid at løse denne Opgave og faa stillet en Organisation paa Benene. Ca. 90 Mand — fortrinsvis modne Folk — fik han samlet sammen i sine Grupper. I den første Tid gik man stille med Dørene. Vaaben havde man kun meget lidt af, og det, man egentlig først og fremmest

lagde Vægt paa, var at holde sammen paa Styrken, saa den var klar, naar der fra Ledelsen virkelig kom nogle Opgaver at tage fat paa.

Carl havde Evnen til at finde virkelig gode og solide Folk til sine Grupper, og han lagde stor Vægt paa Kammeratskabet som en bærende Faktor for hele Organisationen.

Som to af sine nærmeste Medarbejdere, der gjorde et stort Arbejde for at sætte System i Tingene og give Folkene de første Instruktioner, havde Carl Mølleriarbejder Jens Nielsen og Maler V. Holt Andersen.

I 1944 kom Carl i Forbindelse med Løfting. Fra Jyllandsledelsen havde han modtaget Meddelelse om, at Skovrideren var udnævnt til Byleder, og at han skulde træde i Samarbejde med ham. Resultatet af dette Samarbejde blev i første Omgang, at Carl Refsing stadig holdt de Grupper, han havde dannet, for sig, og ved personlig Kontakt med Løfting konfererede om de Opgaver, der skulde løses. Løjtnant Riisberg gav Carl Vaaben- og Sprængstofinstruktioner, som denne saa igen videregav til sine Folk. Senere fik Refsing uddannet nogle dygtige Instruktører, som kunde ordne denne Side af Sagen for ham. Det var Gunnar Andersen, Kaj Andersen, kaldet »Maleren«, og Kaj Christensen, kaldet »Bimmer«.

Refsing fik nu ogsaa flere Vaaben til sine Folk, nogle M. P.er og Ammunition. Refsings Organisation uddannede ogsaa en Sabotagegruppe under Ledelse af Franz Søncksen og med bl. a. Willy Schwartz, Holger Jensen og Erik Petersen.

Samarbejdet indenfor de forskellige Grupper i Byen var nu saa upaaklageligt, som det kan blive under illegale Forhold. Løftings og Refsings Styrker var samlet i en Enhed under Bylederen, der igen modtog sine Ordrer fra Hovedkvarteret for Jylland. Mange store Opgaver var løst i Forening, og Sabotagegrupperne virkede meget effektivt. (Nærmere Omtale af Sabotagen i Kapitlet om dette Emne).

Alt var saare godt, men saa kom Katastrofen. Faith Jørgensen blev taget af Gestapo den 2. September 1944. En Faldskærmsmand blev taget i København den 1. September, og uheldigvis havde han Faith Jørgensens Adresse paa sig. Næste Dag blev han hentet af ikke mindre end syv Gestapofolk i sin Lejlighed.

Løfting, der i nogen Tid havde følt sig usikker og ikke turdet sove hjemme, maatte nu for Alvor »under Jorden«. Den 5. September overdrog han sine Grupper til Direktør Kiellerup, Politiassistent P. J. Pedersen og Kaptajn A. O. Geertsen. Løftings Næstkommanderende, Siegumfeldt, maatte ogsaa forsvinde. Som Leder af hans Sabotageafdeling indtraadte Arkitekt Willy Steffensen. Det var paa høje Tid, Skovridergaarden blev rømmet. — Dagen efter var Gestapo i Vejle for at hente Løfting og hans nærmeste Medarbejder.

Men Oprivningen af Organisationen i Vejle var ikke færdig dermed. Refsings Grupper, som hidtil var gaaet fri, blev nu ogsaa ramt. Willy Schwartz bliver taget, og alle Medlemmerne af denne Sabotagegruppe (Franz Sønckens) maa »gaa under Jorden«. Direktør Kiellerup fortsætter et kort Stykke Tid som Leder, men saa rammer Ulykken »Stef«, og endnu flere maa forsvinde. Gestapo er ude efter P. J. og Direktør Kiellerup, men det lykkes dem at gøre sig usynlige. Kaptajn Geertsen, som var udset til Løftings Efterfølger, maa holde sig i Ro. Han blev dog taget af Gestapo paa et senere Tidspunkt. Carl Refsing har ogsaa maattet bringe sig i Sikkerhed, da Willy Steffensen blev taget, saa Forholdene tegnede sig meget mørkt for Militærorganisationen i Vejle i September 1944. Ledelsen var revet op, og store Vanskeligheder lagde sig hindrende i Vejen for en Reorganisering.

Grupperne var gaaet »i Dæk«, og ingen havde længere Forbindelserne i Orden. En Samling af Grupperne var nødvendig, og en ny Ledelse maatte skaffes. Initiativet til at faa gjort noget ved det alvorlige Problem, der var opstaaet efter de manges Forsvinden, blev taget af »Marie« og Lærer Finn Pedersen. »Marie« var i Forbindelse med Refsing og kunde holde ham underrettet om Tingenes Tilstand i Vejle; men Refsing kunde ikke vise sig i Dagens Lys i Byen, da Gestapo var ude efter ham. Byleder-posten kunde han derfor ikke paatage sig.

Finn fik Forbindelse med Jyllandsledelsen i Aarhus, og én af Ledelsens Mænd, den saakaldte »Willy«, lovede at komme til Vejle med en Mand, der kunde indsættes som Byleder.

Et Møde blev arrangeret. »Marie« og Ivar Knudsen fik fat paa Carl Refsing, der sneg sig ind til Byen, og hos Fru Bredahl Glud

fandt saa Mødet Sted. »Willy«, der altid maatte gaa med Handsker for at skjule en Tatovering, som vilde fælde ham, om uønskede Folk fik den at se, præsenterede »Erik«, alias Købmand Carl Randrup, som den nye Byleder.

Carl Randrup

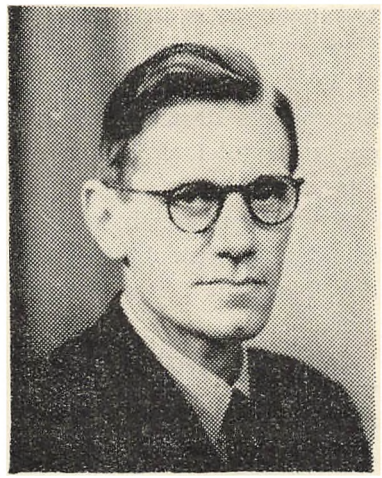

Carl Refsing i illegalt Antræk

Randrup, som kom til Vejle fra Esbjerg, hvor han havde været med i Modstandsbevægelsen og var blevet fordrevet af Gestapo, begyndte straks Reorganiseringen i Samarbejde med Refsing, der maatte holde sig inden Døre, men dog fra sit Skjul kunde give en god Haandsrækning.

De »gamle« Grupper og Folk fik Kontakt med Ledelsen igen. Det var ikke lykkedes Gestapo at ødelægge Undergrundshæren i Vejle.

Vejle, der regnedes for sydligste By i midtjydske Distrikt, havde ikke for mange Vaaben, men omkring December Maaned lykkedes det at faa en Sending hertil, som blev fordelt i Grupperne og gemt paa sikre Depoter. Vaabenmanglen var dog ikke nær afhjulpet endnu, og Randrup, Refsing og Marie gjorde sig de hæderligste Anstrengelser for at skaffe flere Vaaben, mere Sprængstof og Sabotagemateriale til Byen.

Nye Folk blev stadig rekrutteret til Grupperne, og en ny Sabotagegruppe opstod under Ledelse af Niels Hansen og Kurt Lil-

holm. Som i Løftings Tid maatte Sabotagefolkene ogsaa nu kun handle efter Ordrer fra Bylederen, der igen indhentede sine Ordrer fra Jyllandsledelsen, som altid var i Kontakt med England.

Et stort Spionage- og Efterretningsarbejde blev ogsaa udført. Dette sorterede under Refsing, der samlede Resultaterne af de Undersøgelser, som blev foretaget af Gruppernes Folk. En Del af Materialet mod Stikkere og Værnemagere indgik senere i Frihedsraadets Kartotek, hvori endelig samledes de Efterretninger, der var samlet af Politiet og Modstandsbevægelsens forskellige Organisationer.

Nye Instruktører blev ogsaa uddannet, og Modstandshæren fik fire dygtige Instruktører: Gunnar Andersen, Kaj Andersen, kaldet »Maleren«, Niels Hansen og Kaj Christensen, kaldet »Bimmer«.

I Januar Maaned 1945 udgjorde Gruppernes Mandskab fire Kompagnier. Alle var godt oplært — dygtige og modige Folk; men et Ønske om at faa en militæruddannet Ekspert til Byen trængte sig mere og mere paa, som Arbejdet voksede.

Den civile Byledelse, Helge Andersen, G. Holm og Windfeld-Hansen, hvis Virksomhed omtales i et særligt Kapitel, havde flere Gange fremsat Ønsket overfor Jyllandsledelsen om at faa en Officer til Vejle, der kunde tilrettelægge Organisationen efter rent militære Linjer. I Begyndelsen af Februar Maaned imødekom Jyllandsledelsen dette Ønske, og Kaptajnløjtnant S. G. Bentzen blev udnævnt til Byleder i Vejle.

Carl Randrup trak sig tilbage til Fordel for den nye Byleder. Selv om Esbjerg ikke var nogen ufarlig By for ham, rejste han dog hjem igen og genoptog sit Arbejde indenfor Modstandsbevægelsen dér.

Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen havde været i Forbindelse med Modstandsbevægelsen i forskellige Byer, uden at »slaa Rod« i nogen bestemt By, da Region 2 meddelte ham, at han var udpeget til Byleder i Vejle.

Løjtnant Petersen, der paa Regionsledelsens Vegne ofte aflagde Inspektionsbesøg i Vejle og derfor kendte Forholdene i Byen særdeles godt, informerede Bentzen om hvilke Folk, han skulde sætte sig i Forbindelse med, naar han kom til Vejle. Først skulde

han henvende sig til Overbetjent Hanner, der havde samlet og organiseret Vejle-Politiets Modstandsstyrker for Jyllandsledelsen.

Ved sin Ankomst til Vejle telefonerede Bylederen straks til Overbetjent Hanner. Denne var imidlertid bortrejst, og Fru Hanner var ikke fri for at føle sig lidt ængstelig til Mode ved denne mystiske »Johansen«, der spurgte, hvordan det gik med »den Hund«, han skulde købe. Hun vovede sig dog ned i Byen for at træffe »Johansen«, og høre lidt nærmere om Sagen. »Johansen« præsenterede sig som den nye Byleder, hendes Mand i nogen Tid havde ventet, men Fru Hanner var endnu ikke helt overbevist og bad ham om Aftenen komme op og hilse paa »Ingeniør Hansen« (Windfeld-Hansens Dæknavn).

»Ingeniør Hansen« og »Hr. Johansen« mødtes om Aftenen, men ingen af Parterne følte sig helt overbeviste. Det Løsen, der i sin Tid var aftalt med Ledelsen, gik ud paa, at den ene af Parterne skulde spørge den anden, om han kom fra Aalborg, og Modparten skulde saa svare: »Nej, fra Tønder«. Da »Hansen« nu spurgte »Johansen«: »Har jeg ikke set Dem før? Jeg synes, jeg har set Dem i Aalborg ....«, gav det et lille Sæt i »Johansen« (for han var virkelig fra Aalborg, og det kunde jo være et tilfældigt Spørgsmaal, der ikke havde det mindste med Løsenet at gøre). Efter at have nølet lidt, svarede Johansen alligevel: »Nej, mon det ikke har været i Tønder ....?« Nu var det Windfeld-Hansens Tur til at blive mistænksom, fordi »Johansen« ikke promte havde besvaret Løsenet, men Mistænksomheden bortvejredes dog i Samtalens Løb.

Saadan var den nye Byleders Entré i Vejle, og det blev ikke det eneste Sted, man mødte ham med Mistænksomhed. Illegalt Arbejde opøvede jo alle til den største Forsigtighed, saa det var meget svært, selv for den, der var »rigtig nok«, at komme paa Talefod med Frihedskæmperne.

De første Dage gik for Kaptajnløjtnant Bentzen med at udrydde enhver Mistænksomhed og i Stedet skabe gensidig Tillid. »Marie« var ogsaa paa Vagt i Begyndelsen. Hun vilde ikke have noget at gøre med denne mystiske Hr. Johansen, der var saa interesseret i »hendes« Vaabendepoter. Først da hun helt blev overbevist om den nye Byleders Kompetence til at overtage Le-

delsen af Militærorganisationen i Vejle, gik hun ind i Samarbejdet og blev Byledérens Sekretær.

Der blev dannet en Byledelse, bestaaende af Carl Refsing, Otto Hanner og Byledéren. Refsing helligede sig Arbejdet indenfor Efterretningsvæsenet, og O. Hanner blev Byledérens Næstkommanderende.

Det var et stort og krævende Arbejde, der nu forestod. Verdenskrigens Udvikling i de sidste Maaneder pegede hen imod forestaaende Kampe, hvor de Allierede muligvis vilde opfordre Modstandshæren i Danmark til at rejse sig. Der var ingen Tid at spilde for Kaptajnløjtnant Bendtzen, om han skulde naa at faa hele Organisationen i Vejle omsmedet og lagt i strengt militære Rammer.

Byledéren viste hurtigt, at han var Manden paa den rette Plads. Med ægte jydsk Stædighed rokkede han sig ikke en Tomme fra de Maal, han havde sat sig. Fast og bestemt krævede han sine Ordrer gennemført. Kompromisser vilde han aldrig høre Tale om, og al Slendrian var hans militære Indstilling absolut imod.

Men samtidig med, at Byledéren stillede store Krav til sine Folk i Undergrundsbevægelsen, var han ikke bange for selv at bestille noget. Hans Utrættelighed og Energi skaffede ham hurtigt Frihedskæmpernes Tillid og Respekt.

Kurt Lilholms Sabotageafdeling overgik til Nedkastningstjenesten i Horsens, men i Stedet dannedes en Afdeling paa ca. 18 Mand, udtaget blandt de 55 Sabotører, »Maleren« havde uddannet i Vejle. Da »Maleren« blev taget af Gestapo, blev Wagn-Ove Lund Sabotageleder.

En militærisk Opdeling af hele Mandskabet blev gennemført. Militærgruppernes Størrelse havde før været ret varierende, nu blev det organiseret saaledes, at der kun maatte være 6 Mand i hver Gruppe inclusiv Gruppeføreren. Grupperne blev igen samlet i Delinger og disse i Kompagnier. Hvert Kompagni kom til at bestaa af 10 Grupper, 3 Delingsførere, 1 Næstkommanderende og 1 Kompagnichef.

Ovrbetjent Hanner samlede sine Politistyrker i et 5. Kompagni, der indgik som almindeligt Led i Modstandshærens Styrker i Vejle.

Byledéren knyttede Forbindelse med Bibliotekar Oluf Abitz,

som var »Ringen«s Leder og Organisator af aktive Modstandsgrupper i Amtet. Abitz fik til Opgave at danne et Stabskompagni, der skulde sørge for Sikring af Byens militære Hovedkvarter samt løse andre Opgaver indenfor Staben.

Vaabenmester Carlsen fik overdraget Tilsynet med Vaabnene, et Job, der krævede stor faglig Dygtighed.

Allerede i 1942 var der blevet dannet et hemmeligt Fond i Vejle. Konsul Windfeld-Hansen, Direktør Harald Hess og Bankdirektør G. Holm havde taget dette Initiativ i Erkendelsen af, at der nok skulde komme den Dag, hvor Modstandshæren fik Brug for pekuniær Støtte. Hos forskellige Borgere lykkedes det dem at supplere Fondets Kapital, saaledes at der til Stadighed laa ca. 50,000 Kr. parat til Modstandshæren. Skulde Windfeld-Hansen eller Holm forsvinde, var Prokurist Ravn og Bogholder Kromann sat ind i, hvor Pengene var gemt, saaledes at de kunde overtage Administrationen. Nu, hvor Modstandshæren i Vejle stod overfor store Opgaver, blev der rigeligt Brug for disse Midler.

Vaabeninstruktionerne og Skydeøvelserne blev intensiveret. Om Søndagen holdt Frihedskæmperne Skydeøvelser i Skovene. Folk troede, det var Tyskerne, der skød, og Tyskerne troede, det var nogle andre Tyskere, der holdt Øvelse.

En pudsig Oplevelse, der kunde have faaet alvorlige Følger, indtraf paa en af disse Skydeøvelser. Frihedskæmpernes Skydeøvelse var afblæst, og man var i Færd med at gøre klar til Hjemturen, da der lød Skydning fra nogle Folk, der aabenbart laa i en Grøft i Nærheden. En Frihedskæmper, der troede, det var nogle af Kammeraterne, der ikke havde hørt Ordren om Opbrud, løb derhen og raabte: »Hold op med det Skyderi, vi skal hjem ....!« Da han naaede helt hen til Grøften, saa han det var Tyskere, der ogsaa var paa Skydeøvelse, men de havde heldigvis ikke forstaaet et Ord af det hele.

I April Maaned var alt gjort klar til Krig. Fra Hovedledelsen, og dermed fra det allierede Hovedkvarter, var der kommet Instruks om at gøre alt klar til at modtage engelske Faldskærmstropper og paa et givet Signal falde Tyskerne i Ryggen med alle vore Midler.

Der blev opgivet Modtagelsespladser for disse Tropper i hvert Verdenshjørne et Stykke fra Vejle og oprettet Kontaktsteder

Generalmajor Vagn Bennike, der en Overgang havde Hovedkvarter i Vejle

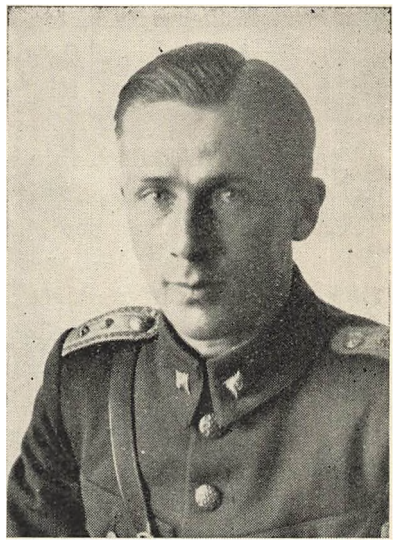

Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen Vejles Byleder

rundt omkring, saa engelske Officerer meget hurtigt, naar de kom ned, kunde komme i Forbindelse med Bylederen. Til mindste Enkelthed var alle Planer lagt, hvorom nærmere skal fortælles i Afsnittet om Kapitulationen.

Den militære Organisation i Vejle, der under hele Besættelsen havde været under Udvikling, var nu fuldkommen. Veluddannede Kompagnier af Frihedskæmpere laa parat til med faa Minutters Varsel at sætte ind, om det blev beordret. Frihedsraadets Lokalkomité, der gennem Overbetjent Hanner stod i nøje Kontakt med Bylederen, havde alt klappet og klart til at ordne de mange Spørgsmaal, der kunde opstaa i en Krigssituation eller Overgangstid, og den civile Byledelse havde sine Planer og sit Apparat klar til at sætte ind, om Sanitetstjeneste, Brobygningsarbejde, Oprydning o. s. v. blev nødvendig.

Der var udpeget paalidelige Folk, som man vilde henvende sig til som Reserver, naar det hele skulde gaa løs, og sidst, men ikke mindst, havde man beregnet, at alle Byens dansksindede Borgere vilde støtte Frihedshæren og staa bag den, naar de erfarede i hvilket Omfang, der var gjort klar til Modstand i Vejles Undergrund.

Da Kaptajnløjtnant Bendtzen den 5. Maj kunde mønstre sine Styrker »over Jorden«, havde han Grund til at være tilfreds og stolt over Organisationen. Den var ikke én Mands Værk. Mange gode danske Mænd og Kvinder havde med Livet som Indsats givet deres Skærv til Opbygningen. Mange dygtige Ledere havde igennem Besættelsesaarene efter Tur givet Modstandshæren i Vejles Undergrund Forbedringer og nye Impulser.

Den Organisation, der skabtes for at kaste Tyskerne ud af Byen, og dermed hjælpe med til at faa Tyskerne ud af Landet, fik aldrig Brug for sin fulde Slagkraft og Styrke. Feldmarshal Montgomery ordnede Sagen for os i Nordtyskland. Men Viljen, Modet og Beslutsomheden var der, om det var blevet til blodig Alvor. Vejle kan være stolt af sin Undergrundshær.

Sabotagen

Det mest ærefulde Kapitel i Modstandsbevægelsens Historie er det, der omhandler Sabotørernes enestaaende Indsats.

Det blev Sabotagen, der reddede Danmarks Ære udadtil og gav os vor Selvtillid tilbage indadtil. Hvordan havde vor Stilling været i Dag set med Verdens Øjne, om vi ikke havde haft Sabotagen og Folkestrejkerne, som synlige Udtryk for det danske Folks Samhørighed med de andre frie Nationer, der bekæmpede Nazismen?

Sabotagen begyndte i det smaa og havde under Besættelsens første Periode meget vanskelige Kaar. Den store Del af Befolkningen havde endnu ikke helt forstaaet Sabotagens Betydning, og mange Mennesker var direkte Modstandere deraf. Regeringens Samarbejdspolitik med Tyskerne havde sin Del af Ansvaret for de mange »lunkne«, der tog Afstand fra Sabotagen.

Efterhaanden, som Nazisternes sande Hensigter i Danmark mere og mere gik op for alle, svandt ogsaa Sabotagemodstandernes Antal. Befolkningen »stod bag« Sabotagegruppernes Aktioner, og selv om Tyskernes Anstrengelser for at komme Sabotagen til Livs ogsaa intensiveredes, betød det paa intet Tidspunkt nogen Svækkelse af de danske Sabotørers Slagkraft. Da Befolkningen først stod fuldt og helt paa Sabotørernes Side, og da Sabotagematerialet fra England blev forbedret, blev Sabotagen i Danmark en militær Hjælp til de Allieredes Kamp mod Hitlers Tyskland.

Som det fremgaar af Kapitlet om den militære Organisation i Vejle, var Sabotagegrupperne en integrerende Del af Modstandshæren. Sabotagegrupperne stod direkte under den militære Ledelse og fik fra Bylederen Direktiver om hvilke Opgaver, der skulde løses. Bylederen modtog igen sine Ordrer fra Jyllandsledelsen, der til Stadighed var i Forbindelse med England, og

derfra fik Underretning om, hvilke Sabotager man ønskede foretaget.

I Vejle var der, som alle Steder i Danmark, straks Landet blev besat, hos mange Mennesker en Trang til at yde Modstand, skade Tyskerne paa én eller anden Maade. Midlerne til at gøre noget effektivt var der endnu ingen, der havde, saa den første Sabotage kom til at bestaa af Enkeltmandspræstationer, Smaasabotager og Drillerier.

En dreven Vejlesabotør startede f. Eks. sin Karriére umiddelbart efter Landets Besættelse med nogle »private« Smaasaboteringer. Han kom Grus i Smørekopperne paa et tysk Godstog, hvilket resulterede i, at Toget brændte sammen, da det var kommet et Stykke udenfor Byen. En anden Gang stjal han en Karabin fra en tysk Soldat i en Jernbanekupé, og lignende Former for Sabotage blev dyrket som en spændende »Sport« af mange unge Mennesker. Andre Folk saboterede ved at sinke Tyskerne paa forskellig Maade. Papirer blev forbyttet paa offentlige Kontorer, Forsendelser blev væk, og spurgte en tysk Soldat om Vej, blev han sendt den modsatte Vej, han ønskede.

Selv om Modstandsviljen hos en hel Del Mennesker var der fra den første Dag, Tyskerne overskred Grænsen, blev det dog ikke til noget rigtigt, før nogle Folk sluttede sig sammen i Grupper, fik speciel Uddannelse i Sabotageteknik og fik Forbindelserne i Orden til Militærorganisationen, der kunde skaffe Sprængstof og Sabotageværktøj.

Her i Vejle har virket flere forskellige Sabotagegrupper under Besættelsen. Oplysninger om dem alle kan ikke skaffes, da enkelte Smaagrupper har arbejdet saa illegalt, at ingen kendte deres Eksistens. Derimod kan der i korte Træk gives en Fremstilling af det Arbejde, de store Sabotagegrupper udførte som et Led i Modstandsorganisationen i Byen, og direkte under Byledelsen.

Paa næsten samme Tid var der to meget dygtige og virksomme Sabotagegrupper, de to første virkelige aktive Grupper i Vejle. Det var medens Løfting var Byleder, og selv var han aktivt med i den Gruppe, hvorom først skal fortælles her. Senere maatte han overlade Sabotagen til sine Folk, under Ledelse af Forstkan-

didat Siegumfeldt, Løjtnant Riisberg og Konstruktør Willy Steffensen.

Den første Sprængstofsending hentede Siegumfeldt og Løfting i dennes Bil paa Randersegnen. Riisberg havde givet Gruppens Medlemmer Instruktion i Sprængstoflære, saa nu var alt klar til første Aktion. Man ventede kun paa Ordrer fra England.

Orden kom — i en Særmelding — en Aften Kl. 6. Den kom helt bag paa Gruppen, der ellers med Utaalmodighed havde afventet dens Komme, men nu, hvor det endelig var Alvor, alligevel blev overrasket.

Der blev holdt Krigsraad mellem »Stef«, Riisberg og Løfting, hvorefter man henvendte sig til Elektricitetsværksbestyrer Sandorph-Hansen og betroede ham, at den elektriske Samleskinne skulde afbrydes effektivt den følgende Nat flere Steder i Jylland, bl. a. ved Vejle. Han fik at vide, at Sprængningen vilde blive foretaget, uanset om han gik med til det eller ej; men som Fagmand bad man ham fortælle, hvordan det kunde gøres med mindst mulig Ødelæggelse og længst mulig Virkning. Strømmen til Vejle By ønskede man helst ikke at afbryde.

Sandorph-Hansen var i første Omgang meget mistænksom, hvad der kun var forstaaeligt; men da han næste Dag erfarede, at Sprængningerne var foretaget langs hele Samleskinnen gennem Jylland, forstod han, at Henvendelsen var fra den rigtige Side, og han gav nu fremtidigt Gruppen alle de Oplysninger, den ønskede. Bestyreren gav saaledes Sabotørerne Oplysninger om Strømforbrug etc., ligesom han paatog sig at fotografere Skaderne, naar han i Embeds Medfør næste Dag var ude og bese sprængte Ledninger. Disse Fotografier var til stor Hjælp for Gruppen, der gennem disse kunde danne sig et godt Begreb om Sabotagens Effektivitet.

Sprængstoffet, der var gemt hos Direktør Kiellerup, blev hentet, og Samleskinnen blev sprængt om Natten. Gruppens første Aktion var lykkedes fuldt ud, og da det formodentlig drejede sig om en Slags Prøve for Organisationen i hele Jylland, var der stor Tilfredshed med Debutens heldige Forløb.

Det var nu ikke længere Amatørarbejde, der blev lavet af Sabotørerne i Vejle. Slag i Slag gik det nu løs med Sabotagen mod tyske Interesser. Af stor Betydning var Samarbejdet med

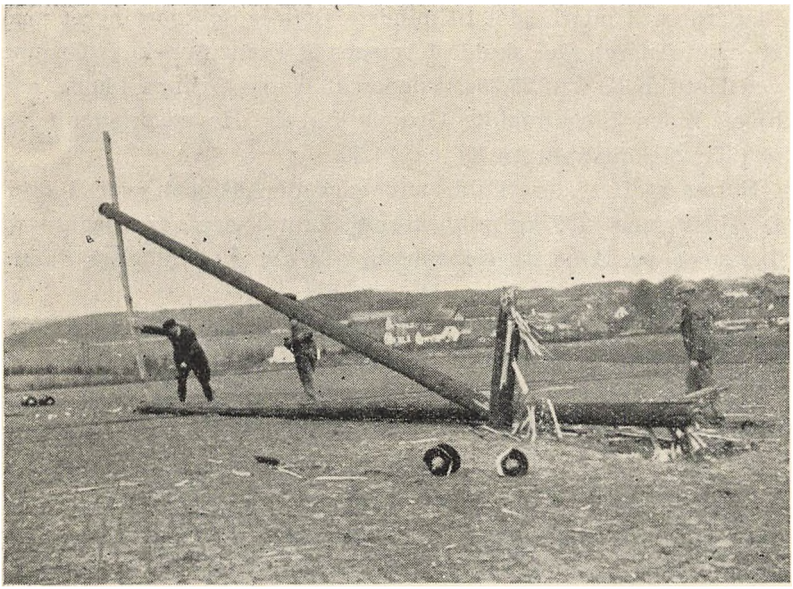

Sprængning af Ledningsmaster stoppede ofte Tyskernes Strømtilførsler

Kriminalbetjent Elben Nielsen, der kunde holde Løfting underrettet om, hvad Gestapo foretog sig. Det danske Politi skulde jo paa dette Tidspunkt »arbejde sammen med« Tyskerne, men i Vejle blev det praktiseret paa den Maade, at nogle af Politifolkene holdt de forskellige Grupper underrettet og gav dem en Haandsrækning, naar det kneb.

Endvidere havde man faaet Forbindelse med Franz Sønckens Gruppe — hvis Arbejde senere bliver omtalt — saaledes at større Opgaver kunde løses i Fællesskab.

Sabotageorganisationen i Vejle blev større og større, og Ordrerne fra Generalmajor Bennike, der som omtalt nu havde Hovedkvarter hos Faith Jørgensen, blev mere og mere krævende. Hver Dag mødtes man med »Generalen« i Skoven eller hos Faith Jørgensen.

Jernbanesabotagen var den væsentligste. I Sommeren 1944 blev Ordren givet til Sabotagen ved Tirsbæk, den største Jernbanesabotage i Danmark.

Angrebet mod den jydske Længdebane ved Tirsbæk blev udført under Forstkandidat Erik Siegumfeldts koldblodige Ledelse.

Planerne var udarbejdet til mindste Detalje og koordineret med et andet Angreb, der skulde foretages af Franz Sønckens Gruppe ved Hatting Kl. ca. 23,30, saaledes at denne Gruppe kunde naa hjem, inden Siegumfeldts Gruppe foretog Hovedsprængningen paa Tirsbækdæmningen Kl. ca. 24,30.

Sprængstoffet, der skulde anvendes til Aktionen, var Trotyl. Der blev sendt 400 kg pulverformet Trotyl, der var stjaalet fra Tyskerne, pr. Bane fra København til Vejle i almindelige Papirsække under Betegnelsen: »Svovlkridt«.

Først blev der foretaget en Prøvesprængning i Sønderskoven, under sagkyndig Bistand af Generalmajor Bennike (»Onkel«), da man ikke tidligere havde prøvet denne Form for Sprængstof med de engelske Tændmidler. Prøvesprængningen forløb godt, og faa Dage efter gav »Onkel« den endelige Ordre til Sprængning.

Trotylet havde man straks ladet en intetanende Vognmand køre ud til Idrætsskolens Rensningsanlæg i Nørreskoven, hvor det var blevet anbragt i det store Sandfilter. Nu kom den vanskeligere Opgave at faa det transporteret til Tirsbæk.

Man lod Franz Leo Larsen ringe efter Politibilen under Paaskud af, at et Par berusede Personer skulde afhentes. Politibetjent Kaj Mortensen, der var indviet i Planen, og Politibetjent Rødkier-Jensen rykkede ud, og i »Salatfadet« afhentede man 350 kg af Sprængstoffet, som blev kørt til Tirsbæk. Ved 20-Tiden var Folkene samlet her. Sækkene fra Politibilen slæbtes hen til Stenkisten, hvorinde Willy Steffensen sad og stuvede Trotylet sammen. Det var et drøjt Arbejde at slæbe de 50 kg tunge Sække ind til Midten af det ca. 40 Meter lange Rør, men heldigvis blev Arbejdet kun afbrudt et Par Gange af fredelige Folk, der kom forbi paa deres Aftentur. Ved 22-Tiden var Arbejdet færdigt, og udefra kunde ingen se, hvad der laa parat under Dæmningen.

Medens Siegumfeldt og »Stef« med deres Folk gjorde klar til Sprængningen ved Tirsbæk, cyklede Frantz Søncksen, Erik Petersen og Holger Jensen til Hatting med 50 kg Trotyl paa Bagagebærerne for at sprænge Jernbanelinjen dér.

Paa Hatting Station skulde man møde en Mand ved Navn »Bøgh«. Han skulde komme med Toget og give Stikordet »Pølsepind«.

Nogle Tyskere havde af en eller anden Grund fattet Mistanke

til Søncksen, og pludselig fik han stukket en Bøssepibe i Ryggen, og maatte følge med til Tyskernes Vagtlokale, hvor han blev visiteret. Til alt Held var Tyskerne ikke særlig grundige, havde de været det, kunde de have fundet en Revolver i Søncksens Bælte og Sprængstof i hans Lommer. De slap ham løs igen, og lidt efter ankom »Bøgh«, men med Ordrer fra Aarhus om, at Aktionen skulde aflyses, da tyske Patruljer holdt Øvelser i Nærheden.

Skuffede over ikke at være kommet i Aktion maatte Gruppen nu skynde sig hjemad. Tiden var saa fremskredet, at Sprængningen i Tirsbæk snart maatte komme, og da gjaldt det om at være af Vejen med de 50 kg Trotyl paa Bagagebærerne. Tyske Patruljer vilde hurtigt blive tilkaldt, naar først Eksplosionen ved Tirsbæk havde fundet Sted.

Man besluttede sig til at gemme Sprængstoffet paa en Kirkegaard i Nærheden, og da dette var gjort, satte man hastigt Kursen mod Vejle.

Ved Tirsbækdæmningen ventede man spændt, at Øjeblikket, hvor Sprængningen skulde foretages, skulde komme. Det var Meningen et tysk Troppetransporttog fra Aarhus skulde ryge med ved samme Lejlighed. Det var det, man ventede paa. Noget af Ventetiden brugte man til at rekognoscere Tilbagetogsvejene, der skulde gaa gennem Skoven.

Gruppens øvrige Medlemmer var cyklet hjem, og kun Siegumfeldt og Willy Steffensen var blevet tilbage. Nu var Klokken 24, og man havde lagt sig i Skjul ved Sprængningsstedet. Det var lange Minutter for de to modige Mænd. Talrige tyske Patruljer var ude, og ustandselig hørtes der Fodslag i Nærheden. Tyske Vagtposter stod med regelmæssigt Mellemrum i Skovkanten. Nogle Godstog passerede Stedet, men Troppetoget udeblev. Sprængladningen var arrangeret saaledes, at den kunde bringes til Eksplosion paa forskellig Maade. Naar Troppetoget var i Sigte, kunde en Tænding skrues paa Skinnerne 5—600 Meter fra Toget, saaledes at Toget selv bragte Ledningen til at eksplodere ved at køre over Stedet. Hvis Toget ikke kom, kunde Fængtraad og Krudtlunte bruges i Stedet.

Kl. 24,30 opgav man at vente længere. De to Sabotører sneg

sig frem af Skjulet og hen til det Drænrør, hvorfra Lunten stak ud. »Stef« dækkede Siegumfeldt med sin Revolver, mens denne tændte. Tre Gange maatte han tænde, før Forsøget lykkedes, og hver Gang lyste det op i et Glimt, som kunde være skæbnesvanger, om en tysk Vagtpost fik Øje paa det.

Lunten var afpasset saaledes, at Sprængningen vilde følge 1½ Minut efter Antændingen. »Stef« og Siegumfeldt sprang af Sted. Uheldigvis kom de i Mørket ind paa en forkert Sti, der førte dem henimod Banen igen i Stedet for den modsatte Vej. De var ca. 150 Meter væk fra Stedet, da den voldsomme Eksplosion lød. Det raslede ned med Sten og Jord over Hovederne paa de to dristige Mænd, der havde kastet sig ned paa Jorden. Store Cementstykker og Skærver susede lige over Hovedet paa dem. Nu var det sket, og Tyskerne alarmeret. Flugten fortsattes i vildt Tempo, men stadig var man paa Stien nær Banelinjen, og da Siegumfeldt tændte sin Lygte for at rette lidt paa Tøjet, blev der omgaaende aabnet Ild mod dem fra en tysk Patrulje. Forfulgt af Tyskerne naaede de dog efter mange spændende Genvordigheder uskadte hjem til Vejle.

Sprængningen af Banelinjen ved Tirsbæk vil gaa over i Sabotagens Historie. Der var sprængt et Krater paa henved 6—7 Meters Dybde og ca. 15 Meter i Diameter. Saa kraftig havde Eksplosionen, der hørtes viden om paa Vejleegnen, været, at Granitblokke paa indtil 1 Tons slyngedes over 50 Meter bort. Det varede over et Døgn, inden Trafiken kunde genoptages, og Togene maatte længe efter sagtne Farten og snegle sig forbi Stedet.

Det var af meget stor Betydning, at den tyske Militærtrafik, der paa dette Tidspunkt var af største Vigtighed for Hitlers Krigsførelse, blev afbrudt saa længe som muligt.

Meldingen om Aktionens Forløb fremkaldte da ogsaa Beundring og Anerkendelse i det allierede Hovedkvarter. General Eisenhower sendte Vejles Byleder en personlig Hilsen med Tak for Indsatsen, og alle Vejlesabotørerne, der havde været sat ind paa Opgaven, var naturligvis stolte.

Den næste store Opgave, der under Siegumfeldt-Løfting Perioden blev planlagt i Vejle, blev aldrig udført. Dæmningen ved Munkebjerg skulde have været sprængt. I en hel Maaned gjorde man klar til denne Sabotage, der vilde have blevet af endnu

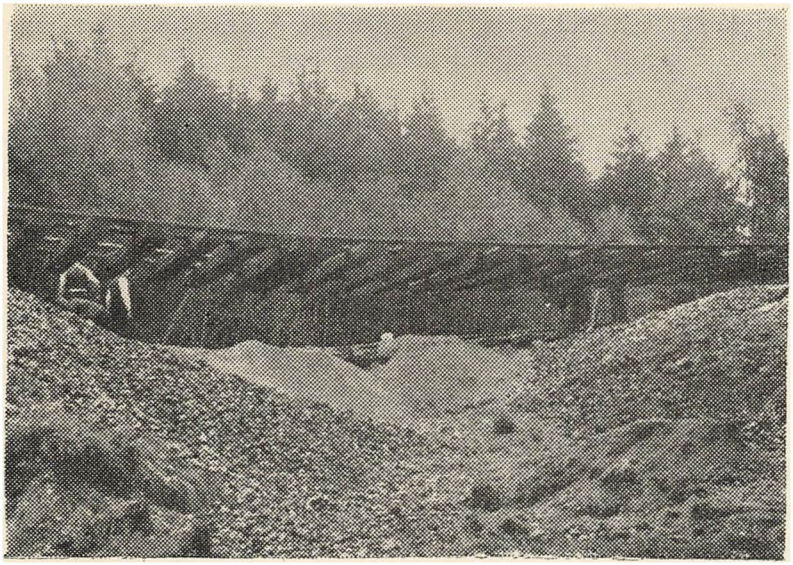

Krateret efter Sprængningen ved Tirsbækdæmningen. Jernbaneskinnerne danner »Hængebro«

I over et Døgn blev der arbejdet febrilsk paa at udbedre Skaden, og det varede Maaneder, før de sidste Spor efter Sprængningen var fjernet

større Omfang end Tirsbæksprængningen, men Øjeblikket, man ventede paa — en eventuel Invasion, kom ikke, og Planen blev skrinlagt.

En hel Del Jernbanesabotager og mindre Sabotager blev i Tiden efter udført af Gruppen, men saa begyndte Oprivningen af Organisationen i Vejle.

Løfting og Siegumfeldt maatte bort i September. »Stef« overtog Ledelsen af Gruppen, men i Oktober Maaned blev han Gestapos Bytte, da han var taget ud til Ørum Præstegaard for at modtage en Melding, og endnu flere maatte flygte eller blev taget.

Franz Sønckens Sabotagegruppe, der virkede samtidigt med Siegumfeldts, var dannet indenfor Carl Refsings Organisation og under hans Instruktion. I 1944 satte Hans Nedergaard Sønck sen i Forbindelse med Løfting, og Gruppen arbejdede herefter i nøje Kontakt med Bylederen.

Det var en fasttømret lille Gruppe, hvis Medlemmer var knyttet sammen med ubrydeligt Kammeratskab.

Gruppen, der var én af de mest aktive, Vejle har haft, bestod af: Franz Sønck sen, Erik Petersen (der blev henrettet af Tyskerne den 10. Marts 1945), Holger Jensen og Willy Schwartz.

Den første virkelige Sabotagehandling, denne Gruppe udførte, var Sprængningen af Dobbeltsporet ved Munkebjerg en Lørdag Eftermiddag i Sommeren 1944. Forud herfor havde man »øvet« sig paa et Par Transformatormaster og paa Jernbanen ved Horsens Banegaard. Sprængningen af Sporene ved Munkebjerg var meget vellykkede og gav Gruppen »Blod paa Tanden«.

Der gik nu næsten ikke en Dag, hvor man ikke planlagde eller udførte Sabotage. Man kastede sig over Ødelæggelse af Biler, der kørte for Tyskerne paa Flyvepladsen ved Vandel. Man anbragte Bomber i Bilernes Motorer, eller man nøjedes med at sprænge Dækkene med de saakaldte Dæksbomber. (Fikse smaa Indretninger, der paasættes Dækket og bringes til Eksplosion, naar Bilen sætter sig i Gang).

Man specialiserede sig helt i denne Krigsførelse mod Tyskernes og Værnemagernes Transportmidler. En enkelt Nat »knaldede« man i denne Gruppe ikke mindre end 20 Vogne forskellige Steder i Byen.

Holger Jensen

Franz Søncksen

Da man erfarede, hvor meget disse Vognsprængninger generede Tyskernes Arbejde paa Flyvepladsen, gennemførte man en stor Aktion mod Værnemager-Lastbiler, der var parkeret i den gamle Rutebilstations Gaard.

Erik Petersen holdt Sabotagevagterne op, mens Gruppens andre Medlemmer lagde Bomber i »Vandel-Bilerne«. En yderst vellykket Aktion, der ikke gik ud over andet end det, man havde tilsigtet.

Gruppen havde ogsaa planlagt Sprængningen af et Ammunitionstog ved Munkebjerg. Alt var tilrettelagt og en Post opstillet paa Jernbanebroen ved Østergade, som skulde signalisere, naar det rigtige Tog kom. Toget havde imidlertid passeret Stedet en halv Time før beregnet, saa Angrebet maatte opgives.

Der var fuldt op at gøre med Sprængstoftransporter og Planlægninger, saa Sabotagegruppen var altid i Aktivitet.

En kort Tid havde Løfting haft hemmelig Radiosender installeret hos Langkilde Jensen og hos Svend Erik Christensen. Nu blev der oprettet fast Sendercentral i Vejle, og Willy Schwartz kom ogsaa med i dette Arbejde, der lededes af Franz Leo Larsen. Senderen blev flyttet forskellige Steder rundt i Byen for at

unddrage sig tysk Pejling, og der blev afsendt Kodemeldinger til England. Arbejdet var meget farligt, men det blev dog ikke selve Senderen i Vejle, der fældede Gruppen.

Schwartz blev flere Gange sendt til Aarhus for at reparere Hovedledelsen Radiosender og blev gennem dette Arbejde kendt af mange illegale Folk. En Faldskærmsjæger, der havde haft Forbindelse med Sendercentralen i Vejle og Aarhus, blev taget af Gestapo. Der kom Advarsel til Gruppen, der straks gik i »Dæk«, men Schwartz, der skulde passe Sendingerne næste Formiddag, maatte blive. Desværre lykkedes det ham ikke at komme i Sikkerhed. Gestapo tog ham næste Dag hos Forældrene, og hermed var Franz Søncksens Sabotagegruppe sat ud af Spillet.

En halv Time efter, at Willy Schwartz var taget, fik Gruppens øvrige Medlemmer Besøg af Gestapo, der dog ikke fandt nogen hjemme. Schwartz havde ikke givet nogle Oplysninger, men Gestapo kendte hans Kammeratskabskreds i Forvejen. Ogsaa Franz Leo Larsen maatte forsvinde, og dermed en vigtig Undergrundscentral i Byen.

Alt dette skete den 6. September — umiddelbart efter Oprivningen af Løftings og Siegumfeldts Gruppe.

Som nævnt fortsatte Willy Steffensen Arbejdet med Resterne af Sabotagefolkene; men efter godt en Maaneds Forløb sad ogsaa han i Gestapos Fælde.

Den næste aktive Sabotagegruppe, man erfarer noget om i Vejle, er ogsaa en lille fasttømret Flok, der bundet af Kammeratskabet følger hinanden gennem tykt og tyndt. Kurt Lilholms og Niels Hansens Gruppe bestod af 5—6 Mand: Erik Mortensen, Børge Hansen, Frank Nielsen, Kaj Sørensen og Lars Hansen, der kom til senere.

Det var unge og ivrige Folk, der hurtigst muligt ønskede at komme i Aktivitet. Det lykkedes dem at komme i Forbindelse med Carl Refsing, der gav dem den første Instruktion. Senere kom en Faldskærmsjæger, der yderligere gav Gruppen Undervisning i moderne Sabotageteknik. Forøvrigt havde Sabotørerne overalt i Landet gerne en lille Lærebog til Selvstudium i Sabotage. Trykt i England og med Instruktioner paa flere forskelllige Sprog — ogsaa Dansk. Den lille Bog, der er illustreret med meget anskuelige Skitser, har givet mange Sabotører under Besættel-

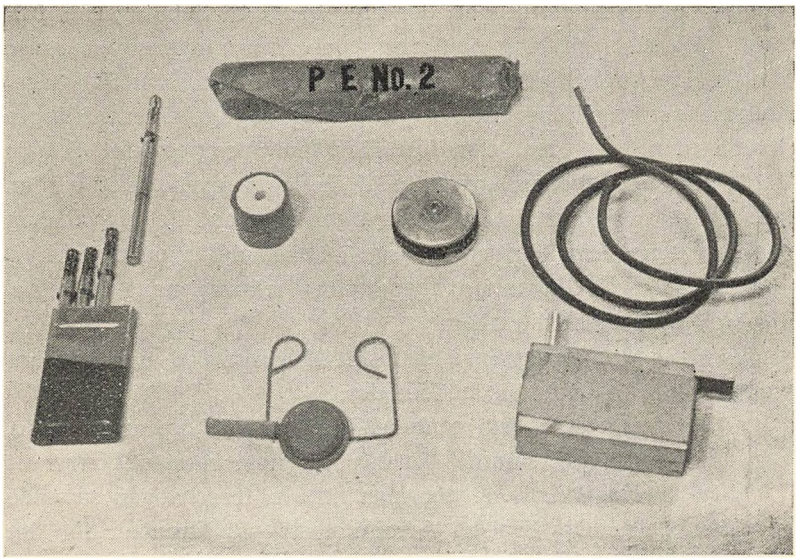

Sabotage»værktøj«: Tidsblyanter, P. E. Nr. 2 (det mest anvendte Sprængstof) Forladning, Dæksbombe, Sortkrudtslunte, Skinnebombe og Detonator

sen en glimrende Førstehaandsvejledning. Om Gestapo fandt en Sabotør i Besiddelse af denne Haandbog, vilde det ikke være saa heldigt. Baade fordi Bogen næsten var mere kompromitterende end en Revolver, og fordi den kunde give Tyskerne gode Oplysninger om det Materiale, Sabotørerne fik fra England.

I Bogens første Afsnit hedder det:

> »Den nemmeste Maade, hvorpaa smaa Grupper af agressivt indstillede Mænd kan angribe Fjenden, er ved Hjælp af Sprængstoffer, idet der selv ved Brugen af smaa Kvanta kan foraarsages betydelige Ødelæggelser. Hvis man nøje vil følge de her fremsatte Instruktioner, vil det være muligt selv for en Person uden forudgaaende Kendskab til Sprængstoffer at ramme Fjenden, hvor det gør mest Fortræd ....«.

Let og ligetil ser det ud paa Tryk, men »den nemmeste Maade«, som Bogen taler om, var ikke saa let endda, naar Arbejdet skulde gøres i bælgmørke Nætter, med tyske Patruljer i Nærheden, og dermed Faren for at miste Livet under Praktiseringen af den lille Haandbogs Anvisninger.

Mange interessante Enkeltheder om de Sprængstoffer, Brand-

bomber og Tidsindstillinger, der blev brugt til Sabotagerne, findes i Bogen. Sagligt og nøgternt gives Anvisningerne, som var det en Kogebogs Opskrifter, der var Tale om. Patos var Sabotagefolkene fremmed, og kun de klare og saglige Fremstillinger havde man Brug for. Her fortælles om Sprængstoffet Plastic E. 2., der var det mest anvendte af Vejlegrupperne. Det var en gul Masse, indpakket i Cellophan. Uden Fare lod det sig ælte og forme i den Facon, der var bedst til Formaalet, men det uskyldige Stof var til Gengæld af meget stor Virkning, naar det endelig blev bragt til Eksplosion.

Om Behandlingen af Sprængstoffet NOBELS 808, der blev anvendt i enkelte Tilfælde, hedder det:

> »Sprængstoffet kan gennemskæres ved Hjælp af en Kniv, der bruges paa samme Maade, som naar man udskærer et Stykke Kage. D. v. s. der maa ikke udføres nogen savende Bevægelse. Opvarmes i Armhulen 15—30 Minutter før det ældtes«.

Der fortælles i Bogen om Fremstilling af Sprængladninger, om Brugen af Detonatorer, Sikkerhedslunter og Forladninger. Interessant er ogsaa Anvisningen paa Brugen af de berømte og meget anvendte »Blyanter«, ved Hjælp af hvilke Ladninger kunde affyres. Disse Instrumenter er meget sindrigt indrettet og tjener til Tidsindstilling af Eksplosionerne. Nogle »Blyanter« faar Ladningen til at eksplodere i Løbet af faa Minutter, andre i Løbet af 2—5½, 12 og 24 Timer. En lille farvet »Sikkerhedspind«, der blev fjernet, naar »Blyanten« var »trykket«, angav Tidsfristen for Eksplosionen. (Sort—rød—hvid—grøn—gul—blaa). Sabotørerne maatte altid passe paa ikke at glemme disse smaa farvede Tidspinde paa Gerningstedet, da de kunde give Tyskerne Oplysninger om, hvornaar Eksplosionen kunde ventes, og maaske bevirke, at de fik Tid til at afmontere Ladningen.

Tidsblyanten fungerede paa den Maade, at en Vædske gennemætsede en Staaltraad i Løbet af et vist Tidsrum. Naar Staaltraaden var gennemætset, udløstes der en fjederbekastet Slagstift, som af Fjederen førtes fremover og ned paa en Tændsats. Affyringen af Tændsatsen antændte en Detonator eller et Stykke Sikkerhedslunte, og Ladningen eksploderede.

Den lille engelske Instruktørbog, der kom til Sabotørerne ad

Luftvejen, har været til stor Hjælp, naar de første Begyndelsesgrunde skulde læres.

Tilbage til Kurt Lilholm og Niels Hansens Gruppe i Vejle.

Som nævnt var den kommet i Forbindelse med Carl Refsing, og derigennem med den nye Byleder, Carl Randrup, kaldet »Erik«, fra hvem Gruppen fik sine Ordrer.

Det første virkelige Arbejde, Gruppen udførte, var en Jernbanesabotage ved Bredballe. Heri deltog ogsaa nogle Gruppeførere fra forskellige Delinger, saaledes at man ialt var ca. 8 Mand med paa Aktionen. Sabotagen her lykkedes over Forventning, og mange Jernbanesabotager fulgte rask efter. Hver Aktion blev nøje planlagt. Tyskernes Patruljetjeneste blev undersøgt forud, og alle Muligheder indkalkuleret i Beregningerne. Til nogle af Aktionerne anvendtes noget af det Sprængstof, der skulde være anvendt til Schalburgtagen mod F. D. B. Gestapofolkene, der skulde have foretaget denne Terrorhandling, havde været saa berusede, at de ikke kunde faa Lunten antændt. De flygtede, og nogle Vagtværnsfolk reddede en Del af Sprængstoffet til bedre Formaal.

Ved Jernbanesabotagen ved Vindingland havde det nær gaaet galt. De tyske Vagtposter var lige ved Gerningsstedet, men aabenbart turde de ikke aabne Ild, og det lykkedes Sabotørerne at flygte, selv om det næsten foregik mellem Benene paa Vagtposterne.

Som Regel gik man ganske »aabenlyst« til Værks uden Anvendelse af Forklædning eller Camouflage. En Dag »knaldede« man Banen ved Ørstedsgade Kl. 5 om Eftermiddagen, lige for Næsen af tyske Vagtposter. En enkelt Gang havde man dog maskeret sig. Det var da Sabotagen ved Mølholms-Viadukten fandt Sted. Tyskernes Vagtposter var her meget aarvaagne og nidkære, saa en Krigslist var nødvendig for at komme Skinnerne nær. Man valgte det ganske simple at trække i Jernbaneuniformer og forsyne sig med Lygter. De fredsommelige Jernbanefolk var der ingen, der ænsede. I Fred og Ro fik man Ladningen klar, og da Eksplosionen lød, var man forlængst udenfor Tyskernes Rækkevidde.

Sprængningen af Sporskifterne ved Vejle H. var det mest

effektive, Gruppen lavede, og det tog flere Uger, før Skaden var udbedret.

Ind imellem Jernbanesabotagerne fik Gruppen ogsaa andre Sabotageopgaver, som blev udført i Samarbejde med forskellige Folk fra Refsings eller »Erik«s Militærgrupper. Naar Tilladelsen til en Sabotage var blevet givet af Ledelsen — og denne kom først efter indgaaende Undersøgelser, foretaget af Efterretningsvæsenet — fik Gruppen frie Hænder til at arbejde med Opgaven. Den Regel gjaldt, at alle Hensyn til Menneskeliv gik forud, og alle Aktioner maatte tilrettelægges saaledes, at danske Interesser blev skadet mindst muligt. Ødelæggelserne foretoges ikke for Ødelæggelsernes Skyld, saaledes som Tilfældet var det med Schalburgtagen, men kun for at sinke og skade Tyskernes Krigsførelse mest muligt. Et Eksempel paa Sabotørernes Hensynsfuldhed fik man, da en Marmeladefabrik i Grejsdalen, der arbejdede for Tyskerne, skulde sprænges.

Nogle Sabotører, bl. a. Willy Hallgren, havde den Opgave at faa Husets Beboere bragt i Sikkerhed før Eksplosionen paa Fabriken. Uheldigvis havde man glemt at se paa Uret, da Tidsblyanterne blev »trykket«, saa Rydningen af Privatlejligheden maatte gaa hurtigt. Folkene, der skulde bringes bort fra Huset, var imidlertid saa opskræmte, at de ikke sansede selv at foretage sig noget. Sabotørerne maatte saa ind i Lejligheden og redde et Par Katte, aabne Vinduerne og sætte Guldfiskeakvariet ned paa Gulvet. En Hensynsfuldhed, der let kunde have blevet dyr, om Bomberne, som man ikke nøjagtigt vidste hvornaar vilde eksplodere, var gaaet af, før man var kommet i Sikkerhed.

Gruppen udførte ogsaa Sabotagen mod Cramers Vaskeri, som arbejdede for Tyskerne. Der var fem Mand om Aktionen, fire gik ind i Virksomheden, og en blev staaende udenfor paa Vagt. Da Vaskeriets danske Værdier var blevet fjernet, tændte man Lunterne paa fire Bomber. Yderligere blev udlagt et Par ½ Times indstillede Blyanter, og Sabotørerne kom i Sikkerhed.

Det kunde let være gaaet galt. En tysk Patrulje var helt inde i Vaskeriets Gaard, mens Sabotørerne var ved at anbringe deres Bomber, men Tyskerne trak sig tilbage igen uden at foretage sig noget, sikkert fordi de var klar over, at Sabotørerne ikke var bange for at gøre Brug af deres Maskinpistoler.

Sabotage mod et Vaskeri, der arbejdede for Tyskerne

Marmeladefabrikken efter Sabotagen

Umiddelbart efter Eksplosionerne kom det tyske Feltgendarmeri ud til Vaskeriet. En af Tyskerne tog en tidsindstillet Bombe op for at afmontere »Blyanten«. Den sprang imellem Hænderne paa ham, og Manden blev dødeligt saaret.

Sabotagen mod Tyskernes Autohal ved Hess Fabrikker, der fandt Sted ved højlys Dag, blev udført af en Gruppe fra Aarhus. Vejlesabotørerne, der ikke kunde deltage paa Grund af Faren for at blive genkendt, var behjælpelige med Planens Tilrettelæggelse. Aarhusfolkene hyrede en Droskebil og beordrede Chaufføren, der ikke var uvillig til at lade sig »holde op«, til at køre tæt forbi Hallen. Angrebet kom saa overraskende for de tyske Vagtposter, der netop paa Dæmningen var særlig talrige, at de ikke tænkte paa andet end at bringe sig selv i Sikkerhed. Først da Bilen var over alle Bjerge, begyndte Tyskerne en ophidset Jagt efter Gerningsmændene. Sabotørerne gav Chaufføren en Pakke Cigaretter som Belønning for at have udført sit Job saa fint.

Rejseholdet udførte ogsaa Angrebet mod Martin Kjærs Værksted i Samarbejde med Vejlegruppen og belavede sig paa at forlade Byen.

Det var dog nær gaaet galt i sidste Minut for en af Aarhussabotørernes Ledere, Werner Clausen. Man var forberedt paa, at Gestapo sikkert vilde foretage en Undersøgelse ved Toget, saa Aarhusfolkene gik enkeltvis til Toget og uden Vaaben. Gruppens Folk lod, som om de ikke kendte hinanden, og tog Plads i forskellige Kupéer. Denne Forsigtighed viste sig hurtigt at være paa sin Plads. Gestapo gik Vognene igennem sammen med en Stikker, der mente at have set nogle af Sabotørerne ud for Hess. Ved Werner Clausens Kupé stoppede Gestapofolkene op, og Stikkeren udpegede Werner.

Denne optraadte med koldblodig Ro og spillede fornærmet over den Frækhed at mistænke ham for at have lavet Sabotage. Ikke med en Mine røbede Kammeraten paa Bænken overfor, at han var i Selskab med Werner. Han spillede meget forundret og spurgte de andre Medpassagerer, hvad den unge Mand dog kunde have lavet, som Gestapo trak af med.

Det lykkedes ikke Tyskerne at finde andre mistænkelige i Toget, saa man nøjedes med at tage Werner med til Latinskolen. Her underkastedes han et strengt Forhør, men bevarede stadig

den uskyldigste Mine af Verden og blev ved med at være meget krænket over Tyskernes »Fejltagelse«. Gestapo gennemgik Sabotørens falske Papirer og spurgte ham ud om det Firma, han efter disse var »Repræsentant« for. Han regnede med, at nu var det ude med ham, da en af Tyskerne foreslog en Kontrolopringning til det Aarhusfirma, han havde opgivet; men til alt Held var der ingen af de øvrige Gestapofolk, der mente det nødvendigt. Man havde fundet Werner Clausens Optræden alt for naturlig og rolig til, at han kunde have med noget at gøre. Han fik Lov at løbe og tog med næste Tog hjem til sin Sabotagegruppe i Aarhus.

Kritisk var Situationen ogsaa nær blevet, da den lokale Gruppe foretog en Sprængning ved Jernbanegade. Tyskerne aabnede Ild, men nogle andre Tyskere i Nærheden tog fejl og troede, det var Sabotørerne, der skød, hvorfor de begyndte at besvare Ilden mod deres egne. I Ly af denne Forveksling bragte Gruppen sig i Sikkerhed uden at have løsnet ét eneste Skud.

Krigen mod Vandelbilerne, som Franz Søncksens Gruppe i sin Tid havde paabegyndt, fortsatte man ogsaa. Fortrinsvis anvendtes Dæksbomber, der virkede lige saa generende for Værnemagerne, som naar hele Bilen blev sprængt.

Efter Jernbanesabotager rekvirerede Tyskerne gerne Falcks Projektør til at oplyse Terrænet. Falck var ikke glad for dette Job, men Sabotørerne, som havde et godt Samarbejde med Falckfolkene, sørgede derfor for at »afhente« Projektøren. Afhentningen fandt Sted efter en Jernbanesabotage ved Vindingland, hvor Projektøren var i Brug ved Reparationsarbejdet efter Sprængningen. Transporten foregik i en af Falcks egne Ambulancer.

Vi er nu naaet frem til Februar Maaned, hvor som omtalt Vejle faar en ny Byleder, Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen. Reorganiseringen af alle Grupperne i Byen fik ogsaa Indflydelse paa Sabotagegrupperne. Kurt Lilholms og Niels Hansens Gruppe overgik til Nedkastningsholdene i Horsens, og i Stedet oprettedes en ny Sabotagegruppe under Ledelse af Kaj Andersen, kaldet »Maleren«.

Kaj Andersen, der var kendt som en dygtig Instruktør, og som havde været med til Sabotage under hele Besættelsen, udpegede en Gruppe paa ca. 18 Mand af de 55, han ialt havde uddannet

til Sabotage. Hele Undergrundsarbejdet var nu lagt ind paa den Linje at forberede selve den afgørende Slutkamp med Tyskerne. Sabotageopgaverne var derfor blevet begrænsede, da man ikke ønskede at ødelægge noget, som eventuelt kunde faa Anvendelse, hvis Englænderne landsatte Lufttropper i Danmark. En Overgang var Jernbanesabotagen »spærret« efter Ordrer fra England. Dette betød dog ikke, at Sabotagegruppen ikke havde fuldt op at gøre. Gruppen deltog i Opdækninger, naar Likvideringsholdet skulde arbejde, og foretog Vejspærringer for Hipoer.

Man flyttede Sprængstof- og Vaabendepoter, hvilket var en lige saa farlig Opgave som Sabotage, og nu, hvor alt skulde være klar til D-Dag, et lige saa vigtigt og paakrævet Arbejde.

Den 8. April gik det galt. Nogle af Gruppens Folk blev overrasket af Gestapo, da de oppe paa Mindevej var i Færd med at køre en Bil bort, der skulde bruges til Vaabentransport. Kaj Andersen, Bjarne Green Nielsen og Henry Nielsen sad i Gestapos Fælde. Lyve sig fra Foretagendet kunde de ikke, et Par Vaaben i Vognen talte deres tydelige Sprog. Yderligere nogle af Gruppens Medlemmer blev taget i Forbindelse med Sagen, men nogen »Oprivning« af Organisationen var der heldigvis ikke Tale om.

Assistent W. O. Lund, der hørte til samme Gruppe, og som var uddannet i Sabotage i sin Tid af Løjtnant Riisberg, overtog Ledelsen af Sabotageafdelingen.

Sabotageafdelingen var nu knyttet nøjere til Bylederen end nogen Sinde før. Lund skulde hver Dag Kl. 2 henvende sig hos »Marie« paa det underjordiske Hovedkvarter for at indhente Ordrer fra Bylederen. Kom der pludselig Ordrer til Aktion, telefonerede »Marie« til Lund og sagde: »Vi er inviteret ud til Aftensmad i Dag igen —«. Som Regel fik Sabotagelederen dog 24 Timer at planlægge Aktionerne i.

Opgaverne for Sabotagegruppen gjaldt nu i første Omgang Smaasabotager paa Jernbanen, først og fremmest med den Hensigt at binde saa mange Tyskere som muligt ved Bevogtningen af de danske Jernbaner. Ved Vejle lykkedes det, ved en lang Række Aktioner mod Jernbanen, at naa det Resultat, man ønskede. Vagterne blev forstærket, Tyskerne følte sig usikre, og aldrig blev der undt dem Ro. En Overgang var der alene 80 Mand til at bevogte den korte Strækning fra Vejle H. til Hør-

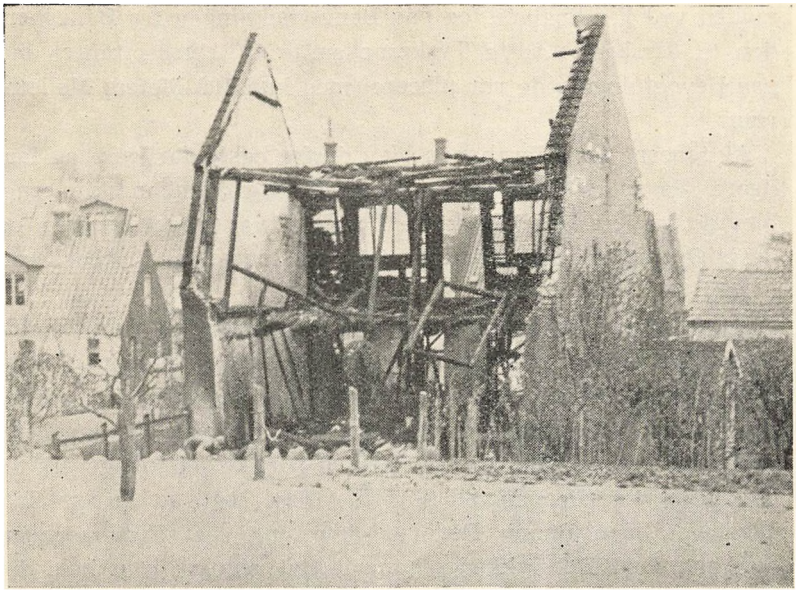

Der kan ikke udføres ret meget Arbejde mere for Tyskerne paa denne Fabrik

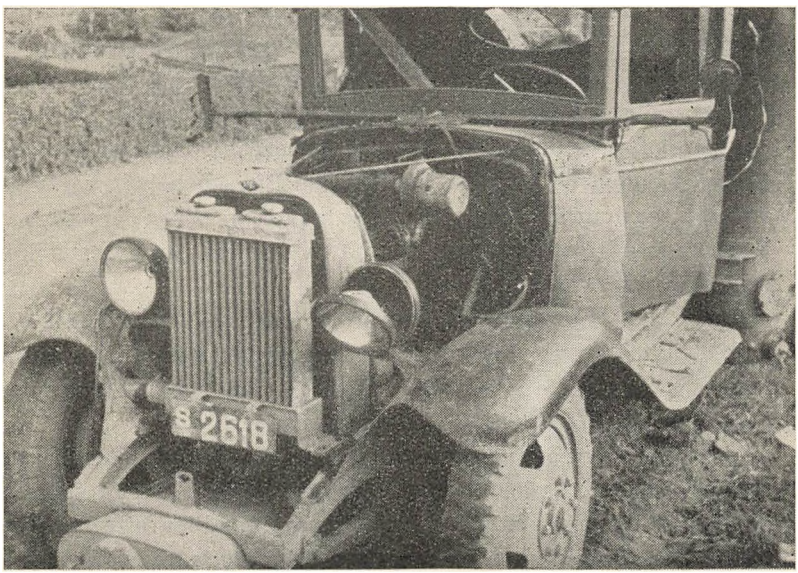

En af de mange saboterede Vandelbiler

møllen ved Vindingland, og paa Banestrækningen fra Banegaarden til Tirsbæk maatte Tyskerne sætte Officersaspiranter ind paa Bevogtningen; de var placeret med kun 100 Meters Mellemrum.

Aktionerne mod Jernbanen blev derfor ogsaa farligere og farligere. Saasnart Sabotørerne nærmede sig Jernbaneskinnerne, blev de nu som Regel beskudt. Tyskerne var meget nervøse, og deres Optræden viste tydeligt, at de var bange for Frihedskæmperne.

En Aften var Lund med nogle af sine Folk fra Vagn Kjeldsens Gruppe ude ved Bybæk. En Nybegynder i Sabotage, Benny Pedersen, skulde have sin Ilddaab. Det gik meget godt. Ladningen fik man anbragt paa Jernbanen, uden at Tyskerne opdagede noget, men netop som man var ved at trække sig tilbage, fik en tysk Vagtpost Øje paa Sabotørerne. Disse søgte at forcere Tilbagetoget, men Benny Pedersen kom ind i et Pigtraadshegn og hang fast. Det lykkedes ham at rive sig løs, men hele det ene Bukseben blev flaaet af. I det samme skyder den tyske Vagtpost, Projektilet strejfer Bennys Tinding, og Blodet flyder ham ned ad Kinden.

Kammeraterne, der ikke i Mørket kunde se, at der kun var Tale om et Strejfskud, troede, han var blevet ramt i Hjernen, og at det snart var ude med ham. Benny Pedersen tog Tildragelsen med en knusende Ro, han vendte sig blot om og sagde: »Det var en grim én, men den er værre med Bukserne«. Da man kom ind til Byen opdagede man, at Bennys ene Bukseben helt var væk. Resolut tog han sin Lommekniv frem og skar ogsaa det andet af. Det var mindre paafaldende at gaa med korte Bukser, end kun med ét Bukseben.

Næste Nat anbragte Sabotørerne et Skilt med tysk Tekst ved Stedet, hvor der var blevet skudt. Paa Skiltet stod: »I Gaar Nat blev der paa dette Sted skudt paa en dansk Frihedskæmper. Dette finder vi os ikke i. Vi kræver Arbejdsro!«

Irritationsangrebene fortsatte næsten hver Nat mod Banen. Aldrig kunde de tyske Vagtposter vide sig sikre. Derfor skærpedes deres Agtpaagivenhed naturligvis, og det blev efterhaanden umuligt uset at komme ind paa Baneterrænet med en Ladning. Man tog derfor nogle smaa hjemmelavede Bomber i Anvendelse.

De bestod af en mindre Sprængladning og en Tidsblyant. Inden man gik hjemmefra blev »Blyanten« »trykket«, og det hele indpakket i et Stykke Sækkelærred. Saa gjaldt det at komme ud paa Stierne ved Banelinjen i en Fart og faa kastet den livsfarlige Last ind paa Skinnerne. Nogen stor Skade kunde disse Sprængninger selvsagt ikke gøre, men deres egentlige Mission, at binde Tyskerne paa et Tidspunkt, hvor man havde haardt Brug for alle Reserver, lykkedes fuldt ud.

En Aften stødte W. O. Lunds Patrulje pludselig paa et Par tyske Vagtposter mellem Grejsdalen og Højgaard. Man var kommet helt ind paa Livet af hinanden, uden at nogle af Parterne havde opdaget noget, og stod nu Ansigt til Ansigt. Det var faktisk kun et Spørgsmaal om, hvem der skød først. I Stedet for at skyde tog Lund Chancen og kommanderede fast og bestemt paa Tysk: »Vi ønsker at sprænge Banen her! Væk, eller De bliver skudt!«

Tyskerne vendte skyndsomst om og forsvandt.

En Nat var man ude for at sprænge Banen ved Hørmøllen, men Tyskerne var saa nærgaaende, at det var umuligt at nærme sig Linjen. Et Troppetog kom kørende meget langsomt og skjulte for et kort Stykke Tid Vagtposternes Udsyn over Skinnerne. Dette Øjeblik benyttede Barbermester Arnold Jørgensen sig af. Han sneg sig frem til Skinnerne og fik anbragt Sprængladningen, mens Toget langsomt passerede. Lunten var netop antændt, da den sidste Vogn i Togstammen passerede, og Arnold Jørgensen blev synlig for Vagtposterne. En Tysker kom til Syne lige ud for Arnold Jørgensen. Mens Toget passerede, var Vagtposten gaaet langs det og stod nu kun en Skinnebredde fra Sabotøren og Bomben. Arnold sprang af Sted, og Tyskeren greb Bomben og kastede den bort fra Skinnerne. Detonatoren eksploderede i det samme med et lille Knald. Andet skete der ikke.

Andre Opgaver blev ogsaa løst. Et Snedkerværksted, der arbejdede for Tyskerne, blev sprængt. Kun Maskinerne skulde have været ødelagt, og i to Maskiner var derfor anbragt en Sprængladning paa 125 gr P. E. 2 i hver, men paa Grund af noget brandfarligt Stof i Lokalet fremkaldte Eksplosionen en voldsom Brand, der helt ødelagde Fabriksbygningen. Eksplosio-

nens Voldsomhed blev saa stor, fordi Sprængstoffet sad indeklemt i Maskinerne.

Fra et Vaskeri fjernede man 300 tyske Uniformer, som blev overhældt med Brændstof og brændt paa Stedet.

Da det en Overgang kunde befrygtes, at Tyskerne vilde stjæle alle danske Skibe rundt om i Havnene, blev der givet Ordre til at uskadeliggøre de danske Skibe i Vejle Havn. Dog skulde de kun gøres usejldygtige for en Tid, f. Eks. ved at ødelægge Trykplejet til Skruen. Alt blev forberedt til denne Aktion, og en Sprængning af Styregrejerne paa en af Mærskbaadene, der laa i Havnen, blev ogsaa foretaget. Vaabenmester Carlsen udførte denne Sprængning i Samarbejde med en af Falcks Dykkere. Aktionen mod de øvrige Skibe i Havnen blev imidlertid afblæst, da Tyskerne opgav at stjæle dem. Havde Tyskerne forsøgt at fjerne de danske Skibe, der laa i Havnen, vilde Sabotørerne straks være gaaet til Aktion.

En anden stor Aktion, der var planlagt til mindste Detalje, men som ikke kom til Udførelse, var Sprængningen af det Afledningsrør, der gaar fra Mølholmsdammen hen under Banelinjen. Et Stativ var anbragt inde i Røret, og en meget kraftig Sprængladning, der vilde foraarsage en lige saa voldsom Eksplosion, som i sin Tid den ved Tirsbæk, blev holdt klar i en stor Kuffert, der skjultes paa Windfeld Hansens Bomuldsspinderier, hvor Vaaben- og Sprængstofdepotet fandtes. Sprængningen skulde kun foretages, hvis f. Eks. General Lindemann eller en af de andre helt store Nazitopfigurer skulde passere Stedet. Overassistent L. J. Andersen, der var Gruppens tekniske Jernbaneraadgiver, skulde i et saadant Tilfælde straks slaa Alarm, og Sprængningen vilde saa blive foretaget, naar Toget var lige over det omtalte Afledningsrør.

Det sidste Angreb, Vejle-Sabotørerne rettede mod Tyskerne, fandt Sted kort før Kapitulationen. En Sprængning af Jernbanelinjen ved Hørmøllen og Vindingland blev detaljeret planlagt. Den skulde stoppe Tyskernes Jernbanetrafik i 24 Timer.

En Søndag Eftermiddag mødtes Gruppens 18 Mand ude i Nærheden af Stedet, hvor Aktionen om Aftenen skulde finde Sted. I alle Detaljer gennemgik man endnu en Gang Planen, der i Korthed gik ud paa følgende: Paa 10 forskellige Steder skulde

Banen sprænges. Sprængningen skulde foretages med Lunte, og fem Mand skulde hver ordne to Ladninger med 15 Meters Mellemrum. Sprængningerne skulde være saa kraftige, at der hvert Sted blev oprevet en halv Meter Skinne. Yderligere skulde tre andre Sabotører lægge forskellige indstillede Tidsbomber paa Linjen for at vanskeliggøre Reparationsarbejdet af Skinnerne. Endvidere havde man besluttet at holde de Arbejdere op, der vilde blive beordret ud paa Reparationsarbejdet for derved yderligere at forsinke Udbedringerne af Skaderne. De af Gruppens Folk, der ikke skulde ud paa selve Linjen med Bomber, skulde fra Stillinger i Skovbrynet »dække« Aktionen.

Om Aftenen gik man til Aktion. Ved Hørmølle-Viadukten stod to tyske Soldater Vagt. Den ene inde i selve Viadukten, den anden stod ovenpaa.

Tre Mand af Gruppen skulde »ordne« disse to Vagtposter, medens to andre Sabotører gik mod Nord og to mod Syd for at holde Vagtposterne op dér. De to, der gik mod Nord, overrumplede hurtigt den Tysker, de skulde tage sig af. Han afleverede sine Vaaben og var aabenbart lamslaaet af Skræk. De førte ham ind i Skoven, og han fortalte dem, at han havde Kone og Børn hjemme i Tyskland og derfor ikke var interesseret i at slaas. Han spurgte, om han maatte tage sig en Cigaret, hvilket han naturligvis fik Lov til, men netop som han havde Haanden i Lommen, greb han en Skræmmebombe, han havde skjult dér, og kastede den mod Sabotørerne, der maatte flygte for ikke at blive saaret ved Eksplosionen.

Imens var de tre, der skulde klare Tyskerne ved Viadukten, nemlig Arnold Jørgensen, Nissen og Lund, kommet ind paa Livet af den Tysker, der stod Vagt inde i selve Viadukten. I Stedet for at forholde sig rolig, blev Vagtposten imidlertid grebet af Panik. Han stak i et vildt og forfærdeligt Hyl, der kunde høres viden om og styrtede ud af Viadukten. Man skød efter ham, og han faldt om.

I Mellemtiden var der sket noget, som de tre i Viadukten intet anede om. Den ene af de to Sabotører, der var sendt mod Syd, var kommet tilbage for at melde, at man havde opdaget en Styrke paa ca. 80 Tyskere, der laa godt 200 Meter fra Viadukten. Desværre var det umuligt at faa advaret de tre Mand, der var gaaet

ned til Viadukten paa det Tidspunkt; man kunde jo ikke raabe til dem. Havde man haft Anelse om, at saa mange Tyskere var i Nærheden, var Aktionen blevet udsat til et mere gunstigt Tidspunkt.

Nu var man ude i det, en Kamp paa Liv og Død. Der var Skyden fra alle Sider. Arnold Jørgensen sagde til sine Kammerater: »Stik bare af, jeg skal nok klare dette her —«, og Lund og Nissen løb ud af Tunnelen, hver til sin Side. Det lykkedes Lund at ramme Vagtposten ovenover Viadukten med sin Revolver, og nu forsøgte Arnold Jørgensen ogsaa at slippe ud af Tunnelen. Han slipper ogsaa ud, men den saarede Tysker skyder efter ham. Arnold Jørgensen er saaret. Lund, der ligger i et Hul oppe i Skrænten og skyder efter Tyskerne med sin Revolver, kan se, at Arnold hinker paa det ene Ben. Nu rammes Arnold igen, løber nogle faa Skridt og falder.

Lund har nu kun én Patron tilbage i sin Pistol. En Kugle hvisler over Hovedet paa ham, den viser sig at være gaaet gennem hans Hat. Med Tyskerne i Hælene flygter han op gennem Skoven. Han slipper fra dem, men vil endnu en Gang vende tilbage for at se efter Arnold. Atter bliver der skudt. Tyskerne er helt desperate, og de myldrer frem fra alle Sider. Lund tager Flugten, og hans Forfølgere opgiver først Jagten ved Vandtaarnet i Mølholm.

I sidste Øjeblik var Gruppens øvrige Medlemmer ogsaa sluppet bort, og alle naaede velbeholdne hjem. Men Arnold Jørgensen blev derude. En modig Mand havde givet sit Liv i Kampen for Danmarks Frihed.

„Dropping" paa Vejleegnen

Forudsætningerne for alle Frihedsbevægelsens aktive Indsatser mod Tyskerne var Hjælpen fra England. Uden denne Hjælp havde det ikke ladet sig gøre at gennemføre den storslaaede Sabotage mod Tyskerne, og uden den var Modstandshæren ikke blevet saa godt bevæbnet, som Tilfældet nu blev.

Det danske Folk staar i dyb Taknemlighedsgæld til England for den Hjælp, der fra Luften blev sendt vore Sabotører og Undergrundshæren. Hvor meget lettere havde det ikke været for Englænderne at bombe Danmark fra Luften. Ødelægge Jernbanerne og de Fabrikker, der arbejdede for den tyske Krigsmaskine, paa samme Maade som R. A. F. gjorde det i Tyskland. Heldigvis betragtede England Danmark som en allieret Nation, derfor undgik vi de katastrofale Bombeangreb; i Stedet kastede Englænderne Vaaben og Sprængstof ned til Undergrunden i Danmark.

Det har været mange Mennesker en Gaade, hvorledes disse Sendinger fra England kom Danmarks Modstandsbevægelse i Hænde. Man var klar over, at der bag den Hjælp, der blev ydet Modstandsbevægelsen fra engelsk Side, maatte findes et velorganiseret underjordisk Apparat. Modtagelserne af Vaabensendingerne fra England er da heller ikke Modstandsbevægelsens kedeligste Kapitel.

Vejleegnen havde sit eget Droppinghold, der modigt og dygtigt sørgede for Sabotageværktøj og Vaaben til Modstandsbevægelsen.

Ewald Andersen, der af Undergrunden kun vil være kendt under Navnet »Jens Lyn«, kom til Vejle for at opbygge en Nedkastningsorganisation for hele Sydjylland. Af Nedkastningschefen, Toldstrup, under hvem han direkte havde arbejdet, var han udset til Posten som Chef for hele sydjydske Nedkastningsom-

raade, der strakte sig fra Syd for Horsens og til en Linje: Kolding—Esbjerg.

»Jens Lyn« var helbefaren Dropping-man og havde været med til nogle af de første Modtagelser af Vaaben fra Luften, bl. a. ved Hvidsten. Han gik til sin nye Opgave med de bedste Forudsætninger, men mødte i Begyndelsen af sit Arbejde paa Vejleegnen store Vanskeligheder. Da han søgte Føling med Modstandsbevægelsen i Vejle, var der ingen, der vidste noget om denne mystiske »Jens Lyn«, der kom fra Aalborg og skulde organisere Nedkastningsgrupper. Som alle fremmede, der søgte Føling med Undergrunden, blev ogsaa »Jens Lyn« mødt med stor Mistro. Man trak sig tilbage, naar han søgte at komme ind paa Livet af en Gruppe, og til sidst besluttede Undergrunden i Vejle at faa denne mystiske »Jens Lyn«s Forhold nøjere undersøgt. Der maatte skaffes Klarhed over, om han var »rigtig nok«, eller om han var en farlig Mand, der for at skaffe Tyskerne Oplysninger søgte at trænge ind paa Modstandsbevægelsen.

Undergrunden arresterede simpelthen »Jens Lyn«, og han kom i et 8 Timers langt Forhør, før man følte sig overbevist om, at der ikke var noget i Vejen med ham. Den Slags Vanskeligheder maatte man være forberedt paa, naar man som ny Mand søgte Forbindelse med Undergrunden, og den kedelige Debut i Vejle tog da heller ikke Lysten fra Nedkastningschefen. Han gik straks i Gang med at bringe Organisationen i Stand. Der blev dannet Grupper af Nedkastningsfolk fra Vejle og Skibet, som arbejdede sammen, og fra Aagaard og Viuf, der ogsaa blev slaaet sammen. Yderligere havde »Jens Lyn« andre Grupper indenfor sit Nedkastningsomraade i Byer udenfor Vejleegnen.

Løjtnant Ingwersen, Viuf, var en udmærket Mand til at skaffe lokale Folk til Grupperne. Det var paa dette Tidspunkt ikke uden Vanskeligheder at faa Folk ude paa Gaardene i Tale. Tyskerne havde afbrændt en hel Del Gaarde paa Fyn, paa hvis Marker, der havde fundet Vaabennedkastninger Sted, og dette havde naturligvis sat Skræk i Livet paa mange Gaardmænd.

Det lykkedes dog at skaffe det fornødne Mandskab, og Arbejdet kunde begynde.

Først gjaldt det at udfinde egnede Nedkastningspladser. Den første Betingelse for, at en Plads overhovedet kunde anvendes,

var, at den stod opført paa Generalstabens Kort. Det nyttede ikke noget at udpege en Plads, som man ikke telegrafisk kunde udpege for Englænderne, saa man derovre var i Stand til at indtegne den paa de Generalstabskort, man havde liggende til dette Brug. Naar egnede Pladser var udfundet, saa langt fra tyske Vagtposter som muligt, skulde Pladserne godkendes i England. Rent tekniske Ting kunde spille ind for Flyvningen over et bestemt Omraade, og saa blev Pladsen ikke anerkendt af Englænderne. Da Jens Lyn f. Eks. opgav den først udpegede Plads ved Viuf til England, kom der Svar, at Pladsen skulde flyttes syv Kilometer mod Vest. Naar alt var bragt i Orden, og Nedkastningsstederne anerkendt, blev der meldt klar til England, og Holdet maatte nu til at aflytte den engelske Radio. I de dagige Særmeldinger Kl. 18,15 og 20,30 ventede man spændt paa en Hilsen til »Bella«, hvilket betød Nedkastning ved Aagaard samme Nat. »Rohger« betød klar ved Skibet Nedkastningsplads.

Klokken 11 skulde Holdet være paa Nedkastningspladsen og maatte blive der paa Vagt, til Sendingen var modtaget. Kom Flyveren ikke, maatte man først forlade Stedet Kl. 4 om Morgenen. Det mest almindelige var, at Flyveren kom indenfor Tidsrummet 0,30 til 2,00.

Naar den første svage Summen af Flyvemaskinen kunde høres, stillede Nedkastningsfolkene sig op paa Linje i Vindretningen med tre hvide Lygter med ca. 100 Meter mellem hver. En enkelt rød Lygte blev anbragt nøjagtig paa det Sted, hvor man ønskede kastet. Lige i det Nu, man havde Bombemaskinen over Hovedet, blev Lygterne tændt. Det maatte kun dreje sig om et Par Minutter, Lyset var tændt, da det ellers let kunde lokke Tyskere til Stedet.

Fra 200 Meters Højde udløste Flyveren med enestaaende Præcision sin Ladning, og paa én Gang faldt alle 12 Container ned over Nedkastningsstedet. Droppingfolkene maatte tage sig i Agt for ikke at blive ramt, hver Beholder vejede som Regel ca. 250 kg, saa fik man en saadan »Bombe« over sig, var man færdig paa Stedet. Der forekom dog aldrig Uheld for Holdene paa Vejleegnen af denne Art. Naar Containerne var kastet, og Flyveren havde sat Kursen hjemad mod England igen, maatte Nedkastningsholdet for Alvor paa Arbejde. Først gjaldt det at bjærge

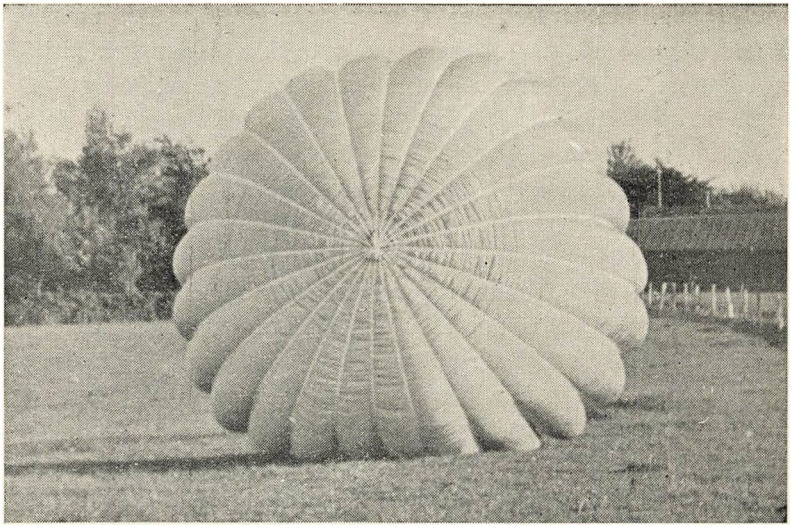

En af de Faldskærme, der anvendtes ved Nedkastningerne af Vaaben

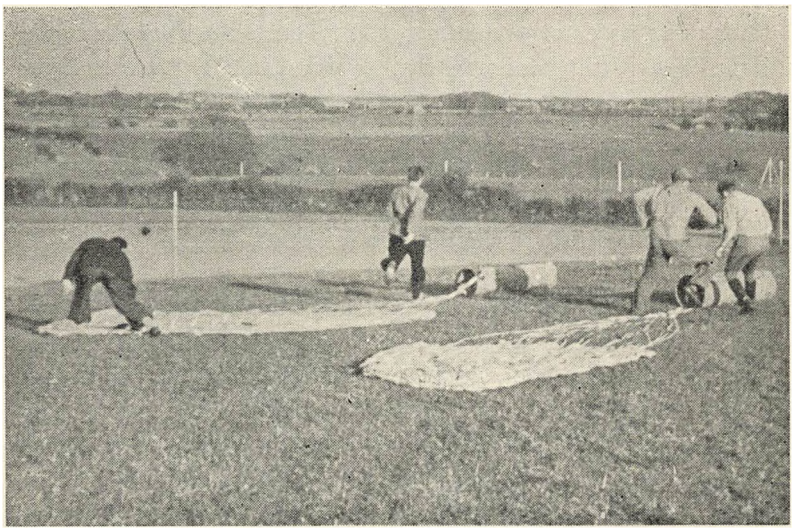

Bjergning af nedkastede Vaaben og Sprængstofbeholdere

de store Faldskærme, der blev anvendt til at »bære« Containerne og give dem en blødere Landing. Skærmene var store og meget iøjnefaldende, saa dem maatte man have fjernet først og fremmest. Bjærgningen af selve Containerne var meget besværligt. Meget ofte blev Faldskærmene af Vinden ført bort fra selve Nedkastningsstedet, og Containen kunde saa falde ned et højst ubelejligt Sted, f. Eks. i en Skov. Flere Gange maatte man op at klatre i Træerne for at bjerge saadanne Beholdere, der var »drevet ud af Kurs«. Den kostbare Sending maatte ikke gaa tabt, saa kunde man ikke faa Containen ned fra Træet paa anden Maade, gik man ikke af Vejen for at fælde det paa Stedet.

I Løbet af de faa Nattetimer, der var tilbage, maatte alt bringes i Orden, Skærmene samles, Beholderne bjærges, og sluttelig blev disse gemt paa sikre Steder i Nærheden. Næste Dag afhentede man Sendingen og kørte den til Bestemmelsesstedet, da det var for farligt at have en Lastvogn holdende og vente en hel Nat.

Containernes Indhold bestod ofte af amerikanske Vaaben — et stort Offer fra de Allierede til Modstandsbevægelsen, da det er blevet oplyst efter Krigen, at de Allierede selv led af Vaabenmangel — endvidere Sabotageværktøj eller andre bestilte Varer.

Droppingholdet var i Forbindelse med England via Senderen i Aalborg, og gennem denne Central kunde man rekvirere, hvad man mente, der for Tiden var mest Brug for til Modstandsgrupperne i Nedkastningsomraadet.

Fra England var der ligefrem udsendt »Katalog« over de Vaaben og Sprængmidler, der kunde rekvireres, og det var nok blot at opgive Numret paa den »Vare«, man ønskede tilsendt.

I »Kataloget« anføres f. Eks.: »Genstand Nr. 2, Nobels 808. Sendes kun, hvis der er Knaphed paa P. E.«. Om Genstand Nr. 16, Sprængladning, hedder det: »Levering vil finde Sted, naar der i nærmeste Fremtid er Forraad til Stede«.

Af og til var der ogsaa et Par private Hilsener med til Droppingfolkene. Nogle Steder var der Cigaretter og Chokolade med til Folkene, Cykledæk og andre rare Sager. Paa Vejleegnen fik man ingen af disse Herligheder, derimod fik man ægte uldne Sokker af god gammel, engelsk Kvalitet, Vindjakker og engelske Marchstøvler.

I den første Sending, der blev nedkastet ved Vejle, var der en lille fiks transportabel Radiosender med. Denne blev fremtidigt anvendt ved Droppingerne. Paa en opgivet Bølgelængde sendte Flyveren en lang Tone, naar han passerede Vestkysten, og Nedkastningsgruppen ved Vejle svarede med Morsesignal. Lyssignalerne paa Nedkastningspladsen skulde stadig fungere, saa Flyverne kunde se, at alt var klart, og ingen Tyskere var i Nærheden, men Senderen bevirkede, at Flyveren nu med 100 pCt.s Sikkerhed kunde kaste lige i det Øjeblik, han befandt sig over Senderen.

Det var ikke saa sjældent Englænderne maatte vende hjem med uforrettet Sag, naar Lyssignalerne ikke gav Besked om »klar Bane«, men dette svækkede aldrig de Allieredes Interesse for at hjælpe Modstandsbevægelsen ad denne Vej.

Der var mange, der var misundelige paa Droppingfolkene, der jo fik saa mange rare Hilsener fra Luften. Derfor undgik Englænderne til sidst at sende Gaver til Nedkastningsholdene, men nøjedes med at sende de bestilte »Varer« og Sprængstoffer. Faldskærmene fik man dog stadig, og de forblev en eftertragtet Vare. Af en Faldskærm kunde der sys et stort Antal af de dejligste Skjorter.

Naar Sendingerne var vel modtaget, kvitterede man via Aalborg for Ladningen. Englænderne ønskede at vide Besked med, om »Varerne« var faldet i de rette Hænder.

Nedkastningsholdene udførte et modigt Stykke Arbejde under Krigen. Deres Job var farligt og haardt. Blev en Droppingmand taget, var hans Skæbne sikker. Tyskerne straffede den Slags med Døden.

Paa Grund af stor Forsigtighed og dygtig Tilrettelægning er det ikke mange af Nedkastningens Folk, der er faldet i Gestapos Klør. Det lykkedes aldrig Tyskerne at hæve Sløret over, hvor Danskerne modtog de store Vaabensendinger og paa hvilken Maade, det hele var organiseret. Det er efter Kapitulationen blevet oplyst, at det kostede England flere Menneskeliv at droppe Sendinger ned til Danmarks Undergrund, end det kostede Frihedskæmperne at modtage Vaabnene. Frihedshæren og Sabotagegrupperne vil derfor aldrig glemme R. A. F.s store Indsats og Hjælp til Gavn for Danmarks Befrielse.

De Faldne

Arnold Jørgensen

Erik Petersen

Drenge, I Drenge, som døde,
I tændte for Danmark i dybest Mulm,
en lysende Morgenrøde.

Danske velsignede Drenge!
Vort Øje har Taarer. Men Hjertet slaar
saa stolt som ikke — aah! længe.

For nu kan vi atter være,
se Verden i Øjne roligt og frit.
I frelste jo Danmarks Ære.

KAJ MUNK

To af Undergrundsbevægelsens modigste og bedste Mænd i Vejle maatte bøde med Livet i Danmarks Frihedskamp.

Nu, hvor Landet atter er frit, er det med Vemod, vi mindes disse to Kammerater. Mange er segnet for Tyskernes Kugler i Kampen for Danmarks Befrielse, ogsaa Mænd, der havde Til-

knytning til Vejle; men Erik Petersen og Arnold Jørgensen var særlig knyttet til Undergrundsbevægelsen i Vejle, derfor berører deres Død os saa smerteligt.

Erik Petersen forlod Vejle, da Franz Søncksens Gruppe blev revet op, og sammen med Kammeraten Holger Jensen flygtede han til Kolding. Selv om Gestapo havde været ude efter dem, var der dog ingen af dem, der var til Sinds at opgive Kampen mod Tyskerne. De fik hurtigt Forbindelse med Sabotagegruppen i Kolding og gjorde indenfor denne Gruppe en meget stor Indsats. Den 13. Februar blev Ulykkesdagen for de to Vejlesabotører. »Hugo« og »Per«, som deres Dæknavne var i Kolding, sad paa »Saxildhus« og drak en Kop Kaffe. Man havde samme Dag afleveret en Sending Vaaben til Brug for 220 Mand, saa man nød Afslappelsen og Hvilen i fulde Drag. Pludselig kom Gestapo ind paa Restauranten. Det var de to berygtede Landsforrædere Brinkmann og Riis, der foretog denne Razzia. Erik Petersen sprang op fra sin Plads og styrtede ned i Garderoben for at hente sin Revolver.

Da Gestapofolkene kom hen til Holger Jensens Bord, satte han dem sin Revolver for Brystet, men uheldigvis klikkede Pistolen. Gestapomanden var sprunget tilbage af Angst for at blive skudt, og dette Øjeblik benyttede Holger sig af. Han sprang for sit Liv — ud gennem Restaurantens store Spejlglasrude, der splintredes til alle Sider, og op ad Gaden i zig-zag. Projektilerne hvislede om Ørene paa ham, men han undgik at blive ramt. Den vilde Flugt gennem Kolding endte med, at Tyskerne tog ham, da han sprang op paa en Lastbil, der uheldigvis var tysk.

Paa »Saxildhus« var Erik Petersen kommet i en voldsom Kamp med Gestapofolkene. Det gik løs paa de bare Næver, men omsider blev Erik Petersen, trods kraftig Modstand, overmandet og ført til det berygtede »Staldgaarden«.

De to Sabotører var i mange Forhør, blev pint og plaget af de tyske Bødler og deres Haandlangere. Holger Jensen slap fra det med Livet og blev befriet ved Kapitulationen, men Erik Petersen maatte bøde med Livet. Da Gestapos Pres overfor Erik Petersen blev saa stærkt, at han ikke kunde undgaa at fortælle noget, paatog han sig med sjælden modig Holdning hele Ansvaret for Sabotagen mod et af Skibene i Kolding Havn, som flere af Gruppen

ellers havde været med til. Gestapo havde lovet ham, at blot han vilde tale rent ud, skulde han undgaa at blive henrettet, men paa sædvanlig tysk Vis brød man ogsaa dette Løfte.

Erik Petersen, der under hele sit Fangenskab udviste et stort Mod og en rank dansk Holdning, modtog sin Dødsdom med oprejst Pande. Ingen Tryglen om Naade kom over hans Læber. Han havde kæmpet for Danmarks Frihed, nu maatte han betale Prisen. I Troen paa den Idé, der besjælede alle vore tapre Soldater i Modstandshæren, gik han ind i Døden uden Frygt. I det eneste Brev, Erik Petersen fik skrevet i Kolding og smuglet hjem til Forældrene i Vejle, skriver han bl. a. følgende Linjer:

»Ak ja, bare det snart kunde være forbi, men heldigvis betragter jeg slet ikke dette Ophold bag Laas og Slaa som en Straf. Jeg har handlet ud fra min Overbevisning og har været Soldat paa den Maade, det nu skulde blive min Lod at kæmpe for Konge og Fædreland, og nogen falder, og andre bliver Krigsfanger, det er jo Krigens Gang«.

Den 6. Marts blev Erik Petersen overført til Vestre Fængsel i København, og den 10. Marts modtog han Dødsdommen, der skulde fuldbyrdes samme Dag. I Dødscellen skrev Erik Petersen følgende smukke Afskedshilsen til sine Forældre i Vejle:

»Kære Far, kære lille Mor og mine kære Søskende!

Saa skete det, som vi alle frygtede, og som jeg i den sidste Tid har ventet vilde komme. Jeg er i Formiddag blevet dømt til Døden af en tysk Krigsret, og jeg sender dette mit sidste Brev til jer for at bringe jer en sidste Hilsen og sige jer Tak for alt, hvad I har været for mig i den Tid, det blev mig forundt at skulle leve her paa Jorden.

Ja, kære Forældre, det er svært at skulle herfra, og selv om jeg har skuffet jer mange Gange her i Livet, véd jeg, at det ogsaa bliver svært for jer at miste mig, men vi mødes jo engang igen, for der maa jo være noget efter dette. Jeg takker jer mange, mange Gange for alt, hvad I har gjort for mig. Takker for den lykkelige Barndom og Ungdom, I har givet mig. Og jeg vil i min sidste Stund sende alle Tankerne hjem til jer alle.

Jeg husker svagt min første Tid her paa Jorden, da vi boede i København; men tydeligst staar dog min Barndom

paa Ribevej og Skoleaarene for mig. Kan I huske, naar jeg skulde paa Værkstedet med Mad til Far? Hvor var jeg stolt, naar jeg drog af med den lille Kurv. Jeg kunde have været mere flittig i Skolen, og det har jeg ogsaa senere fortrudt, men lykkelige var mine Barndomsaar takket være jer, mine elskede Forældre. Jeg kan slet ikke her paa Papiret sige Tak nok til jer for alt, hvad I har været for mig, men jeg véd, at I forstaar mig og tilgiver mig mine Synder. Aldrig nogen Sinde fandt jeg paa denne Jord en bedre Kammerat end dig, kære Fader, men jeg var længe om at opdage det, og nu er det for sent. Altid vilde jeg være den klogeste, selv om jeg inderst inde godt vidste, at jeg ikke var det, og jeg siger dig Tak, min kære Far, for alt, hvad du har gjort for mig i den Tid, vi har haft sammen.

Ogsaa til dig, min kære lille Mor, skal min Tak lyde. Ingen har her paa Jorden kunnet have en mere forstaaende, kærlig og omsorgsfuld Mor, end jeg har haft. Mange Gange har du grædt dig i Søvn, naar jeg havde forbrudt mig, men altid har du tilgivet mig og forstaaet mig. Jeg mindes ogsaa i denne Stund de Juleaftener, vi har haft sammen, hvor var de dejlige, og ligeledes mine Fødselsdage, naar vi skulde have min Livret til Middag. Ogsaa for alle disse smukke og lykkelige Minder skal I have mange Tak. I denne Tid vælter Tankerne fra Fortiden ind paa mig, og takket være jer er alle mine Minder om mit kære Hjem kun lykkelige og lyse, og derfor er det jo saa meget sværere at sige Farvel til det hele.

Ogsaa til dig, min lille Søster, siger jeg mange Tak for alt, hvad du har været for mig. Som Børn kunde vi jo ikke altid forliges, men hvad betød disse Skænderier mod den Kærlighed, vi har haft til hinanden de senere Aar. Tak, lille Søster, for alt, hvad du har gjort for mig. Jeg ønsker for dig, du maa blive lykkelig med din Erik, for du fortjener det bedre end nogen anden.

Og til jer, Ole og Poul, siger jeres Storebroder ogsaa Tak. I har altid været et Par raske Drenge, som jeg har mange glade Timer at takke for. Husk, Drenge, naar I bliver store, ja, det er I jo selvfølgelig allerede, men alligevel,

I har Verdens bedste Forædre, og til dem skal I gaa med alle jeres Sorger og Bekymringer. Det er de eneste, der rigtig kan hjælpe jer. Og saa maa I love mig, at I to altid vil gøre, hvad I kan for at glæde Far og Mor, og husk, naar I er ved at gøre noget forkert, at Storebroder i den sidste Tid, han levede, stolede paa, at I to vilde gøre alt, hvad I kunde, for Far og Mor.

Jeg har desværre ikke noget Billede af jer alle, men I staar saa lyslevende for mig alle fem. Og jeg vil i min sidste Stund se jer alle fem smile til mig og sige Farvel.

Ja, kære Forældre, i omtrent 27 Aar fik jeg Lov at leve, saa det har jo nok ikke været Meningen, at jeg skulde eksistere længere.

Men alle mine Aar sammen med jer har takket været den Kærlighed, I to har vist hinanden og os Børn, været lykkelige for mig. Jeg ønsker for jer begge, at de tre, I nu har tilbage, vil skabe en lykkelig Alderdom for jer begge, for ingen fortjener det mere end I to. I har slidt og slæbt for, at vi Børn skulde have det godt, og vi har haft det godt. Dagen lang har du, kære Fader, slidt paa Værkstedet og om Aftenen med dine Regnskaber for at skaffe, hvad der skulde til, og Mor har altid sørget for rent Tøj, et pænt Hjem, og at vi fik god Mad til trods for, at du skulde passe din Symaskine. Men ingen Børn har haft det bedre end vi har.

Nu har det hele saa faaet en Ende, og vi skal ikke ses mere i denne Verden. Og jeg sender jer saa en sidste Hilsen og Tak og siger jer alle et sidste Farvel og Lev vel. Gid Gud den Almægtige vil holde sin store og kærlige Haand over jer alle fem.

Vil I hilse alle Venner og Bekendte fra mig.

Farvel kære Far og bedste Kammerat.
Farvel min elskede lille Mor.
Farvel min kære ejegode Søster.
Farvel min kære Broder Ole.
Farvel min kære Broder Poul.

Tak for alt godt, I alle har givet mig.

Jeres Søn og Broder ERIK«.

Saaledes tog Erik Petersen Afsked med sin Familie. Den højere S.S. Politifører Pancke kaldte den unge Dansker en »Terrorist« og lod Afskedsbrevet ligge i 5 Uger, før det blev sendt til den henrettedes Far, Sadelmagermester P. H. Petersen, Vejle.

Den 10. Marts 1945 skød Tyskerne Erik paa Vognmandsmarken i København.

Arnold Jørgensen faldt i Kamp med Tyskerne under Udførelse af Jernbanesabotagen ved Hørmøllen. Som det fremgaar af Beskrivelsen af denne Aktion, som skulde koste den unge Sabotør Livet, tænkte Arnold Jørgensen ikke et Øjeblik paa sig selv, da Faren var stor.

Hans første Tanke gjaldt Kammeraterne, og han vovede gerne sit eget Liv, hvis de andre kunde naa at bringe sig i Sikkerhed, mens han opholdt Tyskerne med sin Maskinpistol.

Arnold Jørgensen faldt midt i Kampen, og denne Død kan være mindre haard end den at skulle se Døden i de tyske Bøssepiber ved en Henrettelse, eller langsomt pines og sultes ihjel i en tysk Koncentrationslejr. Men Arnold Jørgensen dræbtes paa Sabotagegruppens sidste Togt inden Kapitulationen, derved blev hans Død saa meningsløs haard.

De to unge Vejlensere, der mistede Livet i Kampen for Danmarks Frihed, faldt begge paa et Tidspunkt, hvor Tyskernes Nederlag forlængst var givet. Deres Offer kunde ikke ændre Krigens endelige Resultat, om de faldt eller ej, betød saa lidt i det store Spil, hvor Tusinder af allierede Soldater hver Dag satte Livet til i Kampen mod Nazismen. Men deres Offer var alligevel ikke forgæves. *De betalte vor Frihed med deres unge Liv* og forpligtede derved alle vi, der kom gennem Krigens Skærsild med Livet i Behold, til at værne om denne Frihed af al vor Magt. Vi maa hente Styrke og Mod i det Eksempel, vore to unge Landsmænd gav os, nu hvor den Opgave forestaar for os alle at bygge Frihedens Danmark op og sikre det mod Overfald fra Voldsmænds og Forrædderes Side.

Mindet om de to modige Frihedskæmpere og alle de andre Landsmænd, der satte Livet til i Kampen mod Nazismen, skylder vi at »gøre rent Bord« i Danmark. De Landsforræddere, der kunde samarbejde med de tyske Mordere, og som krøb for deres falske Judaspenge, maa vi straffe haardt og uden Skaansel.

Kvindernes Indsats

Der er i Tiden efter Kapitulationen fortalt mangt og meget om Frihedskæmpernes Arbejde, men alt for lidt om de kvindelige Frihedskæmperes. Der var vel heller ikke ret mange af dem, vil en og anden maaske mene, men naar det kommer til Stykket, var der lige saa mange Kvinder med i Kampen som Mænd. Man har ikke set saa meget til dem, men de var der, da Undergrundsarbejdet blev udført.

Naar man med Skam maa tænke paa de Piger, der »gik med« Tyskerne, er det rart at vide, at vi i Vejle havde mange brave Kvinder, der stod paa samme Linje som Mændene i Frihedskampen.

Fru Lulu Fabricius-Jensen, der selv har taget aktiv Del i Frihedsbevægelsen og huset Folk, der var stærkt eftersøgt af Gestapo, talte netop om dette Emne ved det store Folkemøde paa Stadion umiddelbart efter Besættelsens Ophør. I sin Tale sagde Fru Fabricius-Jensen bl. a. meget træffende:

»Bag hver eneste af de Mænd, som i disse Aar har staaet i forreste Frontlinje, har der været en Mor, Søster, Veninde eller Medkæmperske, hvis uselviske Offervilje, Snarraadighed og Mod har medvirket til det, vi er i Dag: et frit Danmark. Lige fra Begyndelsen var Kvinderne med i Modstandsbevægelsen, først og fremmest ved at billige deres Mænds og Sønners aktive Deltagelse, vel vidende om de Farer, disse hver Time af Døgnet var udsatte for. Hvad har de ikke lidt, naar deres Kære blev dræbt eller fanget og pint, for derefter at føres til de berygtede Koncentrationslejre ....«.

Mange Kvinder i Vejle var aktivt med. Nogen Liste over dem eksisterer ikke, men vi véd, at havde Husassistenten i det Hjem, hvor Sabotøren holdt sig skjult, ikke kunnet holde Tand for Tunge — havde hun ikke følt sig »med« i Sagen — var han ble-

»Marie« kom som Byledereens Sekretær ogsaa til at spille en stor Rolle efter Kapitulationen. Ved hendes Skrivebord samledes alle Modstandsbevægelsens Traade, og i mere end den første Maaned efter Kapitulationen fik hun kun et Par Timers Søvn i Døgnet. Her er »Marie« lynskudt, da hun samlede Penge ind paa Norgesdagen

Asta Nielsen, Faith Jørgensens modige Kurér, der blev taget af Gestapo

Læge Fru Bredahl Glud som Leder af det første frie Folkemøde efter Besættelsen. (Paa Talerstolen Pastor Hald)

vet taget. Havde der ikke været en Kvinde til at rejse som Kurér, til at gøre Radiotjeneste, til at hjælpe Frihedskæmperne med de mange praktiske Fornødenheder og til at tage sig af saarede og forfulgte, havde det hele ikke gaaet, som det gik.

Mange Kvinder har vist Snarraadighed og Mod, der har reddet deres Mænd, naar Gestapo ringede paa Døren. Et Eksempel paa koldblodigt Kvindemod var f. Eks. Fru Skovrider Løftings Optræden, da to berygtede Gestapofolk en Nat trængte ind i hendes Soveværelse umiddelbart efter Skovriderens Flugt. De havde lukket sig ind med falske Nøgler og haabede at kunne overraske Skovrideren. Fru Løfting spillede meget indigneret over deres Adfærd og skældte dem frygtløst ud. Det lykkedes hende at narre Gestapoerne, men hun var ikke langt fra at falde i deres Klør.

Med hele sin Personlighed og Kraft gik ogsaa Fru Bredahl Glud ind i Frihedskampen. Hun aabnede sit Hjem for Sabotører og illegale Bladfolk, Ledere og Menige. Hos hende har mange fundet et Fristed, ja mere end det, et godt Arbejdssted for »Undergrunden«. Hun var aldrig bange, men tog gerne Risikoen. Ofte har hun kørt med Sprængstof eller en illegal Duplikator paa Bagsædet af sin Vogn, og aldrig fik hendes illegale Kammerater Nej, naar de henvendte sig til hende om Hjælp.

Den illegale Kurértjeneste blev som oftest udført af Kvinder. Asta Nielsen var Kurér for Generalmajor Bennike, der dengang fra sit Hovedkvarter i Vejle ledede Sabotagen i hele Jylland. Med de diminutive Papirsruller, der var saa smaa, at de kunne gemmes overalt, men hvis Indhold var af yderste Vigtighed og i høj Grad kompromitterende, rejste hun i Rutefart fra Vejle til Hovedledelsen i København. I Oktober Maaned blev »Tante Asta« — som hendes Gruppe kaldte hende — taget af Gestapo. Hun røbede ikke noget af alt det betydningsfulde, hun havde Kendskab til, men gav Tyskerne det Indtryk, at hun havde beskæftiget sig med illegal Bladvirksomhed. Hun kom ud af Koncentrationslejren, da Tyskland kapitulerede, men havde ikke mistet sit gode Humør i de syv lange Maaneder bag Pigtraadshegnet.

Mange andre Kvinder rejste som Kurérer. Sygeplejerske Ebba Bernandt var én af de flittigst brugte til vigtige Rejser i Jylland.

Indenfor Bladgrupperne var der ogsaa mange Kvinder i Gang; her blev gjort store Indsatser af anonyme Kærester, Hustruer og Søstre.

Enhver, der har haft med illegalt Arbejde at gøre i Vejle, kender »Marie«. Fra en fredelig Lærerindegerning i Vinding Skole — dengang hed hun Frk. Agnes Ahm — kastede hun sig ud i den illegale Tilværelse. Hun havde længe været aktivt med i Frihedskampen, da Gestapo tvang hende »under Jorden«. I hendes Lejlighed havde mange vigtige illegale Sammenkomster fundet Sted, og mange Frihedskæmpere holdt til her. Nu maatte hun føre en omflakkende Tilværelse for ikke at blive taget. »Marie«s Pligtfølelse og stærke Tro paa Frihedsbevægelsens Betydning gjorde, at hun ikke svigtede ét eneste Minut. Hver Time paa Døgnet var hun i Aktivitet. Hun færdedes med Vaaben og Sprængstof, som var det en dagligdags Ting. Selv om Gestapo var ude efter hende, forlod hun aldrig sin Post, men holdt ud til Kampen var ført til Ende. »Marie«, der har kendt alle de illegale Grupper i Vejle og har været i Forbindelse med saa godt som hvert eneste Medlem af Vejles Undergrund, stillede ikke store Krav til egne Bekvemmeligheder. En Overgang holdt hun sig skjult hos Papirhandler Frk. Jensen paa Sønderbro, men snart maatte hun søge andre Gemmesteder. Det blev aldrig taget saa nøje, om det var i en Kælder eller paa et Loft. Oven paa Cyklehandler Birkmoses Værksted holdt »Marie« ogsaa til sammen med sine Kammerater. Her var hun med til at rense Vaaben og organisere Modstanden.

»Marie« kunde med Rette kaldes »Regimentets Datter«, men ikke i nogen Operettebetydning. Hun følte sig virkelig som Datter af Modstandshæren. Hun sørgede for sine Frihedskæmpere gennem flere Aar, hun holdt dem til Ilden, haanede dem og skældte dem ud, hvis de slappede af i Arbejdet. Hun cyklede fra Sted til Sted for at skaffe Pladser til Vaabendepoter, og hendes Overtalelsesevner var eminente, naar det gjaldt at overtale en Gaardmand til at skjule nogle Vaaben. Hvis Folk var bange for at yde hende Hjælp, var hendes slaaende Argument gerne: »Der er ikke andre end Dem og mig, der véd, hvor Vaabnene er. Jeg siger ikke noget til nogen, saa hvis De selv kan holde Mund sker der ikke noget«.

Ofte skulde hun skaffe Natlogis til henimod tyve Frihedskæmpere. Utrættelig opsøgte hun Folk for at laane et Gæsteværelse til sin »Bror«. Hun skulde nok vare sig for at sige, at hun skulde skaffe en Snes andre »Brødre« Sengeplads ogsaa. Den Gang det endnu var svært at faa Folk i Tale, har »Marie« slidt mange Trapper for Frihedsbevægelsens Sag. Hun opgav ikke, om hun fik Nej de første fem Steder, og det lykkedes hende altid at redde Situationen til sidst.

Naar enkelte af Frihedsbevægelsens Kvinder her i Vejle er blevet fremhævet, skal det ikke være paa Bekostning af alle de mange anonymes Indsats, men kun for eksempelvis at fastslaa, hvor meget Kvinderne i det hele taget har været med til, og hvor forskelligartede Opgaver de har løst.

Efter Kapitulationen har ogsaa mange af Frihedsbevægelsens Kvinder gjort et uegennyttigt Samfundsarbejde. Nogle sørgede for Bespisningen til de mange Frihedskæmpere og til russiske Krigsfanger, andre gjorde Radiotjeneste, og en fast Stab af unge Kvinder passede Frihedsbevægelsens Kontor Nat og Dag.

Kvinderne i Vejles »Undergrund« har gjort deres Arbejde godt.

Den civile Byledelse

Arbejdet med den saakaldte civile Side af Modstandsbevægelsen blev paabegyndt i Efteraaret 1944, da Bankdirektør G. Holm efter en Henvendelse fra Jyllandsledelsen førte en Samtale med Konsul Windfeld-Hansen. Man blev enige om, at det var nødvendigt at have et Byraadsmedlem med i dette Arbejde, og henvendte sig til Fabrikant Helge Andersen, der straks indvilligede i at løse sin Del af Opgaven.

Hensigten med den civile Tjeneste var først og fremmest saa vidt muligt at sikre Vejle Bys Borgere under eventuelle Krigsbegivenheder, samtidig med at den civile Tjeneste kunde virke som Intendantur for Modstandshæren. Den civile Tjeneste havde mange forskellige Grene, men Vanskelighederne ved Organiseringen af det civile Arbejde bestod i, at man var afskaaret fra at henvende sig til alle de Folk, som skulde deltage i Arbejdet, hvis dette blev nødvendigt. Man maatte derfor i Forvejen designere visse Personer, hvis Arbejdskraft og Dygtighed man kendte, til at forestaa de forskellige Afdelinger, og saa regne med at henvende sig til dem, kort Tid før disse skulde bruges.

Man maatte intet skriftligt have, saa det var nødvendigt, hver Gang man mødtes, at gentage hele Organisationens Opbygning og blive ved dermed, saaledes at én af Gruppens Medlemmer, hvis de andre skulde blive arresteret, vilde være i Stand til at føre Arbejdet videre. Kun i et enkelt Tilfælde henvendte man sig til to Personer, der skulde forestaa betydelige Afdelinger og have Tid til i Detaljer at tilrettelægge disse. Arbejdet bestod i Organisering af:

1) Sanitetstjenesten. Overlæge Fjeldborg paatog sig dette Arbejde og gennemførte hele Organisationen, saaledes at selv efter hans Død kunde Arbejdet fungere videre med konstitueret Overlæge Svendstrup som Leder.

2) Transportafdelingen. Der krævedes ekstra Lastbiler til Sanitetstjenesten, og der krævedes et stort Antal Lastbiler i Tilfælde af, at Krigen blev ført ind i vort Land. Dette Arbejde blev organiseret af Herr Overbetjent Daugaard Petersen, der var med i Modstandsbevægelsen.

3) Oprydningsfolk. Disse skulde fungere i Tilfælde af større Sammenstyrtninger af Bygninger etc.

4) Brobygningsfolk. For saa vidt Broer blev sprængt i Luften, var det nødvendigt at kunne faa disse erstattet med interimistiske Broer, saaledes at Transport af Modstandshæren saavel som Fødemidler til Befolkningen kunde foregaa aldeles omgaaende.

   Vanskelighederne i denne Afdeling var at skaffe tilstrækkelig svære Staalbjælker og Tømmer, men ved Undersøgelse af forskellige Bygninger og Pakhuse fandt man dertil egnet Materiale, der kunde anvendes i Nødssituation. Ganske vist vilde det i enkelte Tilfælde have medført en Nedrivning af den paagældende Bygning, men det vilde have været vigtigere at fremskaffe Fødemidler, selv om det skulde betyde Tab af Værdier paa anden Maade.

5) Jordarbejdsholdet. Dette skulde foretage alle de nødvendige Jordarbejder, for saa vidt dette var krævet af de to foregaaende Afdelinger.

6) Reparation af Vand- og Gasledninger.

7) Reparation af elektriske Kabler.

8) Sikring af Drikkevandsforsyningen til Befolkningen i Tilfælde af, at Vandledningerne blev ødelagt. Man var saa heldigt stillet at have et ret stort Antal Boringer i Nærheden af Byen, og man regnede med i yderste Nødstilfælde at kunne transportere Vand rundt i Byen ved Hjælp af Byens Vandvogn eller ved Afhentning ved Brøndene.

9) Sikring af Elektricitets- og Gasværket. Dette foregik paa ganske legal Maade. Fabrikant Helge Andersen havde paapeget den store Risiko det var ikke at have disse Værker sikret. Ved Samarbejde med Bylederen blev der lagt en Plan til Sikring af disse Værker, og ved direkte Forhandlinger mellem Bylederen og de to Værkers Bestyrere blev der lagt

en Plan for Modstandshærens Beskyttelse af disse Værker, saaledes at man ikke alene havde de elektriske Spærringer, men ogsaa Modstandshæren til at forsvare dem.

10) Indkøb af Levnedsmidler til Sikring af Befolkningen. Ogsaa dette paatog Fabrikant Helge Andersen sig, og da Byraadet stillede sig velvilligt over for Tanken, lykkedes det at faa dette gennemført, dog uden at det var Modstandsbevægelsen, der fremførte dette.

Da Arbejdet med Oprydnings-, Jord- og Brobygningsholdet yderligere maatte organiseres i Detaljer, henvendte man sig til Murermester Arne Christoffersen, der straks paatog sig Organisationen af dette. Da det drejede sig om betydelige Arbejdsstyrker, gjaldt det om hurtigt at faa disse organiseret og at faa dygtige Mænd, egnet til at udføre Arbejdet indenfor de forskellige Underafdelinger, hvilket ogsaa lykkedes ret hurtigt. Man skulde synes, at det vilde være vanskeligt at organisere et saa stort Arbejde uden i Forvejen at tale med hver enkelt Deltager, hvilket jo indebar for stor en Risiko. Ikke desto mindre var Planerne saa nøjagtigt gennemarbejdet, at man, for saa vidt det var blevet nødvendigt, vilde have været i Stand til med faa Timers Varsel at sætte det hele i Funktion. At den civile Byledelse selvfølgelig kunde komme til at staa over for mange Vanskeligheder, var man forberedt paa, men der er ingen Tvivl om, at disse i en given Situation vilde være blevet overvundet, idet man kunde regne med den største Offervilje fra alle Sider af Befolkningen.

Organisationen var i det store og hele færdig gennemarbejdet kort efter Nytaar. Hele Arbejdet blev løst i intimt Samarbejde med Bylederen, saaledes at Modstandshæren til enhver Tid var vidende om, hvad de civile Instanser kunde paatage sig under Krigsforhold. Lykkeligvis blev det ikke nødvendigt at sætte denne Organisation i Gang, idet Forholdene ordnede sig saaledes, at Overgangen fra Krig til Fred foregik uden Kamp, men det store Arbejde, som var udført, vilde i en given Situation have været af fundamental Betydning for Byens Befolkning.

Windfeld-Hansen traadte ind i det aktive Arbejde, da Bylederen kom til Vejle. Helge Andersen indtraadte i Lokalkomitéen, og efter Kapitulationen organiserede Bankdirektør G. Holm paa

Modstandsbevægelsens Vegne den første Forvaltning af de store Værdier, Tyskerne efterlod her i Byen og paa Vandel Flyveplads. Denne Forvaltning blev senere overdraget til Politiet, der nedsatte et fagkyndigt Udvalg med Konsul Hugo Langager som Formand.

Hjælpearbejdet

Sabotage, Militærgrupper og illegal Presse kostede mange Penge. En stor Del af det, der er blevet ydet af økonomisk Hjælp, kom fra den anonyme Befolkning. Først i Krigens Slutfase fik Hjælpen mere »officielt« Præg. Hver Gruppe sørgede for sig selv, og det er ikke Smaasummer, der er blevet indsamlet gennem Aarenes Løb. Det var altid farligt at bede Folk om Penge, man maatte jo »blotte« sig overfor Vedkommende, man henvendte sig til, men da det Princip blev anvendt, at man kun henvendte sig til Folk, man personligt kendte godt, er der her i Byen aldrig sket nogle Ulykker paa Grund af Henvendelser til Folk om Penge.

Netop Indsamlingsarbejdet til det illegale Arbejde havde den store Betydning, at Folk ligesom selv kom med. Det var jo ikke ufarligt at give sit Bidrag til den Sag. I København har man Eksempler paa, at en Overlæge blev idømt 10 Aars Tugthus af Tyskerne for at have hjulpet en illegal Gruppe økonomisk. Men Folk var som Regel meget offervillige overfor den illegale Bevægelse. Mange Privatpersoner og Institutioner i Vejle har støttet det illegale Arbejde med store Pengebeløb, uden Skelen til den Risiko, de løb derved.

Fremgangsmaaderne ved Indsamlingerne var forskellige. Nogle Grupper henvendte sig til forholdsvis faa, velstillede Personer, der kunde give store Bidrag, andre Grupper indsamlede deres Midler over bredere Front. Den sidste Indsamlingsmetode havde den Fordel, at mange kom til at føle sig »med«. Paa Arbejdspladserne indsamlede man Enkrones og Tokrones Bidrag, hvilket gav uhyre Summer, men kunde være farligt, da det let gav Anledning til Snak. Naturligvis kan man ikke nævne de mange Hundrede Mennesker, der har støttet Frihedsbevægelsen økonomisk, og maaske ogsaa paa anden Maade her i Vejle, men de

bør vide, at deres Bidrag var et nødvendigt Led i Frihedskampen. En anden Side af Hjælpearbejdet var den, der tog Sigte paa at hjælpe de, der var taget af Gestapo, og deres Paarørende.

De forskellige Bladgrupper i Vejle gjorde her et betydeligt Arbejde, men Socialinspektør Kr. Black staar sikkert her som den, der ydede den største Indsats paa dette Felt.

Black, der var med i Modstandsbevægelsen, skaffede sig rent privat en Mellemmand i Kolding, der var i Stand til at komme i Forbindelse med Gestapos Fanger paa Staldgaarden. Gennem ham fik han smuglet Pakker og Breve ind til Vejlensere, der sad fangne. Ja, saa galt Smørrebrød og Tobak. Fangevogterne lod sig bestikke, men det var dyrt. Over 5000 Kr. skaffede Black gennem private Bidragydere til dette Arbejde. Uden Tvivl har denne Hjælp været Fangerne til stor Trøst og Opmuntring.

Selve Socialkontoret i Vejle kom ogsaa til at betyde en stor Hjælp for Fangernes Paarørende og for de dræbtes Efterladte. Denne Hjælp videreføres nu af Lokalkomitéens Kontor for særlige Anliggender. Ogsaa fra Danmarks Frihedsraad kom der Hjælp, der i Vejle blev formidlet gennem Lokalkomitéen.

Ogsaa den Hjælp, der blev ydet fra Lægernes Side i Byen, fortjener at nævnes. Det var meget betryggende for Sabotørerne at vide, at de vejlensiske Læger, paa Sygehusene og de privat praktiserende, var til at stole paa. Flere af Lægerne kom til at yde Modstandsbevægelsen store Tjenester, men det vil være uretfærdigt at fremhæve den ene paa den andens Bekostning.

De vejlensiske Præster var ogsaa med i Hjælpearbejdet. Pastor Hald maatte bøde for sin Hjælp med et Besøg i Koncentrationslejre, og flere af Præsterne var med i aktive Grupper.

Efterretningstjenesten

I samme Time, Tysklands Kapitulation i Danmark var en Kendsgerning, var Udrensningen overalt i Landet i fuld Gang. Det var den naturligste Ting af Verden. Befolkningen havde ventet paa dette Øjeblik gennem fem lange Aar, men havde Modstandsbevægelsen ikke i Forvejen sørget for at have alle Arrestationskartotekerne klar, havde Arrestationerne ikke kunnet gennemføres saa hurtigt og med saa ringe Fejlprocent, som Tilfældet blev.

Forud for Udarbejdelsen af hvert enkelt Kort i Kartoteket, baade over de Personer, man straks maatte sikre sig, og over de mange, hvis Forhold først nærmere skulde undersøges, var der gaaet et meget stort Arbejde, som Undergrundens Efterretningstjeneste har Æren for.

Ikke mange kender dette Arbejde og kan maaske vanskeligt nu, hvor Farerne er ovre, forstaa hvor farligt det var at samle Oplysninger om Stikkere, Krigsforbrydere og Værnemagere. Men det v a r baade et vanskeligt og farligt Job at have med disse Ting at gøre.

Undergrundens Efterretningstjeneste havde mange Opgaver. Først og fremmest Indsamlingen af alt vægtigt Bevismateriale imod de Mennesker, man ønskede stillet for en Domstol efter Krigen. Tilfældige Rygter og løs Snak var ikke tilstrækkeligt. Under illegale Former maatte hvert Tilfælde, der blev indberettet fra en eller anden Gruppe, nøje undersøges. Man »skyggede« Stikkere og Værnemagere, kontrolerede deres Indkøb, fandt ud af deres økonomiske Forhold gennem Bankerne, sporede dem fra By til By, hvis de søgte at »gaa under Jorden«, nu hvor de maaske indsaa Tysklands Fallit.

Ofte var det meget svært at skaffe fuld Klarhed over en Krigsforbryders rette Identitet, da han som oftest optraadte under

paataget Navn og paa enhver Maade havde sørget for at slette alle Spor om sin Fortid.

Men i langt de fleste Tilfælde lykkedes det Undergrundens dygtige Efterretningsfolk at finde til Bunds i de vanskeligste Stikkeraffærer. Man opsnappede Breve, bestemt for Gestapo eller tyske Spionagecentraler. Man underkøbte tyske Vagter til at røbe hvilke Danskere, der fungerede som tyske Haandlangere, ja, i enkelte Tilfælde gik man saa langt, at man fra Undergrundens Side søgte direkte Forbindelse med Gestapo. Det var en af Undergrundens kendte Skikkelser, »Willy« fra Hovedledelsen i Aarhus, der kom i Forbindelse med Jenny Holm, den kvindelige Storstikker, der havde angivet Hundreder af Danske, og som var i direkte Kontakt med den jydske Morderbande. Saa dygtigt arbejdede Efterretningstjenesten, at man f. Eks. havde Billede i Kartoteket af »Perle«, Hovedmanden til Mordene paa de to Overlæger i Vejle.

I Vejle fungerede Efterretningstjenesten under hele Besættelsen. Mange forskellige Grupper, bl. a. »Frit Danmark«, Kommunisterne, Sabotage- og Militærgrupper, indgav deres Lister over mistænkelige Personer, som Efterretningstjenesten saa fik til nærmere Undersøgelse.

Indenfor Efterretningsvæsenet her i Byen fungerede Politifolkene i første Række. Nærmere betegnet Overbetjent Willy Eisfeldt og hans Folk. Politiet havde den faglige Rutine til at foretage Undersøgelser og vidste, hvilke Bevismaterialer, der vilde faa Værdi, naar Forbryderne engang skulde for Retten. Ogsaa paa flere af Kommunens Kontorer blev der gjort et stort Stykke Arbejde for Efterretningstjenesten.

Carl Refsing og »Hans« (Asger Holmboe fra Horsens) var to fremtrædende Ledere indenfor denne Gren af Undergrundsarbejdet i Vejle. Naar Bevismaterialet var samlet og Kartotekskort udfærdiget, gik hele Materialet til Frihedsraadets Lokalkomité, der yderligere foretog Undersøgelser og sluttelig godkendte Arrestationslisterne. Disse blev videresendt til Regionsledelsen og til Danmarks Frihedsraad i København, saaledes at de Personer, der var sigtet, ogsaa kunde paagribes og anklages i andre Byer.

Efterretningsvæsenet havde ogsaa andre Opgaver. Der blev udført direkte militær Spionage mod Fjenden, og de fremskaffede

Oplysninger om tyske Befæstningsværker, Styrker, Transporter o. s. v. blev videresendt til de Allierede. Skulde Englænderne have kæmpet sig op gennem Danmark, havde de paa Forhaand vidst god Besked med Forholdene i hver eneste dansk By, takket være den særlige Gren indenfor Efterretningsvæsenet, der var underlagt Militærets Generalkommando. Ogsaa i Vejle havde Generalkommandoen sine Agenter og Spioner, der indsamlede Stof. En Overgang var Vejle Indsamlingscentral for hele Sydjylland. Til den paagældende Central indløb alle Oplysninger fra Sydjylland, bl. a. om Tyskernes Troppetransporter over Grænsen.

Til Brug for Undergrundens eget Arbejde blev der ogsaa spioneret. En af Kommunens Ingeniører skaffede saaledes Undergrunden udførlige Oplysninger om Sprængningsmulighederne af de tyske Kaserner i Byen. Under Camouflage af fredeligt Arbejde med Kloakledningerne kom han ind paa Livet af Tyskernes Befæstninger og fremskaffede Oplysninger, der var af den største Vigtighed for eventuelle Kamphandlinger.

Efterretningsvæsenet øste af mange Kilder, og ikke mindst alle gode Danskeres Villighed til at afgive Oplysninger om Tyskerne og deres Haandlangere var til stor Hjælp. Uden Hjælp fra Befolkningen, offentlige Kontorer og Institutioner havde det ikke været let at fremskaffe det omfangsrige Materiale til Hjælp for de Allierede og for Undergrunden, som Efterretningsvæsenet nu fik samlet gennem Besættelsens Aar. Et upaaagtet Arbejde indenfor Modstandsbevægelsen maa Efterretningstjenesten ikke blive, dertil var dette Arbejde for vigtigt for hele Organisationen og for Afviklingen af Besættelsestidens Tilstande.

Gestapos Virksomhed i Vejle

Nu, hvor Danmark atter er et frit Land, og hvor vi atter selv kan sørge for Ro og Orden i vor egen By, er det vanskeligt at kalde den Rædselsstemning tilbage, som alle Danskere følte i Besættelsestiden. Hver Gang man hørte en Bil bremse op foran sin Dør, følte man det »løbe koldt ned ad Ryggen«, om man havde været »med i noget« eller ej. Alene det at være Dansker, var Mord- eller Anholdelsesgrundlag nok for det saakaldte tyske »Sikkerhedspoliti«.

Selve den tyske militære Besættelse af Landet fik Danskerne til at gøre Modstand, men Gestapos Terror ikke alene nærede vor Modstandsvilje, men skabte ogsaa et uforsonligt Had til de Bander, der med Velsignelse fra højeste tyske Myndighed grasserede i Danmark.

Gestapo var en Forudsætning for Nazismens Bestaaen i Tyskland. Dette Hitlers Politi, der ikke skulde tage sig af Forbrydere i almindelig Forstand, men skulde uskadeliggøre alle politiske Modstandere, fandt man det ogsaa nødvendigt at oprette en Filial af i Danmark.

Gestapoagenterne begyndte deres Virksomhed i Landet samme Dag, Tyskland overfaldt os. Dog havde man gennem »5. Kolonne« i det skjulte virket længe før Krigen med Indsamling af Oplysninger om danske Statsborgere og militær Spionage. Gestapos Afdeling i Danmark svulmede hurtigt op. Den sørgelige Kendsgerning, at mange »Danskere« som Haandlangere og Stikkere gjorde deres for at udbygge Tyskernes Politiorganisation i Landet, var en stor Skuffelse for den almindelige danske Befolkning. Den Omstændighed, at »Danskere« lod sig bruge i Gestapos Tjeneste, gjorde netop denne Organisation saa farlig. Uden »dansk« Hjælp var et rent tysk Gestapokorps ikke kommet langt med Undersøgelserne mod danske Borgere.

De »Danskere«, der fristet af Gestapos rundelige Blodpenge gik med til at sælge deres Landsmænd til Tyskerne, eller gennem Terrorbanderne. Schalburgkorpset, Sommerkorpset og Hipo var med til at føre Krig mod den danske Civilbefolkning, var for Flertallets Vedkommende lavstammede Forbrydere, oftest med sygelige Tilbøjeligheder. Sadisterne fandt hos Gestapo en »Arbejdsplads«, hvor de hæmningsløst kunde udfolde de Egenskaber, som ikke taaltes i noget Kultursamfund.

Paa forskellig Maade kom mange Vejlensere ud for Gestapo. En lang Række Personer blev »taget« og ført til Gestapocentralen i Kolding, hvor Gestapolederen Burfeind sad som Edderkoppen i sit Spind og udsugede de ulykkelige Ofre. Endnu flere maatte flygte fra Hjem og Virksomhed, fordi de var blevet »stukket« og Gestapo var paa Sporet efter dem. »Schalburgtagerne« mod Virksomheder og Strøggaden i Byen, og hvad der var endnu mere grufuldt, Mordene paa Overmedicus Johs. Buchholtz og Overkirurg Paul Fjeldborg, alt var Gestapos Værk.

Naar man paa »Staldgaarden« fik Oplysninger om en eller anden Vejlenser, der mentes at være »farlig« for Nazisterne, sendtes et Par Mand i Bil til Vejle. Ikke for at »undersøge Sagen«, men for at hente »Forbryderen« ned til Kolding, og derfra — uden Lov eller Dom, kun efter tilfældigt Skøn — viderebefordre ham til Frøslev, Ventestationen for de berygtede tyske Koncentrationslejre i Neuengamme, Buchenwalde, Stutthof, Meppen o. a. Oplysningerne fra Vejle kom gerne fra Stikkere, oftest anonyme Angivere, Værnemagere og Kollaboratører. Paa Vandel Flyveplads havde Gestapo fast stationeret tre Stikkere: Thorlacius, Kayser og Kloster. Sidstnævnte havde »Politimyndighed« over hele Flyvepladsen. Disse Herrer gav ogsaa Koldingcentralen Fingerpeg om Forholdene i Vejle, ligesom Spionagecentralen i Vissingsgade 13, hvor Stikkere og Gestapofolk mødtes, var med i det snavsede Foretagende.

Som Regel var det Stikkerne Bollerup, Johannes Rasmussen (den berygtede »Snogen«) eller Brinkman, der sammen med nogle tyske Gestapofolk blev sendt til Vejle.

Noget politimæssigt Indtryk gjorde disse brovtne Herrer ikke. Forbryderen stod at læse i deres stupide Fysiognomier, og kun i

Ly af de tyske Besættelsestroppers Magt og med Revolveren truende i Lommen, kunde de for en Tid lege Politi.

Enhver, der har staaet overfor disse Fyre, da Magten endnu laa bag dem og de suverænt bestemte over Liv og Død, vil aldrig glemme disse onde, stikkende Øjne, denne lurende Angst, der kun stivedes af ved udfordrende og brovtende Optræden. Ingen Sømmelighed blev respekteret af disse Landsforræddere. Kom de til en fortvivlet Mor, der intet vidste om Sønnens Skjulested, eller om det, han havde med at gøre indenfor Undergrundsbevægelsen, søgte de at skræmme hende ved at true med Pinsler og Mord. Som oftest havde Gestapomændenes Trusler den modsatte Virkning af det, de haabede at opnaa. Folk væbnede sig med Stejlhed og Trods, naar disse Bødler stod foran dem. Mangen frygtsom og nervøs lille Kvinde blev modig og haard, naar Gestapo tog hende i Forhør.

Da Gestapofolk kom for at hente Holger Jensen i Vejle, men ikke fik andet ud af Turen end et tomt Pistolhylster, truede de Holgers Mor med Revolver og sagde, hun vilde blive skudt, om hun ikke fortalte, hvor Sønnen havde skjult sig. Naturligvis røbede hun intet.

Ringede det paa Døren en tidlig Morgen, og der udenfor stod et Par skumle Personer og f. Eks. spurgte, om Erik var hjemme, og man i Stedet for at svare spurgte, hvem det var, man havde for sig, fik man gerne et Svar i den Retning: »Pas Dem selv —« eller »Hvad rager det Dem —«, saa var man orienteret. Det tyske »Sikkerhedspoliti« stod paa Trapperne og behøvede ikke at legitimere sig yderligere.

Ikke altid var Gestapofolkene lige fiffige, hvilket reddede mange gode Vejleborgere fra at blive taget. Det skete ikke sjældent, naar de kom for at hente en Mand, at denne slap fra dem ved List.

Da f. Eks. Bollerup og »Snogen« kom for at hente Skrædder Hilmar Petersen i London Herre-Magasin, lykkedes det denne at flygte for Næsen af dem. Da de i Forretningen spurgte efter Skrædderen, svaredes der, at Hilmar Petersen »lige var gaaet over til Bageren«. Man ventede lidt, og da Skrædderen stadig ikke kom tilbage fra Bageren, bad man Ove Rasmussen selv gaa med over og se efter ham. Hos Bageren havde de naturligvis ikke set

Willy Steffensen, der blev mishandlet af Gestapobødlerne, vender hjem

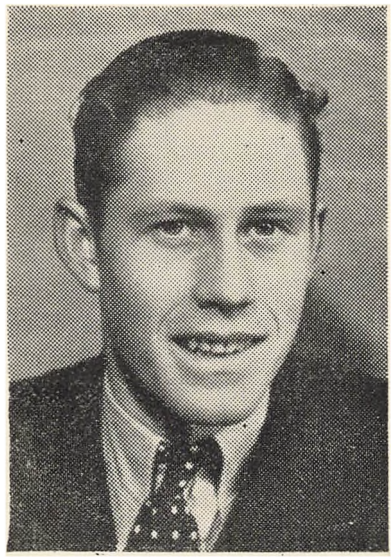

Willy Schwartz, der i Neuengamme oplevede mange drøje Maaneder

»P. J.«, som blev jaget af Gestapo, men narrede sine Forfølgere

Franz Leo Larsen fotograferet ved sin hemmelige Sender. Da Gestapo kom efter ham, var han blevet advaret, og var »gaaet under Jorden«. »Snogen« stjal i Stedet et kostbart Fotografiapparat for dog at faa lidt ud af Turen

noget til Hilmar Petersen, men mens Gestapofolkene var væk, fik nogle andre i Forretningen Skrædderen alarmeret. Han var lige kommet ned i Butikken og var paa Vej ud, da Gestapofolkene kom tilbage fra Bageren. Hilmar Petersen havde Aandsnærværelse nok til at agere Kunde, og en Ekspedient gav sig til at ekspedere ham. Det var spændende Minutter. Skrædderen haltede lidt paa det ene Ben, og dette vidste Gestapo, saa han maatte blive staaende paa samme Plet, naar de saa hen imod ham. Ekspedienten, der »ikke kunde forstaa, hvor Skrædderen dog blev af«, fik Gestapofolkene til at se ud paa Gaden ved pludselig at sige: »Der kommer han vist ....!« I det samme smuttede Hilmar Petersen ud af Bagdøren, uden at Bollerup og »Snogen« saa det. De ventede endnu en Tid, men gik saa igen for at foretage Undersøgelse paa Privatbopælen.

Snarraadighed og Aandsnærværelse reddede ogsaa Politiassistent P. J. Pedersen, da han en Dag, efter at være flygtet fra Vejle, blev taget af Gestapo i Toget ved Fredericia Banegaard. P. J.s falske Legitimationskort lød paa, at han var Forvalter og hed Gundorf Pedersen.

P. J. lod, som om han var tunghør paa det ene Øre, for at samle Tid til sine Svar. Efter en kort Afhøring udbrød pludselig den ene Gestapomand. »De har jo aldrig været Bondekarl med de Hænder dér«. Den forklædte Politiassistent lod sig ikke slaa ud af denne fældende Opdagelse. »Nej, det er rigtignok ogsaa nogen Tid siden, jeg har været ved Landbruget«, sagde han. »Pokker skulde rende og springe paa Landet i disse Tider, hvor man kan tjene meget mere som Repræsentant. Det sidste Aars Tid har jeg rejst rundt og solgt Sneskærme«.

Til alt Held havde P. J. et Brev fra Hover Kommune, som han havde faaet Direktør Lange, Grejsdalen, til at skrive. I Brevet takkede man for Tilbudet paa Sneskærme, men beklagede, at Kommunen havde købt, hvad den i denne Omgang havde Brug for. Den »danske« Gestapomand fik Brevet og rakte det videre til Tyskeren, der lod sig imponere af Hover Kommunes officielle Stempel. »Sehr gut«, sagde han, og P. J. var reddet.

»Danskeren« var endnu ikke helt overbevist, men fortsatte endnu Forhøret et Stykke Tid. »Naar De har været Bondekarl«, sagde han, »hvad er saa den nærmer Hest?« »Det er den ven-

stre«, røg det omgaaende ud af P. J., der af bare Iver havde glemt det tunghøre Øre. Gestapo opdagede til alt Held ikke Forglemmelsen, der kunde være blevet skæbnesvanger. De lod P. J. rejse videre.

Naar Gestapofolkene havde hentet en Mand i Vejle, blev han som Regel indviet til det tyske Fangenskab med en korporlig Afstraffelse paa Latinskolen eller »Solhøj«, før man førte ham videre til Kolding. Lærer Finn Pedersen blev slaaet saa voldsomt, da man havde taget ham, at han ikke kunde røre sig i det Kælderrum paa »Solhøj«, hvor man smed ham ned, før han næste Dag blev flyttet til »Staldgaarden«. Med Lethed kunde han have flygtet, da Kældervinduet hverken var spigret eller forsynet med Tremmer, men han var saa forslaaet, at han ikke orkede at røre sig.

Gestapoer sparkede Willy Schwartz i Underlivet, saa han paadrog sig en Nyrelidelse, men værst gik det dog ud over Arkitekt Willy Steffensen, da Gestapo fangede ham i Ørum Præstegaard. Der var fire Gestapofolk om »Stef«, blandt andet den hæslige »Snogen«. For Øjnene af Præstefruen klædte de Willy Steffensen af og piskede ham til Blods. Gestapofolkene arbejdede sig under Torteringen op til en sand Sadistrus. De hentede et Cykledæk og piskede den næsten bevidstløse Mand med det. I blindt Raseri rev de Gardinstængerne ned og brugte ogsaa dem til at slaa med. Det meste af Tiden var Willy Steffensen besvimet.

Da Gestapofolkene ikke fik noget ud af den unge Frihedskæmper, kastede de lidt Tøj over ham og slæbte ham ud i Bilen. De oplyste ham om, at de havde Redskaber til at faa noget ud af ham, naar de kom til Vejle. Straks efter Ankomsten til den gamle Latinskole i Byen begyndte den næste Tortur. Huden paa Fangens Skulder og Ryg var helt revet op af Slagene, og med Forkærlighed slog Gestapofolkene netop igen, hvor »Stef« var værst tilredt. Man brugte en Gummislange med Messing i Enden, og Sadisterne nød at slaa haardt til. Det lykkedes ikke at pine nogle Oplysninger ud af det ulykkelige Offer, der Gang paa Gang segnede bedivstløs om. Hver Gang blev der pøset en Spand snavset Vand over ham, saa han atter kom til Bevidstheden, og Torteringen fortsatte.

Da Banditterne forsøgte at trække den saarede ved Haaret rundt paa Gulvet, blev det for meget for ham. Uden Tanke paa, hvad han foretog sig, langede han ud efter »Snogen«. Han ramte ikke, men styrtede med fuld Kraft mod Gulvet, hvorved han paadrog sig et alvorligt Kraniebrud.

Gestapofolkene havde nu faaet nok og kastede Willy Steffensen i en Celle. Næste Dag blev han overført til Staldgaarden i Kolding, hvor han uden Pleje eller uden at blive vasket henlaa paa »Lazarettet« i fem Uger.

Saa godt som alle, der faldt i Gestapos Klør, blev udsat for Mishandling og Klø. Ikke blot som Led i tysk Forhørsteknik, men til »Adspredelse« for de raa Bødler. Det morede dem at pine de »danske Svin«, og ingen kunde protestere mod denne Form for sindssyg »Morskab«.

Selv om Vejle var én af de Byer, der slap billigst, var det dog ikke faa Vejleborgere, det lykkedes Gestapo at fange i Løbet af Besættelsen. Her er Listen over de Personer, der faldt i Gestapos Klør. Den er udarbejdet saa udførligt, som det har været muligt paa Grundlag af de Oplysninger, Myndighederne sidder inde med:

Kai Andersen.
Gunner Andersen.
Poul Richardt Andersen.
Aksel Andersen.
Alfred Andersen.
Svend Andersen.
Holger Christensen Back.
Helge Møller Christensen.
Jørgen Christensen.
Celius Christiansen.
Ingrits Edvard Emanuel
Johannes Eriksen.
Aage O. Geertsen.
Robert Max Haagensen (død).
Haldor Hald.
Friis Hansen.
Harry Christian Hansen.
Gartner Iversen.
Henry Jensen.
Harry Jensen (død).
Holger Veiderik Jensen.
Røjkar Jensen. Rødkier
Felix Jensen.
Arnold Jørgensen (dræbt).
Faith Jørgensen.
Ernst Vilhelm Arnold Kalisch.
Christian Holger Krüger.
Hugo Winther Larsen.
Knud Larsen.
Kurt Lilholm.
Fru I. Lund.
Niels Peter Madsen (død).
Ib Mørck.
Asta Nielsen.
Bjarne Green Nielsen.
Erik Petersen (henrettet).
Axel Petersen.
Jens Skov Petersen.
Finn Petersen.
Frk. Risum.

Erik Rodding.
Willy Schwartz.
Preben Skaaning.
Willy Steffensen.
Gunner Transel.
Pastor Vervoort.

Mord- og Schalburgtagebanderne, der arbejdede i nøje Kontakt med Gestapo, gæstede ogsaa flere Gange Vejle. Hvor plan- og meningsløse disse Banders grufulde Handlinger end syntes alle fornuftige Mennesker, var det dog ikke improviserede Udslag af Gruppernes egne sindssyge Idéer, men Ordrer fra Nazisternes Hovedkvarter, der blev udført. Selv om Værnemagten officielt ikke kendte til disse Terrorbanders Eksistens, var det dog med de højeste tyske Myndigheders Velsignelse, at disse Bander drev deres frie Spil efter Gestapos Ordrer.

Før Schalburgtagerne i Vejle paa bl. a. Strøgforretningerne og Wittrups Tæppefabrik, blev der telefoneret Ordrer herom fra Shellhuset eller Ingeniørforeningens Hus i København til Sø-

»Auch diese Zeitung müsste notvendig eine Denkzettel bekommen«, skrev en af Gestapolederne i en Indberetning om Vejle Amts Avis. »Huskekagen« fik Bladet den 15. Juli 1944, da Bladet blev »shalburgteret«.

gade 10 i Kolding, hvor Banderne havde Samlingssted. Gestapoleder Burfeind udleverede personligt Sprængstoffet paa Staldgaarden til disse Attentater, og det drejede sig som Regel om Sprængstof, Gestapo havde taget fra danske Sabotører.

Den frygteligste Udaad, Vejle oplevede, var Mordet paa Byens to fremragende Overlæger, der begge var gode danske Mænd. Morderbandens Anfører var Tyskeren Poul Lensing, der begik Selvmord, før det lykkedes Frihedskæmperne at fange ham, og dens Næstkommanderende var Lystmorderen »Perle« — Malersvenden Bothilsen Nielsen fra Aarhus, der blev arresteret efter Kapitulationen. Ordren til denne Ugerning kom direkte fra Ledelsen i København, og Morderbanden, der kørte Jylland rundt i en Blodrus, efterkom villigt Ordren.

Selve Omstændighederne ved disse to frygtelige Forbrydelser er almindeligt kendt og skal derfor ikke gentages her, kun skal det fremhæves, at Ugerningen var en udpræget Gestapohandling og ikke Enkeltmandsværk. Det er den nazistiske Stat, der staar med Ansvaret for denne, som for Tusinder af andre Skændselsgerninger.

De Forbrydere, der i Gestapos Tjeneste opererede i Vejle, var alle aandeligt defekte. Foruden de mange Mishandlinger er der mange andre Vidnesbyrd herom.

Kriminalbetjent Middelboe Jensen fra Himmelstrups »flyvende Korps« har sammen med »Willy« fra Hovedledelsen Æren af mange Afsløringer om Gestapoernes Privatliv. Af Stikkeren Jenny Holm har han saaledes faaet Beretningen om en typisk Gestapofest, der blev afholdt en Aften i Efteraaret 1944 i Vejle. Den fandt Sted paa et af Byens største Hoteller, og foruden Jenny Holm var mange prominente Landsforræddere til Stede. Bl. a. Sadisten Kloster, Stikkerne Torlacius og Kayser, nogle tilfældige »Danske« og nogle tvivlsomme Piger. Selveste »Snogen« var primus motor i hele Foretagendet. Der blev drukket Champagne og fortalt Historier fra Pinslernes Overdrev, men Højdepunktet paa Festligheden var Johannes Rasmussens Optræden som Præst. Under en Undersøgelse paa Ørum Præstegaard havde »Snogen« stjaalet en Præstekjole og nogle blanke Daabs- og Vielsesattester. Nu iførte han sig dette Ornat, og den

Den gribende Mindehøjtidelighed paa Vejle Amts og Bys Sygehus over de to myrdede Overlæger

Rutebilerne der hentede de mange Nordmænd og Danskere hjem fra de tyske Koncentrationslejre

bestialske Gestapomand forlystede nu det berusede Selskab med paa den mest blasfemiske Maade at foretage »Daabshandlinger« og »Vielser«, hvorefter Gestapomændene fjernede sig til deres respektive Værelser med de Pigebørn, »Snogen« havde »viet« dem til. Ved en senere Lejlighed optraadte »Snogen« i samme »Glansrolle« i Kolding. Kan Mennesker synke dybere?

Et andet Eksempel, der vidner om Gestapoernes Aandsformørkelse. Da Læge Fru Bredahl Glud var »gaaet under Jorden«, fik hendes Vikar Besøg af et Par Gestapofolk. De bad om at se Fru Bredahl Gluds Vogn, idet de hævdede, den havde været brugt til Vaabentransport. Det havde Vognen ganske rigtigt, men det var fra Gestapos Side rent Gætteværk. De to Banditter fik Vognen at se og kom ud af Garagen med et Par Haandgranater. Naturligvis havde de selv haft dem med, men de hævdede, at de havde fundet dem paa Bagsædet i Vognen. En overflødig Motivering for at stjæle Lægens Bil, men man ønskede aabenbart at »have sin Ryg fri«. Før Gestapofolkene kørte bort i den stjaalne Vogn, var de en Runde gennem Lægens Lejlighed. Meget anerkendende mønstrede de Fru Bredahl Gluds Stuer, den ene af Mændene stoppede op ved Bogreolen, saa lidt paa Bøgerne og sagde noget i denne Retning: »Det er i Grunden et ganske rart Hus dette her. Det ser ud, som om hun er ret kultiveret. Man forstaar jo ikke, at saadan en kultiveret Dame kan være med i Modstandsbevægelsen, men hvad gør man ikke for Penge ....«.

Gestapofolkene gjorde a l t for Penge, derfor var det naturligt for dem at tro, Undergrundens Folk gjorde det samme.

Gestapo hører nu Fortiden til. Det uhyggeligste Kapitel i vor Bys og vort Lands Historie er afsluttet. Vi behøver ikke længere at ængstes for at sige vor Mening, vi behøver ikke at frygte den lille blaa Obelvogns Tilsynekomst i Byens Gader. De Mænd, der faldt som Ofre for Gestapos Blodtørst, vil vi mindes til sene Tider. Af deres voldsomme Død skal vi lære for Fremtiden at være paa Vagt mod de onde Magter, der vil frarøve os vor Frihed og vort lovlige Samfund. Vi maa ikke henfalde til Sløvhed eller Ligegyldighed. Med haard Haand maa vi rykke Gifttænderne ud paa de Slanger, der vil forgifte vort Land. Gestapos Virksomhed i Danmark har lært os, hvor farligt det kan være

for os at sove og ikke med tilstrækkelig Vilje fjerne alle unationale Elementer i Tide.

I dette Kapitel har kun kunnet fortælles spredte Træk fra Gestapos Virksomhed i Vejle, men lyt til Beretningerne af de, der selv var i Gestapos Klør. Lad dem fortælle om deres grufulde Opevelser i Torturkamrene, Fængslerne og de tyske Koncentrationslejre. Vi kan ikke faa nok at vide om dette Aarhundredes uhyggeligste Foreteelse, thi alt, hvad Gestapos Fanger kan fortælle os, vil være det bedste Værn mod en Gentagelse af Nazismen.

Efter een af Schalburgtagens Rædselsnætter i Vejle

Samarbejdet

Det, der først og fremmest var en Oplevelse for alle Medlemmer af Undergrundsbevægelsen, var det Sammenhold, der paa tværs af alle Partiskel og tidligere Opfattelser fandtes i hver eneste Gruppe. Det fælles Maal: Nedkæmpelsen af Nazisternes Barbari, forenede alle. Man spurgte ikke om Kommunisme eller Konservatisme. Man var ikke Partifolk, men danske Patrioter. Direktøren og Arbejderen, Lægen og Haandværkeren, Kontoristen og Forretningsmanden gik ind i denne fælles Kamp, maaske i samme Gruppe, for at bekæmpe Tyskerne. Eksklusive Hjem med Tæpper paa Gulvene og kostbare Malerier paa Væggene aabnede sig for den unge Saþotør, uanset om han var fra et andet Millieu, naar han træt og snavset kom hjem fra Nattens farefulde Færd. Arbejderhjemmet aabnede sig for Højesteretssagføreren, der var forfulgt af Gestapo, osv., osv. Et Sammenhold, kun fælles Fjende, fælles Nød og fælles Had kan skabe.

Der var ogsaa Samarbejde og Sammenhold de forskellige Grupper imellem. Ogsaa her gik man ind i Kampen paa samme Linje og Vilkaar.

Samarbejdet mellem de forskellige illegale Organisationer i Vejles Undergrund eksisterede fra de første smaa Gruppers Dannelse og til Kapitulationen. Hvordan lærte man hinanden at kende, naar Grupperne ikke maatte have Kendskab til hinanden? Ja, det er selv de, der sad i Forbindelsesorganerne mellem de forskellige Grupper, en Gaade.

Hvor svært det var at faa oplyst noget om andre Grupper, viser f. Eks. en lille Tildragelse, der fandt Sted en Aften, da nogle Nedkastningsfolk mødte op for at hente Stadsingeniørens Lastbil. I det samme indfandt en anden Gruppe sig, som skulde have samme Vogn til Vaabentransport. Stor Forvirring. Uafhængige af hinanden havde henholdsvis Stadsingeniør Bollerup og

Ingeniør H. Hansen stillet Vognen til Undergrundens Disposition.

Udførligt Kendskab til, hvad andre Grupper foretog sig, var der naturligvis ingen, der maatte faa, men ad usporlige og hemmelige Gange blev Forbindelserne dog knyttet alligevel. Oftest var det fordi et illegalt Hjem blev en hel Samlecentral for forskellige Grupper. Noget, der ikke maatte finde Sted, men som naturligvis opstod, fordi man jo altid udnyttede det Hjem eller Hus, hvor Beboerne var villige, og hvor Forholdene var gode. En af de første illegale Centraler i Vejle, hvor Sabotører, Bladfolk, Militære og Politifolk knyttede Forbindelser, var hos Franz Leo Larsen. Senere kom andre »Centraler« til, hvoraf de mest anvendte Mødesteder blev Fru Bredahl Gluds Lejlighed og Skræddermester Borlevs Værksted.

Forud for større Aktioner var Trafiken livlig i disse »Centraler«, og ved Folkestrejker og lignende blev Beslutningerne truffet efter Drøftelse de forskellige Organisationer imellem.

Paa Opfordring fra Danmarks Frihedsraad blev senere dannet en Lokalkomité, der skulde være Frihedsraadets Repræsentant i Byen, og som skulde have Ansvaret for, hvad de forskellige Grupper foretog sig.

Frihedsraadets Lokalkomité i Vejle fik stor Betydning for Frihedskampens heldige Udvikling. Endnu større Betydning havde denne Komité, hvor alle Byens Partier og Modstandsgrupper var repræsenteret, faaet, hvis Krigen var blevet ført ind over Landet. Den skulde ogsaa virke som Garant overfor Befolkningen, at ikke enkelte Grupper indenfor Modstandsbevægelsen gjorde Misbrug af Vaabenmagten. Lokalkomitéen virkede i Vejles Undergrund som Forbindelsesledet mellem alle de illegale Organitioner. Risikoen ved at sidde i denne Komité var derfor stor, og alle Komitéens Møder blev derfor afholdt under Iagttagelsen af den største Forsigtighed. Man mødtes kun i private Hjem og røbede ikke, selv overfor sine nærmeste Bekendte, at man havde Sæde i denne Komité. Udenfor Komitéens egne Rammer var der ingen, der kendte Komitéens hele Sammensætning.

Frihedsraadets Lokalkomité bestod af følgende Medlemmer: Læge Fru Bredahl Glud (da Fru Bredahl Glud var »under Jorgen«, vikarierede Bibliotekar Fru Rigmor Andersen i Komitéen), Fabrikant Helge Andersen, Konservativ og Medlem af »Ringen«,

Afdelingsleder Karl Johnsen, Dansk Samling, Gartner Marinus Hansen, Kommunist, Maskinassistent Anker Hansen, Socialdemokrat, Overbetjent Otto Hanner, Politiets Frihedskæmpere, Bibliotekar O. Abitz, »Ringen«, og endvidere »Frit Danmark«s Repræsentant, der fungerede som Komitéens Sekretær.

Mange Tvivlsspørgsmaal indenfor Vejles Undergrund blev indanket for Lokalkomitéen, der i Krigens sidste Fase næsten maatte holde Møde hver Dag. Gennem Byledelsen var man til Stadighed underrettet om de militære Planer, og da Mobiliseringen i Vejle fandt Sted den 1. Maj, var Lokalkomitéen indkaldt til Møder Døgnet rundt for at tage Stilling til de mange Problemer, der meldte sig.

Til stor Lykke for os alle udviklede Forholdene sig paa en saadan Maade, at det Samarbejdsudvalg indenfor Undergrundsbevægelsen i Vejle, der var nedsat netop med Krigssituationen for Øje, kun fik den fredelige Overgangssituation at arbejde med.

Den 4. Maj udsendte Frihedsraadet et Opraab til de tyske Soldater om at nedlægge Vaabnene, naar Kapitulationen indtraadte næste Morgen Kl. 8, og et Opraab til Byens Borgere blev udsendt den 5. Maj i Samraad med de kommunale Myndigheder, hvori Befolkningen manedes til Ro og Orden.

Hermed var Frihedsraadets Lokalkomité traadt ud af Undergrundens Mørke, men hermed var ikke Samarbejdet slut. Den Enighed, man opnaaede under Fjendens Aag, var det fortsat Maalet at bevare, nu, hvor saa mange store Opgaver forestod.

Politiet „under Jorden"

Da Tyskerne den 19. September 1944 foretog det alvorlige Angreb mod det danske Politi, en Forbrydelse, hvis Følger endnu ikke kan udmaales, blev alle d a n s k e Politifolk, der undslap tysk Arrestation, automatisk »Borgere i Undergrunden«. Politiets Indsats i Modstandsbevægelsen blev da af endnu større Betydning, end den hidtil havde været, for hele Udviklingen. — Tyskerne formaaede ikke at kue Politifolkene, Aktionen skaffede dem i Stedet endnu flere fanatiske Modstandere, hvor Tyskerne havde ventet at finde lydige og kujonerede Politifolk, men som saa mange andre Gange før under Besættelsen viste de tyske Ledere i Danmark, at de komplet manglede Forstaaelse af dansk Mentalitet. De Metoder, der maaske i en uciviliseret Negerstat eller i det tredie Rige kunde skabe Respekt og Frygt, havde i et kultiveret Land med en selvstænlig Befolkning den m o d s a t t e Virkning.

Forud for Tyskernes Aktion mod det danske Politi havde der hersket en stærk Spænding mellem de tyske Myndigheder og det danske Politi. Politiets Indstilling overfor Tyskerne var ingen i Tvivl om, heller ikke de tyske Myndigheder, der ikke undgik at bemærke, hvorledes Politiet herhjemme skyede ethvert Samarbejde med Tyskerne og direkte hjalp Modstandsbevægelsen i Kampen mod den fælles Fjende.

I Vejle var Politiets Holdning overfor Tyskerne rank og dansk. Længe før den 19. September var mange af Politibetjentene, navnlig de yngre, med i Modstandsbevægelsen, og de, der ikke direkte var med i en aktiv Gruppe, søgte paa enhver Maade at undgaa Samarbejde med det tyske Politi og Værnemagten.

Politiassistent P. J. Pedersen og Betjentene K. V. Mortensen, Walter Jensen, Elben Nielsen og Jens Nielsen var Pionererne indenfor Politiets Undergrundsarbejde i Vejle. Paa et meget tid-

ligt Tidspunkt var »P. J.« med i Organisationsarbejdet for Oprettelsen af en Modstandshær i Vejle. Ofte ydede han i Forbindelse med andre Politifolk Undergrunden store Tjenester. Netop i Kraft af sin Stilling indenfor Politiet var det ham muligt at dække over sine »lyssky« Handlinger. Det var aldrig Mod eller Snarraadighed, der manglede, naar »P. J.« paatog sig en Opgave. Mange farefulde Aktioner var han med paa, og ikke mindst paa Grund af hans Evne til at spille Tyskerne et Pus, slap han altid godt fra Eksperimenterne.

Som Eksempel paa, hvad han kom ud for, tjener følgende Episode: Der skulde sendes en Del Sprængstof til en Gartner i Fredericia. Transporten blev overdraget »P. J.«, der tilrettelagde Turen i alle Enkeltheder. Der blev fastsat en Dag, og yderligere aftaltes det med Gartneren, at »P. J.« skulde ringe ham op, før man startede fra Vejle. Hvis der var tyske Patruljer paa Vejene ved Fredericia, skulde Gartneren advare i Telefonen ved at sige, at der var »Huller i Vejen«.

»P. J.« fik en ung Betjent med paa Planen, de laante Fru Bredahl Gluds Vogn, fik Sprængstoffet indladet, og »P. J.« ringede Fredericia op. »Der er desværre lidt Huller i Vejen«, sagde Gartneren, »men jeg vil meget gerne, om du kan komme alligevel ....«.

Nu var man forberedt paa det værste og traf alle Forberedelser, før man startede fra Vejle. Den unge Betjent beholdt sin Uniform paa, hvorimod »P. J.« trak i civil og blev forsynet med Haandjern.

Udenfor Fredericia blev Bilen ganske rigtigt stoppet af en tysk Patrulje. Der var altsaa »Huller i Vejen«. Tyskerne kom hen til Vognen og ønskede at se lidt nærmere paa den. Betjenten nikkede med Hovedet hen imod »P. J.«, der sad med sine Haandjern oven paa Ammunitionsladningen. »Det er en Fange, jeg har med«, sagde han. »Jeg skal skynde mig ned til Fredericia og aflevere ham«. Tyskerne var nysgerrige. »Hvad er han for en Fyr?« spurgte de og stak Hovedet ind i Bilen. »P. J.« saa brødebetynget ud, og selv om han regnede med, at nu var det ude med ham, bevarede han dog sin koldblodige Ro. »Det er en Kommunist«, svarede Betjenten prompte, idet han regnede med, at dét var da noget, Tyskerne kunde forstaa. »Kommunist!« brølede

en tysk Underofficer og fo'r ind paa Livet af den lænkede »Fange«. »Lad os skyde saadan et Svin med det samme!« Tyskerne var ikke langt fra at gøre Alvor af denne Trusel, men Betjenten afværgede Ulykken. »Jeg skal nok selv ordne ham«, sagde han, og det beroligede de fanatiske Nazister lidt. »Men jeg maa skynde mig ned at faa ham afleveret«.

Tyskerne lod Bilen fortsætte uden videre Undersøgelse. Med knyttede Næver truede de ad »Kommunisten P. J.« og udtalte drøje Eder og Forbandelser over ham, men han slap for at blive skudt, og Tyskerne opdagede ikke, at Bilen var fyldt med Ammunition til Sabotørerne i Fredericia.

K. V. Mortensen var ogsaa en af Undergrundens sikre Medarbejdere indenfor Politiet. Selv var han tilknyttet Sabotagegrupperne under Franz Søncksens Ledelse, og sammen med nogle af sine Kammerater indenfor Politiet var han behjælpelig ved utallige Aktioner. Det var saaledes ham, der i sin Tid sørgede for Ammunitionsbefordringen til den store Sprængning ved Tirsbæk. I denne Aktion deltog ogsaa Reservebetjent Heesche.

En Del af Politifolkene, der ikke selv var aktive, støttede dem, der var gaaet ind i Arbejdet, paa forskellig Maade. Man dækkede over dem, da Politiledelsen i Besættelsens første Fase ikke var indstillet paa illegalt Arbejde, ja, direkte havde nedlagt Forbud derimod, og man hjalp dem paa forskellig Maade. For Eksempel stillede Overbetjent Helbo altid gerne Politiets Udrykningsvogn til Disposition, naar de aktive Politifolk skulde paa Aktioner. Forud for Sabotagehandlinger blev der ogsaa gerne givet et Praj paa Politistationen, saaledes at Udrykningerne skete i langsomt Tempo. Politibilen kunde ikke starte, men kørte en forkert Vej o. s. v., o. s. v.

Som tidligere nævnt var Politibetjent Elben Nielsen Byleder Løftings Mand indenfor Politiet, og atter andre paa Politigaarden var virksomme med at udstede i Hundredvis af falske Legitimationskort og Papirer til Undergrundens Folk.

I Maj 1944 organiserede K. V. Mortensen den første virkelige Modstandsgruppe indenfor Politiet i Vejle. Foruden de tidligere nævnte kom den til at bestaa af Betjentene Charles Larsen, Wismann, Høy Andersen, Søgaard, Lindhardt og Ærbo Hansen. — Denne Gruppe, der arbejdede i Kontakt med Carl Refsing, fik

nogle Vaaben og deltog i det almindelige Undergrundsarbejde i Byen.

Den 19. September, Ulykkesdagen for det danske Politi, splittedes ogsaa Folkene fra Politigaarden i Vejle. Man havde længe forud for denne Dag været klar over, at Tyskerne forberedte en Aktion mod det danske Politi, men at Tyskernes Indgreb vilde blive saa drastisk, som Tilfældet blev, var der ingen, der anede. Den 18. September rygtedes det, at den tyske Kommandant i Vejle havde modtaget forseglede Ordrer fra den Øverstbefalende i Danmark. Ordren skulde aabnes den 19., og da man frygtede der var Tale om Gidsler, gik en hel Del af Vejles fremtrædende Borgere »under Jorden«.

Om Formiddagen den 19. September stormede Tyskerne Vejle Politigaard, og Mandskabet, der den Dag stod under Politifuldmægtig Trolles Ledelse, blev afvæbnet. Den tyske Forbindelsesofficer, Schaffenberg, »beklagede, men det var en Ordre«. Politifuldmægtig Ib Trolle foregik Politifolkene med et beundringsværdigt Eksempel og bevarede Værdighed og Ro. Man bøjede sig for den tyske Overmagt, men tryglede ikke om Naade. Koldt saa man lige ind i de tyske Maskinpistoler og forlod Stationen uden Tryglen om »Naade«.

De første Dage efter Politiets Afvæbning holdt alle Politifolkene sig i Ro. Man samledes ikke, men gemte sig hver for sig udenfor Byen. Ingen vidste jo, om Tyskernes Aktion var afsluttet. Ingen af Betjentene i Vejle var blevet arresteret, men dette var jo ingen Garanti for, at Tyskerne ikke senere skiftede Beslutning.

Efter Tyskernes Afvæbning af Politiet, kom Konsul Windfeld Hansen i Forbindelse med Indenrigsministeriet, der organiserede et underjordisk System, som skulde sikre Politifolkene deres Løn, saafremt Tyskerne forbød Staten at udbetale disse Lønninger.

Det blev ordnet paa den Maade, at Ministeriet deponerede 1,7 Millioner Kr. hos Direktør Harald Hess i Vejle. I Tilfælde af, at Statens Lønudbetalinger ophørte, skulde Windfeld Hansen sørge for Lønudbetaling til hele Politistyrken i Sydjylland af disse Midler. I hver By var udpeget en Tillidsmand, i Vejle var det Landsretssagfører Zenker, der skulde udbetale Pengene til de

enkelte Politifolk. Windfeld Hansen skulde forklædt som Chaufør køre rundt i Sydjylland til de forskellige Tillidsmænd med Pengene i en af de smaa blaa Biler, der bruges til Transport af Iltflasker. En Iltflaske var indrettet saaledes, at Pengene kunde skjules i den. Heldigvis blev der ikke Brug for denne »Sikkerhedsventil«, men alt var arrangeret saaledes, at ingen Betjent »under Jorden« skulde staa uden Midler.

Efter nogle Dages Forløb samlede K. V. Mortensen sin Gruppe igen, og Undergrundsarbejdet fortsatte. Gruppen udvidedes, saaledes at den i November 1944 talte ca. 24 Mand. I December Maaned fik Overbetjent Otto Hanner, der havde været beskæftiget med illegal Virksomhed indenfor »Frit Danmark«, Forbindelse med Jyllandsledelsen i Aarhus. Han traf Aftale med Ledelsen om at organisere hele Politistyrken i Vejle under Modstandsbevægelsen. Hanner kom i Forbindelse med K. V. Mortensens Gruppe og begyndte nu Hvervningen af Politifolk.

Et slidsomt og farligt Arbejde var det at søge Forbindelse med de mange Betjente, faa dannet Grupper og faa fremskaffet Vaaben.

Kun Gruppeførerne var vidende om, at Hanner var Kompagnichef for Politiets Frihedskæmpere. Disse stod til Stadighed i Forbindelse med ham og fik forelagt Byledelsens Planer. I Løbet af forholdsvis kort Tid havde Otto Hanner (eller Frederiksen, som han dengang hed) faaet stablet et dygtigt og stort Politikompagni paa Benene, rekrutteret baade fra Ordenspoliti, Kriminalpoliti og Kasernepoliti. Ved Mobiliseringen den 1. Maj var dette Kompagni et af de, man ventede sig mest af i Tilfælde af Kamp.

Foruden Arbejdet med Vaabentransporter, Uddannelse o. s. v. paatog Politifolkene sig ogsaa en stor Del af Efterretningsarbejdet, Skygning af Stikkere og Værnemagere, som nærmere er beskrevet i Kapitlet om dette Emne.

Efter Kapitulationen oplevede saa Vejle den store Dag, hvor Politistyrken igen kunde marchere ind paa Politigaarden, hvorfra Tyskerne den 19. September havde kastet dem ud. For Befolkningen var denne Indmarch Symbolet paa, at nu var endelig Herrefolkets Undertrykkelse brudt.

Det var til ubodelig Skade for Orden og Retfærdighed i vor By, at Politistyrken blev afsat. De retsløse Tilstande i denne

Den store Dag, da Politistyrkerne efter Kapitulationen igen traadte i Funktion

Periode betød, at Tyskerne kunde skalte og valte fuldstændigt, som de ønskede. Til alt Held gik de fleste af Politifolkene ind i Sabotage- og Undergrundsarbejde for at øge Styrken af Modstanden mod Tyskerne, saa deres »Ferie« blev ikke nytteløs. Vi er Vejle Politi taknemlige for dets gode danske Holdning under Besættelsens svære Aar, og ikke mindst i den sidste onde Tid.

Kapitulationen

Da Budskabet om Tysklands Kapitulation i Danmark blev oplæst i Radioen om Aftenen den 4. Maj, udløstes en Spænding, det danske Folk havde levet i gennem Uger og Maaneder. En ubeskrivelig Lykkefølelse, som det kun forundes Nationer at opleve med Aarhundreders Mellemrum, og som alle Danske, der oplevede den, aldrig vil glemme i deres Liv, betog hele Landets Befolkning. Saa stærke var Glædesfølelserne, at Taarerne løb ned ad Kinderne paa selv haarde, stærke og kyniske Mænd. Ingen behøvede at skamme sig over Glæden. Fem lange, onde Aar var bragt til Afslutning, og Danmark var skaanet for en sidste Befrielseskamp, der vilde have kostet Tusinder af dets Sønner Livet, og maaske lagt de fleste af vore Byer i Ruiner.

Radioens Kapitulationsmelding betød Travlhed for Modstandsbevægelsens mange Funktioner. Frihedskæmperne kunde ikke tage Del i den almindelige Festivitas, der naturligvis straks fulgte i det glædelige Budskabs Kølvand. Alle maatte stille paa deres Poster, og Frihedsbevægelsens ansvarsfulde Opgave, at afvikle den tyske Besættelse, tog straks sin Begyndelse. Alt gik som efter en Snor, da Frihedshæren dukkede op »over Jordens Overflade« i Vejle. Tyskerne havde med det samme stor Respekt for Modstandshæren og maatte, omend nødtvunget, rette sig efter dens Anvisninger og Befalinger.

At alt gik saa planmæssigt her i Byen, som Tilfældet blev, skyldtes den Omstændighed, at Kapitulationen ikke kom bag paa Modstandshæren. Man var forberedt paa Krigens snarlige Afslutning, og alle Planer var lagt til Afvikling af den tyske Besættelse og Internering af Landsforrædderne. At Tyskernes Kapitulation skulde foreligge, før Modstandshæren havde været i aaben Kamp med Fjenden, havde man ikke turdet regne med. Alt var gjort klar til Kamp, og havde det blevet nødvendigt, at

Undergrunden rejste sig paa den allierede Overkommandos Befaling, havde denne Rejsning fundet Sted i Vejle, som overalt i Danmark, efter vel forberedte Planer og Øvelser.

Da Krigssituationen tilspidsede sig, og Indberetningerne fra de allierede gav Undergrunden et Fingerpeg om, at allierede Tropper kunde forventes landsat i Danmark ad Luftvejen, udarbejdede Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen den endelige »Slagplan« for Vejles Modstandshær.

Som omtalt i Afsnittet om Militærorganisationen i Vejle, var Styrkerne i Byen veltrænede og disciplinerede, da man naaede frem til Tiden umiddelbart før Krigens Afslutning. Hele Organisationsapparatet var i Orden, og Bylederen kunde i sine Planlægninger trække Veksler paa en Styrke med militær Slagkraft. Vel vilde den under alle Omstændigheder være Tyskerne underlegen i talmæssig Styrke, men hvad Mod og Kampaand angik vilde den være Fjenden langt overlegen. Som Partisanstyrke vilde den have store Fordele frem for Tyskerne.

Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen fortjener at fremhæves som Manden, der paa forholdsvis kort Tid havde bragt hele Undergrundshæren ind i en fast militær Form, der muliggjorde Tilrettelægningen af en klar og gennemførlig militær Plan.

Den første Ordre fra Bylederen, der tog Sigte paa den sidste Krigsepokes Intensivering af Undergrundshærens Arbejde, gik ud paa, at ingen af Undergrundens Folk maatte tage bort fra Byen. Selv om nære Medarbejdere og Kammerater blev taget af Gestapo, maatte ingen forsvinde. Der var Brug for alle Mand nu, hvor Afslutningen nærmede sig, og den Risiko, at Gestapo ved at tage et Par enkelte Mand kunde »rive« hele Undergrundshæren op, kunde man ikke løbe.

Blev der »taget« Folk fra en Gruppe, maatte Gruppens øvrige Medlemmer gaa i »Dæk«, skifte Bopæl eller holde sig i Byens Nærhed. At rejse helt bort blev forbudt og vilde herefter blive betragtet som Forrædderi. Enhver maatte blive paa sin Post, da man nu ikke længere kunde regne med at faa uddannet nye Folk til Styrkerne.

Selve Planerne for en eventuel Opstand mod Tyskerne var udført til mindste Detalje, og hvert Kompagni var nøje instrueret om sine særlige Kampopgaver.

Det Princip, man hidtil havde fulgt i Undergrunden, ikke at have noget skriftligt — Mandskabslister eller lignende — liggende, maatte nu fraviges. Organisationens Omfang var blevet saa stor og Planerne saa omfattende, at de ikke længere kunde opbevares i Hjernen, men maatte nedskrives og opbevares paa et sikkert Sted.

Alle de vigtige Papirer med Mobiliseringsplanerne m. v. blev anbragt i en camoufleret Kuffert og gemt hos Politikommissær A. Lustrup, der ogsaa gemte Mandskabslisterne i en forseglet Konvolut, som han havde anbragt i en Bog i sin Reol. Hver Dag skulde Bylederens Sekretær, »Marie«, aflægge Lustrup Besøg og konstatere, at alt stod godt til.

Der var udarbejdet nøjagtige Planer for, hvorledes Kompagnicheferne skulde forholde sig, hvis Bylederen blev taget af Gestapo, eller hvis Forbindelsen med Ledelsen svigtede paa anden Maade.

Til England var blevet telegraferet de Pladser ved Vejle, der egnede sig bedst for Landsætning af Flyvetropper, og alle Kampopgaverne var udarbejdet i nøje Kontakt med det Angreb, man forventede fra de allieredes Side.

Det bedste Indtryk af Kaptajnløjtnant Bendtzens omfattende Planer for Undergrundshærens sidste Opgaver faar man ved at gengive nogle af de Forholdsordrer, der blev givet Kompagnicheferne:

FORHOLDSORDRE I

Hvis Byen evakueres, men Modstandsstyrkerne forbliver i Byen.

1) Ved Evakueringsordrens Bekendtgørelse opsøger enhver af Styrkerne sin nærmeste Foresatte for at faa Forholdsordre.
2) Bylederens Ordre til Kompagnicheferne:
   Hvis al anden Forbindelse svigter sker følgende: Kl. 18,00 møder alle Kompagnichefer paa Kirketorvet i Nærheden af Vejle Bank. Kl. 18,00 + ½ Time møder alle Delingsførere paa Kirketorvet i Nærheden af Springvandet.
3) Kl. 18,00 + 1 Time møder alle Gruppeførere af 1. Kompagni i Grønnegade, 2. Kompagni i Fiskergade, 3. Kompagni i Foldegade, 4. Kompagni i Fjellegade og 5. Kompagni i Volmersgade.

4) Kl. 18,00 + 1½ Time møder Styrken af de forskellige Grupper i samme Gade med deres Delingsførere.

FORHOLDSORDRE II

Naar Byen og Modstandsstyrkerne evakueres.

1) Kompagnicheferne mødes Kl. 10 Dagen efter Evakueringens Ikrafttræden med Bylederen paa Williamsborg, lige Nord for Daugaard By. Samme Tid og Sted møder endvidere Stabschefen, Vaabenmesteren, Lederen af Sabotageafdelingen og Lederen af Vognparken.
2) Delingsførerne og Gruppeførerne mødes saaledes samme Dag Kl. 14: 1. Kompagni Ørumgaard, 2. Kompagni Landlyst, 3. Kompagni Hastendal, 4. Kompagni ved 15 Kilometer Stenen, 1 Kilometer Øst for Daugaard, og 5. Kompagni Svendsmølle.
3) Gruppeførerne mødes med deres Mandskab de samme Steder samme Dag Kl. 15 uden Udrustning.
4) Efter Ordren til Evakuering fra Byledelsen modtager enhver sin personlige Udrustning (Vaaben, Granater o. s. v.), og søger ud i Omraadet mellem Daugaard og Ørum, hvor der straks drages Omsorg for Opholdet. Udrustningen gemmes forsvarligt.
   Husk: Ingen maa forlade Byen i Tilfælde af Evakuering, hvis der ikke er givet Ordre fra Bylederen.

FORHOLDSORDRE III

Mobiliseringsplan.

Ved Mobilisering foretages følgende: Styrkerne mobiliseres fuldt bevæbnede og udrustede saaledes:

Staben: Grand Hotel. 1. Kompagni Vejle Vindmølle ved Koldingvej. 2. Kompagni Nordvestvej 5. 3. Kompagni Hess Fabrikker, Grønnegade. 4. Kompagni Elektricitetsværket. 5. Kompagni Funders Rebslageri. 1. Deling Hotel Wium.

Hvert Kompagni sender straks en Ordonnans til Stabskontoret. 5 Modtagerposter a 2 Mand med Cykler udsættes straks saaledes ved Hovedlandevejene: Fredericiavej ved 2 Kilometer Stenen, Kolding Landevej ved 2 km Stenen, Jellingvej ved 3 km

Stenen og Horsensvej ved 25 km Stenen. Posterne udtages af 5. Kompagni og faar Kvarter paa Hotel Wium.

Opgaver.

1. Kompagni: Forulempe fjendtlig Færdsel paa Ribevej, Koldingvej og Fredericiavej inden for 2 Kilometer.
2. Kompagni: Forulempe fjendtlig Færdsel paa Vardevej, Jellingvej, Grejsdalsvej og Horsensvej inden for 2 Kilometer.
3. Kompagni: Ildoverfald paa fjendtlige Styrker i Byens Centrum mellem Sønderaaen, Omløbsaaen, Skovgade og Østergade.
4. Kompagni: Beskyttelse af Byens offentlige Værker (Gas, Vand og Lys) samt Havnen og Jernbanen, Jydsk Telefon og Spinderierne.
5. Kompagni: Ildoverfald paa Søndermarkens og Svømmehallens Garnisoner samt Udstillelse af Modtagerposter paa Vejene.

Kompagnierne maa, indtil nærmere Ordre foreligger, kun benytte ca. Halvdelen af Styrken til ovennævnte Opgaver.

FORHOLDSORDRE IV

Arbejdsplan efter Mobilisering.

Arrestationer og Ordenstjeneste ordnes af 5. Kompagni.

Ved tysk Overgivelse:

Alle Vaaben beordres udleveret uden for Kaserneomraadet.

Ingen tyske Soldater maa forlade Kaserneomraadet.

Enhver tysk Soldat, der ses udenfor Omraadet, skydes ned. Bevogtning af Kaserneomraadet. Hjemsendelse af tyske Tropper paa Jernbane eller ad Landevejen. Forplejning af Fangerne og Lægetilsyn. Værkerne maa beskyttes til Stadighed. Ingen tyske Baade maa forlade Havnen.

Saa snart Forholdene tillader det, samler Parkkompagniet alle Køretøjerne paa egnede Pladser i Byen. Depoter af Generatortræ, Olje og Benzin flyttes ind i Nærheden af Parkeringspladserne.

Der skal stadig holdes Forbindelse med Stabskompagniet.

Dette var et kort Uddrag af Bylederens Planer i Tilfælde af Kamp.

Den 1. Maj bestod Mobiliseringsplanen sin Prøve. Gennem nogen Tid havde Bylederen gennem Efterretningstjenesten holdt sig a jour med Stemningen blandt de tyske Soldater, Garnisonernes Belægning, Antal m. v., saaledes, at han til Stadighed havde et klart Billede af Stillingen hos Fjenden i Byen.

Da Begivenhederne ude omkring tydeligt viste, at der ikke var mange Dage igen, at det maaske kun var Timer, det drejede sig om, besluttede Bylederen at mobilisere Modstandsstyrkerne efter ovennævnte Plan. Efterretningsfolkene havde indberettet, at Tyskerne var bange for de danske Modstandsstyrker, og at Indtrykket var det, at Tyskerne ikke ønskede en Kamp med Modstandsbevægelsen. Hver Time kunde engelske Styrker tænkes at skride til Angreb mod Tyskerne i Landet, saa det var uforsvarligt ikke at prøve en Mobilisering. Selv om Planerne var udført til mindste Detalje, havde man ingen Erfaring for, hvor hurtigt det hele lod sig realisere.

Efter en kort Raadslagning den 1. Maj om Morgenen Kl. 7, gav Bylederen Ordre til Modstandsstyrkernes Mobilisering.

Staben rykkede ind paa Grand Hotel, hvor der boede tyske Officerer. Tyskerne, der ikke forstod et Ord af det hele, men nok anede, at der var »noget« paa Færde, lod sig vise ud af deres Værelser. Saa hurtigt kom de af Sted, at en af Oficererne ikke fik sin Bagage med sig, men maatte have den udleveret af »Marie«, der bar Ridestøvler m. m. ud til ham paa Gangen fra det Værelse, hun havde taget i Besiddelse.

I Løbet af Formiddagen fik Staben flere Værelser til Raadighed paa Hotellet, og alle Dørene blev skarpt bevogtede af mystiske Mænd, der skjulte deres Vaaben under Frakkerne. Tidligt om Morgenen havde »Ole« hentet Mobiliseringsplanerne i Kufferten hos Lustrup, og alle Kompagnierne var i Løbet af kort Tid samlede paa de angivne Pladser.

Frihedsraadets Lokalkomité gav Møde og fik sit eget Værelse paa Grand, hvor Bylederen gav en kort Redegørelse for de Dispositioner, der var truffet.

Om Eftermiddagen den 1. Maj, da Personalet paa Socialkontoret havde fri, »besatte« Stabskompagniet hele Kontoret og indrettede det til et underjordisk Hovedkvarter, hvor alle Traade samledes.

Natten mellem den 1. og 2. Maj blev en af de mest spændende i Undergrundsbevægelsens Historie. Man ventede bestemt Ordre til Kamp, og alt var rede til at efterkomme enhver Befaling i denne Retning.

Paa Socialkontoret var alt Lys dæmpet ned. Der taltes med hviskende Stemmer, og tilsyneladende tilfældige Nattevandrere holdt Vagt udenfor Administrationsbygningen med Maskinpistolerne inde under Frakkerne.

Tyske Gadepatruljer havde uden Tvivl bemærket, at Undergrundshæren var i Alarmberedskab, men ingen Tysker vovede at skride til Aktion mod Modstandsstyrkerne, der pludselig var kommet frem i Nærheden af »Jordens Overflade«.

Et Opraab af følgende Ordlyd blev illegalt fordelt blandt de tyske Soldater i Vejle:

> DEUTSCHE SOLDATEN. — HITLER IST TOT!
>
> Berlin und fast 90 pCt. Deutschland erobert. Englische Truppen stehen an der dänischer Grenze, die deutschen Truppen in Dänemark und Norwegen stehen jetzt allein gegen die gantze Welt.
>
> Legt die Waffen nieder!
>
> Die dänischen Freiheitskämpfer wollen nur die Frieheit Dänemarks leistet dahen keinen Widerstand, da die Freiheitskämpfer sonst gezwungen sind, Euch zu erschiessen.
>
> Der dänische Freiheitsraat.

En Del af Kompagniernes Mandskab var indkvarteret i private Hjem og Villaer. Simpelthen tvangsindlagt forskellige Steder, som var det dagligdags og almindelige Soldater. Rygterne svirrede naturligvis i Byen, uden at Befolkningen dog anede, hvad der i Virkeligheden skete.

Om Morgenen den 2. Maj hjemsendtes Mandskabet, men dog stadig i Alarmberedskab. Ingen maatte være uden Kontakt med sine Foresatte, og alle havde deres Vaaben med hjem. Da Hovedkvarteret paa Socialkontoret blev rømmet, skete dette først, efter at Socialkontorets Personale havde indfundet sig. Man ønskede gerne, at Befolkningen skulde faa noget at vide om Modstandsbevægelsens mange Vaaben og dens Styrke. Derfor gik man saa

aabenlyst til Værks, idet man saa regnede med, at Rygterne efterhaanden vilde naa Tyskerne, og sikkert i stærkt overdrevet Form, saaledes at Tyskerne fik en Skræk i Livet og yderligere fik Respekt for Undergrundshæren.

Den 2. og 3. Maj var spændende Dage, hvor hele Mandskabet i Utaalmodighed ventede paa paany at blive mobiliseret, og saa denne Gang faa Lov at gaa løs paa Tyskerne. Alle var kampivrige, men alle var saa disciplinerede, at ingen foretog sig noget uoverlagt, men kun holdt sig strengt til Bylederens Ordre.

Saa oprandt endelig den 4. Maj, hvor Radioen forkyndte det glædelige Budskab. Faa Minutter efter, at Tonerne af Nationalmelodierne i Højttalerne var døet hen, var hver eneste Mand i Vejles Undergrund paa Vej til sin Post.

Arrestationerne af Landsforræddere begyndte med det samme. De var velforberedte gennem lang Tid, og enkelte Personer havde man »tilladt sig« at tage i Forvarring lidt før Tiden. Kompagnierne stillede paa de beordrede Mobiliseringspladser, Stabskompagniet besatte Raadhuset og indrettede Hovedkvarter dér.

De illegale Bladgrupper, »Frit Danmark« og Kommunisternes, mødte paa Bladredaktionerne og gav sig i Kast med Fredsnumrene. Lokalkomitéen traadte sammen hos Helge Andersen, og i Løbet af Natten blev de første legale Forhandlinger ført med Byens Myndigheder. Et Opraab til Befolkningen om Bevarelse af Ro og Orden blev udarbejdet, og ligeledes blev en Henvendelse fra Frihedsraadet til de tyske Soldater trykt.

Alt var Travlhed, men alt foregik i Orden og under Kommando. Endnu var der ingen, der anede noget om, hvorledes Tyskerne vilde tage Kapitulationen. Selv om Nederlaget var en Kendsgerning, havde man fra andre Steder Erfaringer for, at fanatiske Naziofficerer ikke ønskede at efterkomme en Kapitulationsordre, men ønskede at kæmpe »til sidste Mand«. Vilde noget lignende finde Sted i Vejle?

I Forvejen var Kaptajnløjtnant Bendtzen godt underrettet om Tyskernes Stilling i Byen. Han vidste, at Hovedkvarteret var paa Søndermarksskolen, hvor ca. 500 Tyskere laa i Kvarter under Kommando af Standortälteste, Major Kart. Det gjaldt derfor om at gøre denne Major bange, saaledes at han ikke vovede noget Overgreb mod Frihedskæmperne.

Frihedskæmperne har arresteret to Landsforrædere

Der gøres klar til Kamp mod Tyskerne ved Koldingvej

100--150 Frihedskæmpere blev lagt i Stilling omkring Skolen, og Byledereп gav Ordre til, at de skulde bevæge sig som Tordenskjolds Soldater omkring i Terrænet, saaledes at Tyskerne fik Indtryk af, at der mindst var 10 Gange saa mange, som der i Virkeligheden var, og ligeledes at Tyskerne fik at se, hvor godt Frihedskæmperne var bevæbnet.

Paa Telefoncentralen havde en af Modstandsbevægelsens Folk, »Hans«, sørget for, at Tyskernes Telefonforbindelser var blevet afbrudt, saaledes at Hovedkvarteret paa Søndermarksskolen ikke kunde komme i Forbindelse med andre Tyskere i Byen og muligvis ad den Vej faa nøjere Kendskab til Frihedshærens virkelige Styrkeforhold.

Byledereпs Krigslist lykkedes. Major Kart blev bange, og i Løbet af Formiddagen den 5. Maj henvendte han sig til en af Frihedskæmperne, der stod Vagt ved Søndermarksskolen. Han anmodede om en Samtale med Frihedsbevægelsens Leder.

Kaptajnløjtnant Bendtzen fik Majorens Budskab men svarede, at ønskede Majoren at tale med ham, kunde han opsøge ham, da han ikke ønskede at sætte sin Ben paa en tysk Kaserne.

Major Kart maatte bide i det sure Æble, og selv om det var ham en Forsmædelse at skulle stige op i en af Frihedskæmpernes Vogne og under Frihedskæmpernes Bevogtning køre til Byledereпs Kvarter hos Konsul Windfeld-Hansen, var der ingen Vej uden om.

Ledsaget af sin Adjudant, Hauptmann Pieper, ankom den tyske Major Kl. 1,30 den 5. Maj til Windfeld-Hansens Villa, hvor Kapitulationsbetingelserne for Vejle blev drøftet.

Som Forbindelsesofficer deltog Konsul Windfeld-Hansen i Forhandlingerne mellem Byledereп og Tyskerne.

Der var ingen Skaansel eller Mildhed at finde hos de to Danskere. Tyskerne maatte finde sig i at faa Sandheden at vide, og med selvsikker og værdig Holdning blev Modstandsbevægelsens Krav forelagt de to Tyskere.

Major Kart var flere Gange under Forhandlingerne ved at koge over af Raseri. Det kneb for denne Prøjserofficer at forstaa, at Tyskland var en slagen Nation, og at han selv maatte tage mod Direktiver af Mennesker, som han betragtede som Terrorister og Forbrydere.

Tyske Biler maa aflevere deres Tyvekoster til Frihedskæmperne paa Raadhuset

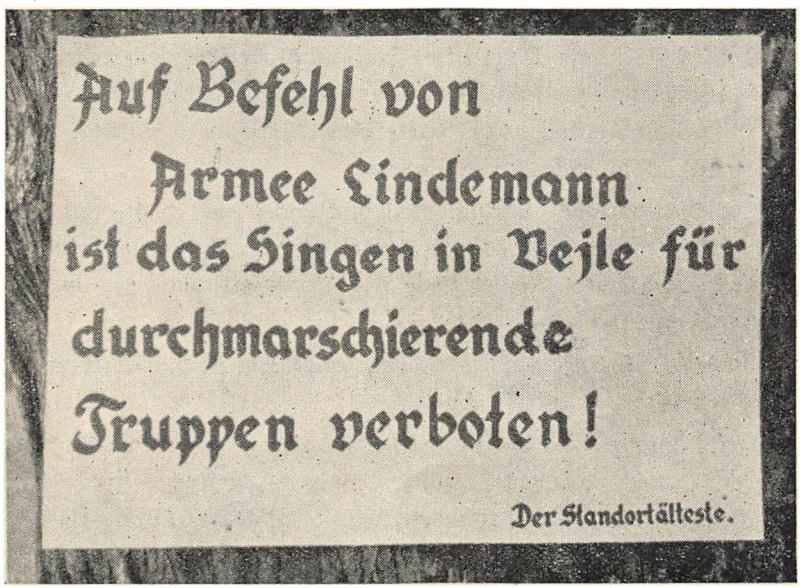

Modstandsbevægelsen opsatte dette Skilt for at blive fri for Tyskernes Skraalen i Gaderne

Resultatet af det bevægede og lokalhistoriske Møde blev, at Majoren underskrev en Overenskomst, der var haardere og langt mere vidtrækkende, end man fik Tyskerne til at gaa med til i andre Byer.

I Overenskomsten hed det bl. a.:

»De tyske Soldater skal blive paa deres Kaserner. Tyske Soldater, der træffes udenfor Kasernerne, bliver afvæbnet og sendt til deres Kaserne. Ydes der Modstand, bliver Soldaterne skudt. Tyske Biler, der bruges i Vejle By, skal have dansk Køretilladelse, som udstedes paa Raadhuset. Rent praktiske Spørgsmaal vil blive løst ved, at Tyskerne telefonerer til Raadhuset, og den danske Hær sender da en tysktalende Mand op til Kasernen«.

Da Major Kart forlod Konferencen med Bylederen, græd han af Raseri.

Paa Raadhuset, hvor alle Traadene fra Modstandsbevægelsens forskellige Styrker samledes, og hvor man til Stadighed var i Forbindelse med 2. Regionsledelse i Aarhus, herskede en hektisk Travlhed de første Døgn efter Kapitulationen. Bylederen, »Marie«, Stabschefen, Politilederen og Lokalkomitéen maatte føre utallige Forhandlinger. Det var et stort Arbejde at udslette Sporene efter fem onde Besættelsesaar.

Der blev udsendt Forbud mod al Handel med tyske Soldater eller Flygtninge, og i ydmyg Venten maatte Tyskerne stille sig op paa Raadhuset for at bede om »Indkøbstilladelse«, om det saa kun gjaldt et Barberblad.

Som Forhandlere med Tyskerne fungerede P. okurist Ravn og Stabschefen, Bibliotekar Abitz.

Befolkningen, der hilste Frihedshærens Tilsynekomst »over Jorden« med stormende Jubel, belejrede igennem flere Dage Hovedkvarteret paa Raadhuset, for blot at faa et Glimt af Stikkere og Landsforræddere, der blev ført til Arresten, at se. Da de første Englændere paa Vej mod Aarhus holdt deres Indtog i Byen og blev modtaget paa Raadhuset af Modstandsbevægelsens

To stoute Frihedskæmpere paa Vagt foran Raadhuset

De første Englændere modtages paa Raadhustorvet

Ledelse og Repræsentanter fra de lokale Myndigheder, vilde Jubelen ingen Ende tage. Nu var Byen endelig befriet. Tyskerne var der ikke længere nogen, der regnede med.

Kompagniernes Mandskab kom i disse hektiske Dage ud for mange spændende Oplevelser under Afvæbningen af tyske Soldater, men takket være den glimrende Organisering, Disciplinen og Bylederens faste Maade at lede hele Udviklingen paa, forløb alt uden Uheld og Ulykker.

Vejle havde genvundet sin Frihed og Værdighed.

Kompagnierne

Paa de følgende Sider findes Fortegnelser over Kompagniernes Mandskab, saa fuldkomment det, ved Kompagnichefernes Medvirken, har været muligt at opføre disse. I Fortegnelserne er kun medtaget det Mandskab, der havde Mødepligt ved Mobiliseringen. De mange Mand, der senere paatog sig Opgaver for Modstandsbevægelsen, er ikke medtaget.

I korte Træk gives der ud for hver Kompagniliste nogle Oplysninger om nogle af de Ting, de respektive Kompagnier har været med til.

Stabskompagniet

Af »Studieringen«s militæruddannede Grupper dannede Bibliotekar O. Abitz efter Opfordring fra Byledelsen et Stabskompagni. Dette Kompagni fik til Opgave at beskytte Hovedkvarteret. Ved Mobiliseringen den 1. Maj var det Stabskompagniet, der maatte tage de udsatte illegale Vagter rundt omkring Socialkontoret, hvor Hovedkvarteret midlertidigt var indrettet. Efter Kapitulationen i de første travle Dage forestod Stabskompagniet hele Bevogtningen af Raadhuset. Det var ofte et haardt Job at holde de store Menneskemasser udenfor Afspærringerne, men Stabskompagniet tog Opgaven med Humør og løste den saaledes, at selv Politifolk, der var Specialister i Afspærringer, udtalte deres Anerkendelse af Arbejdet.

Havde Kamphandlinger udviklet sig mellem Modstandsstyrkerne og Tyskerne, vilde Stabskompagniet have haft en alvorlig og farlig Opgave som Byledelsens og Hovedkvarterets »Garde«.

Til Stabskompagniet var ogsaa knyttet et Radiohold, der, længe før Kapitulationen, traadte i Funktion med konstante Aflytninger af Englands og andre Radiostationers Udsendelser. Radioholdet var ogsaa dannet af »Ringen«s Folk. I Udsendelserne fra England noterede man sig alle Særmeldingerne, der gav Instrukser om, hvornaar der skulde laves Sabotage, og hvilke Felter der skulde sættes ind paa. (Ikke Nedkastningsmeldingerne, men Ordrerne om Aktioner). Fra Mobiliseringsdagen og til Dagene omkring Kapitulationen havde Radioholdet travle og spændende Timer. Det var af stor Betydning, at Ledelsen til Stadighed blev underrettet om Udtalelser i den hjemlige, den tyske, den svenske og engelske Radio. Alle Døgnets Timer blev der lyttet, og alt hvad der kunde have Interesse for Undergrundshæren blev

noteret ned og videregivet Ledelsen. Da Faren var ovre, blev en Del af Stabskompagniet hjemsendt, og Vagttjenesten overgik til andre Kompagnier.

Bibliotekar O. Abitz, Kompagnichef.
Adjunkt N. P. Larsen.
Repræsentant Eigil Jørgensen.
Bogholder Chr. Haahr.
Disponent E. T. Gettermann.
Købmand Erik Peter Andersen.
Lærling Ove Nyholm.
Bankassistent Jens Frandsen.
Landmand Gudmund Olsen.
Gaardbestyrer Vagn Hjortkjær.
Gaardbestyrer Gunner Mikkelsen.
Gaardbestyrer Jacob Palmelund.
Repræsentant Axel Jensen.
Væver Aksel Valdemar.
Gdr. Sv. Aa. Bollesen Petersen.
Landmand Holger Juhl.
Landmand Olaf Iversen.
Bøje Petersen.
Maler Holm.
Lærer Knud Dehnert Nielsen.
Brygmester Paul Granø.
Vesterlund.
Ingeniør John Mehldahl.
Repræsentant Hans Petersen.
Lærling Børge Søe.
Lærling Hans Aage Kloch.
Søren Chr. Fjeldborg.
Telegrafist Martin Østergaard Orvad.
Bankkasserer Aksel Nielsen.
Portier Harry Hansen.
Lærling Skov Hansen.

1. Kompagni

1. Kompagni er et fasttømret og godt Kompagni, under en besindig og dygtig Ledelse. Ved Mobiliseringen den 1. Maj gav Kompagniets Mandskab Møde foran Møllen, og Styrken indkvarteredes i private Villaer paa Søndermarken, med Hovedkvarter i Konsul Windfeld-Hansens Villa. Efter Kapitulationen foretog Kompagniet Afvæbninger af tyske Kolonner i stor Stil og Afspærringer ved Byens Udfaldsveje.

De Tyskere, der kom ud for 1. Kompagni, lærte en fast dansk Militærholdning at kende. Man gik ikke paa Kompromis med Tyskerne, de maatte hver Gang bøje sig. For Eksempel stoppede Kompagniet den 6. Maj en tysk Kolonne bestaaende af 13 Lastvogne, der var paa Vej mod Nord. Tyskerne nægtede at lade sig afvæbne, før de havde forhandlet med den stedlige tyske Kommandant. Mens 1. Kompagni gik i Stilling omkring Kolonnen, fik Tyskeren Lov til at tage ned til Raadslagning hos sin Kommandant. Han kom tilbage og meddelte, at han havde faaet Lov til at lade sine Folk afvæbne nede ved Teaterhotellet i Stedet. Denne Løsning ønskede 1. Kompagni ikke at gaa med til, og Tyskerne fik Ordre til at samle deres Vaaben i Kolonnens forreste Vogn, saaledes at de ubevæbnede kom gennem Byen til Teaterhotellet. Kolonnens forreste Vogn blev bemandet med Frihedskæmpere, og Tyskerne fik hermed en Lektion i militær Ydmygelse.

Ved en Episode paa Kolding Landevej kom Kompagniet ud for et mærkeligt Udslag af tysk Desperation. En tysk Vogn stoppede, antagelig paa Grund af Motorskade, og den eneste Tysker, der var i Vognen, steg ud. Han gik hen til en tysk Lastvogn, der holdt længere fremme og ventede, og tog en Haandgranat. Med den løb han tilbage til sin egen Vogn, smed Granaten under Vognen, der blev helt ødelagt ved Eksplosionen. Da 1. Kompagni

spurgte Tyskeren, hvorfor han havde gjort dette, slog han bare ud med Armene, grinede fjoget og raabte: »Kaput!«

1. Kompagni flyttede senere Kvarter til Haandværkerforeningen, hvorfra Mandskabet udkommanderes til Vagttjeneste bl. a. ved Svømmehallen og Koldingvej. I Dagene efter Kapitulationen deltog Kompagniet i flere Arrestationer og Undersøgelser.

Sergent Normann Steen Hansen
Kompagnichef.
Kontorassistent Jacob Hermann.
Maler Ove Christensen.
Bogbinder Thorkild Mortensen.
Slagter Laurits Jensen.
Næringsdrivende Erik Petersen.
Politibetjent Orla Gjerka.
Væver Aage Jensen.
Murer Villy Jensen.
Tapetserer Gunner Jensen.
Træarbejder Peter Sørensen.
Elektriker Milton Jørgensen.
Arbejdsmand Gudmund Frederiksen.
Tekstilarbejder Normann Knop.
Lærer Edgar Lyngholm.
Typograf Bent Malberg.
Bogbinder Kaj Aage Nielsen.
Stud. tech. Harry Lyhne.
Typograf Oluf Rasmussen.
Bogbinder Øjvind Pedersen.
Smed Erik Malberg.
Børstenbinder Edmund Johansen.
Maskinarbejder Sv. Erik Rodding.
Kok Niels Bagger Jespersen.
Maskinarbejder Egon Pedersen.
Smed Oluf Kring.
Assistent Jens Daugbjerg.
Tapetserer Egon Lyhne.
Børstenbinder Frede Andersen.
Maskinlærling Otto Pedersen.
Savskærer Villy Andersen.
Forretningsfører H. C. Thomsen.
Vognmand Børge Jens Jensen.
Tekstilarbejder Kaj Egon Olesen.
Leo Andersen.
Otto Andersen.
Egon Rasmussen.
Baadebygger Harry Carlson.
Revisor Kaj Aagaard.
Gasværksarb. R. F. Chr. Rasmussen.
Maalerinstallatør Sofus Andersen.
Maler Chr. Jensen.
Inspektør Harald Lincoln Madsen.
Politibetjent Richard Rasmussen.
Smed Poul Vejlgaard Jørgensen.
Snedker Arne Møller.
Kontorist Aksel Henning Andersen.
Ægopkøber Henry Jensen.
Kontorist Arne Hansen.
Kontorist Chr. Lindskjold.
Overassistent Adolf Svendsen.
Dekoratør Karsten Jørgensen.
Tapetserer Arne Lindskjold.
Kontorist Sidney Lauersen.
Sekretær Alfred Boldt.
Lærer Aksel Bech.
Postbud Børge Andersen.
Repræsentant Sv. Aage Andersen.
Sekretær Knud Nørholm Pedersen.
Kontorist Niels Oluf Pedersen.
Kontorass. Villy Jacob Repsholt.
Mølleriarb. Niels Juel Mortensen.
Kontorist Gunner Mortensen.
Købmand Ejner Rasmussen.
Disponent Gunner Lippert.
Ekspedient Børge Jensen.
Ekspedient Erik Jensen.
Købmand Schmidt Sørensen.

2. Kompagni

2. Kompagni gjorde længe før Kapitulationen et stort Stykke Arbejde. Mandskabet holdt sine Skydeøvelser paa Den jydske Idrætsskole, hvis Forstander, Sv. Aage Thomsen, velvilligt stillede sin Skole til Raadighed. Mange af Folkene i 2. Kompagni har været med til Sabotage, og Arnold Jørgensen, som faldt for Tyskernes Kugler under Udførelse af Jernbanesabotage, hørte ogsaa til 2. Kompagni.

Alle Folkene i dette Kompagni har »været med« og har udvist stort Mod og Initiativ. For Eksempel kan det nævnes, at Kompagniet i sin Tid i Samarbejde med nogle vejlensiske Politifolk havde planlagt en Befrielse af fem Vejlensere, der skulde overføres af Gestapo fra Vejle til Staldgaarden i Kolding. Den farefulde Plan lykkedes ikke, da Fangetransporten var afgaaet paa et tidligere Tidspunkt, end man havde beregnet, men hver eneste af de Mænd, der laa parate til Kamp mod Gestapofolkene, var rede til at ofre Livet for deres Kammeraters Frihed.

2. Kompagni, der holdt til ved Nordvestvej og senere ved Jørgensens Frøhandel i Grejsdalen, har efter Kapitulationen været med til talrige spændende og farefulde Ekspeditioner. Det var dette Kompagni, der bl. a. arresterede den berygtede S.S. Mand Henry Nielsen, der havde skjult sig paa Idrætsskolen. Efter de første travle Dage omkring Kapitulationen har Kompagniet haft Vagttjeneste forskellige Steder og har deltaget i Udrykningstjenesten.

Officersaspirant Holger Dencker, Kompagnichef.
Journalist Hans Peter Jensen.
Bager Børge Krogh.
Tapetserer Henning Jensen.
Snedker Ejner Sørensen.
Typograf Kaj Jensen.
Blikkenslager Aksel Hansen.
Arbejdsmand Robert Jessen.
Maskinarbejder Aksel Refsgaard.
Typograf Holger Hansen.
Blikkenslager Poul E. Poulsen.

Snedker Erik Jungdal.
Snedker Olaf Jensen.
Dekoratør Ejgil Aasberg.
Handelsmand Ingvar Sørensen.
Bager Børge Andersen.
Maskinarb. Viggo Asmussen.
Garveriarb. Hans Henrik Jensen.
Gartner Aage Jensen.
Arbejdsmand Aage Bruun.
Reservebetj. Chr. Barslund Thomsen.
Lektor Svend Jacobsen.
Adjunkt T. Lindskog.
Civiling. H. Vallentin Hansen
Revisor Chr. Baundal.
Reservebetjent Carl Christensen.
Ekspedient Jørgen Madsen.
Farver Børge Sørensen.
Reservebetjent Erik Rasmussen.
Repræsentant C. O. Thvilum.
Gartner Sv. Aa. Jensen.
Preben Madsen.
Maler Sv. Nielsen.
Snedker Henry Nielsen.
Fabriksarbejder H. P. Elbram.
Elektriker Sv. Aa. Salling.
Kreaturhandler Frede Jensen.
Reservebetjent Børge Andersen.
Lærling G. Junker Jørgensen.
Finmekaniker Oluf Lauridsen.
Maskinarbejder Louis Lauridsen.
Maler Aksel Hansen.
Typograf Alfred Jensen.
Maskinarbejder Poul Nielsen.
Kontorist Bent Gaarmann.
Kontorist Poul Hartmann.
Kontorist Felix Salomon.
Væver Edgar Jessen.
Bagersvend Oluf Vinkler.
Seminarist Børge Nyboe Nielsen.
Elektriker Preben Sehested.
Bagersvend Henning Jensen.
Bibliotekar Egon Knudsen.
Bud L. Marschall.
Tekstilarbejder Tage Reffsøe.
Lagerekspedient August Rasmussen.
Korrespondent Osvald Hald.
Korrespondent Aage Sundbøll.
Gasværksarb. Chr. Nielsen.
Inspektør Sv. Thomsen.
Rebslager Gustav Funder.
Kommis Jørgen Petersen.
Lærling Sv. Madsen.
Børstenbinder Finn Funder.
Kommis Hans Søndergaard.
Elektriker Erik Jansson.
Jørgen Overgaard.
Ekspedient Gunnar Rasmussen.
Landmand Thormod Petersen.
Repræsentant Egon Lund.
Vægtfabrikant Harald Jacobsen.
Montør Sv. Aa. Andresen.
Lagerekspedient Holger Hansen.
Tapetserer Hardey Petersen.
Tekstilarbejder Poul Laursen.

3. Kompagni

En Del af Kompagniets Folk har tidligere været med til Sabotage, og nogle var med i de Korps, der skulde sikre Byen mod Schalburgtage.

Kompagniet holdt til paa K. F. U. M. før Kapitulationen, og Vaabenøvelser blev holdt hos Installatør Kirketerp.

Som særlig Opgave havde dette Kompagni at sikre den indre By i Tilfælde af Kampe. Kompagniet skulde gaa til Angreb mod de tyske Kaserner i selve den indre By og kaste Tyskerne ud.

Ved Mobiliseringen stillede Kompagniet hos Hess Fabrikker i Grønnegade, hvor Kompagniet under sin Indkaldelse har holdt til.

Til Brug ved sine specielle Opgaver i Byen havde Kompagniet udfærdiget et særligt Kort over Vejle med Detaljer, som ikke findes paa noget andet Kort. Alle Byens »Smuthuller« var aftegnet, og det vilde have været til uvurderlig Nytte for Kompagniet, om det skulde have løst sine Kampopgaver.

Efter Kapitulationen har Kompagniet deltaget i Arrestationerne og fangede bl. a. en S.S.-Mand i Grejsdalen.

Paa Jellingvej havde Kompagniet et Sammenstød med Tyskerne umiddelbart efter Kapitulationen. Nogle Tyskere nægtede at standse, og først da Kompagniet aabnede Ild, faldt Tyskerne til Føje.

3. Kompagni har deltaget i den almindelige Vagttjeneste, bl. a. paa Ustrup Skibsværft og har til Stadighed haft et Udrykningshold, der kunde tilkaldes, naar der blev Uroligheder i Byen. Hver Aften i de første tre Uger efter Kapitulationen var dette Udrykningshold udkommanderet. Bl. a. blev Holdet en Aften kommanderet til Jerlev, hvor en tysk Kommandant ikke vilde bøje sig, før Kompagniets Folk havde lagt sig i Stillinger parat til at kæmpe.

Ved den store Brand i nogle af Hess Fabrikkers Bygninger udmærkede hele Kompagniet sig ved en dygtig Deltagelse i Redningsarbejdet.

Dekoratør H. P. Th. Rasmussen, Kompagnichef.
Dekoratør Willy Blendorff-Nielsen.
Konsulent N. Chr. Stentoft.
Købmand Ole Bie.
Bestyrer Palle Lund.
Lærer Kai Laursen.
Lærling Theodor Østergaard.
Snedker Harald Mikkelsen.
Kontorelev Th. Oxfeldt.
Gartnerelev Egon Rasmussen.
Kontorelev Guldbrand Guldbrandsen.
Arbejdsmand Kaj Dalegaard.
Chauffør Jens Gregersen.
Fru Inger M. Just Lund.
Mekaniker Henning Petersen.
Ekspedient Hans Hansen.
Toldelev Finn Stenstrøm.
Ekspedient Sv. Hedegaard Laursen.
Konstruktør Erik Søgaard Nielsen.
Typograf Erik Skov.
Mathelev Ernst Skov.
Math. Artilleri Knud Gulstad.
Smed Knud Bøllingtoft.
Elektriker Morten Kirketerp.
Toldelev Niels Peter Jensen.
Bankassistent Sv. Andersen.
Bankassistent Vagn Andersen.
Konstruktur Johannes Nielsen.
Maskinlærling Marius Krentel.
Murer Hans Nielsen.
Murerlærling Sv. Aa. Nielsen.
Gartner Erik Nielsen.
Fisker Hans Hansen.
Typograf Aage Mathiesen.
Stud. art. Niels Aage Elmelund.
Stud. art. Henning Løgstrup Jensen.
Kontorist Kai Aage Freund.
Lærling Poul Rasmussen.
Kommis Walther Sørensen.
Kontorelev Arne Sørensen.
Lærling Leo Jensen.
Toldelev Heinrich Jørgensen.
Bankelev Ole Kristensen.
Kontorist Verner Andersen.
Tandtekniker Orla Aagaard Hansen.
Kontorist Carlo Neergaard Nielsen.
Typograf Knud Søballe Poulsen.
Typograf Vagn Mortensen.
Lagerarbejder Frede Jensen.
Kontorist Ernst Jensen.
Skibsmæglerelev Henning Jepsen.
Kontorist Erik Jørgensen.
Stud. art. Jess Schytt.
Kontorlærling Hans Danielsen.
Kontorlærling Henry Johansen.
Stud. art. Arne Petersen.
Mejerist Knud Nielsen.
Disponent Tage Nissen.
Repræsentant Kurt Bennedbo.
Handelselev Poul Dupont.
Prokurist Asger Funder.
Disponent Erik Lauritsen.
Hjælpearbejder Jens Pedersen.
Tømrerlærling Ernst Anker.
Elektriker Erik Petersen.
Blikkenslagerlærling Bjarne Daugbjerg.
Medhjælper Knud Christensen.
Lærling Jørn Bengtson.
Kedelpasser Kai Sørensen.
Slagteriarbejder Aage Lilholm.
Maskinarbejder Jens Jepsen.
Forretningsfører Sv. Petersen.
Gartner Erik Hansen.
Handelsmedhj. Erik Thiesgaard.
Slagtermester Ingvard Petersen.
Stud. art. Jens Gotlieb.
Barbermester Edgar Ranvig.

4. Kompagni

4. Kompagni blev formeret ud fra Hensynet til den specielle Opgave, der var blevet paalagt Kompagniet: At forhindre Ødelæggelse af Byens offentlige Værker og Havn, saafremt Tyskerne eller deres Haandlangere skulde have i Sinde at forsøge at gennemføre »den brændte Jords Politik« ved Kamphandlinger her i Landet eller ved en eventuel Overgivelse.

Gennem længere Tid havde der netop med Henblik paa saadanne Opgaver været dannet bevæbnede Grupper, hvor Medlemmerne var tilknyttet enkelte Virksomheder gennem deres daglige Arbejde. Efterhaanden samledes disse Grupper i 4. Kompagni, der mod Slutningen af Krigen bestod af Grupper fra følgende Virksomheder: Elektricitetsværket, Gasværket, Jydsk Telefon, C. M. Hess Fabrikker, De danske Bomuldsspinderier, Jydsk Andel, Vejle Dampmølle samt Enkeltpersoner, der gennem deres Arbejde var tilknyttet Havnen.

Ved Mobiliseringen den 4. Maj om Aftenen gennemførte Kompagniet efter en forud lagt Plan Besættelse og Afspærring af følgende Omraader: Spinderierne paa Vardevej, C. M. Hess Fabrikker i Vedelsgade, Elektricitetsværket, Gasværket, Jydsk Telefon samt hele Havnens Sydmole med de der beliggende store Virksomheder. Kompagniets Hovedkvarter var paa Elektricitetsværket, hvorfra der i Forvejen var etableret hemmelig Telefonforbindelse uden om Centralen til Spinderierne paa Vardevej og Gasværket. Samtidig spærredes Havnen for al Sejlads, men Sejlforbudet blev dog hurtigt hævet for danske Skibes Vedkommende, medens der stadig opretholdtes en slagkraftig Vagtstyrke paa Havnen for at forhindre de tyske Skibe i at løbe ud uden Tilladelse og for at undersøge ind- og udgaaende danske Skibe for eftersøgte Personer.

Efterhaanden, som Situationen lettede, ophævedes Besættelsen

af de enkelte Virksomheder. Hovedkvarteret flyttedes ned paa Havnen, først paa Jydsk Andel, senere paa den gamle Varmestue, og Kompagniet overtog Bevogtningen af forskellige efterladte tyske Depoter.

Som Følge af de specielle Bevogtningsopgaver, Kompagniet havde, kom de enkelte Afdelinger til deres store Sorg ikke til at deltage i Razziaer og Arrestationer, og bortset fra en enkelt Episode ved Solgaarden den 6. Maj om Morgenen var de enkelte Medlemmer ikke indviklet i Kamphandlinger. Men hver eneste Mand var paa sin Post, da Ordren lød, og dersom Forholdene havde nødvendiggjort det, var der blevet kæmpet til sidste Mand for at løse de tildelte Opgaver.

Ingeniør Arthur Brincker,
Kompagnichef.
Værkfører P. Prip Mikkelsen.
Støbemester R. Færgemann.
Bogholder E. Madsen.
Ingeniør Orla Berg.
Maskinarbejder C. Daméen.
Snedkermester G. Færgemann.
Kontorassistent K. Winding.
Konstruktør V. Vagtholm.
Bogholder O. Andersen.
Kontorassistent K. H. Christensen.
Maskinarbejder Hans Hansen.
Konstruktør Tage Nielsen.
Støbemester E. Jørgensen.
Chauffør Martin Moody.
Chauffør N. Pedersen.
Maskinarbejder Georg Nielsen.
Værkfører Aage Holm Madsen.
Elektriker Villy Petersen.
Maskinarbejder Viggo Olsen.
Kontorassistent Henry Hartvigsen.
Ekspedient Victor Jørgensen.
Lagerforvalter Knud E. Kjer.
Lagerarbejder Willy Nielsen.
Driftsbestyrer Sandorff Hansen.
Montør Otto Christrup.
Montør Aage Hansen.
Montør Ivar Dahl.
Arbejdsmand Chr. Petroffsky.
Formand Alfred Nielsen.
Mølleriarbejder C. E. Justesen.
Mølleriarbejder Carl Krøjgaard.
Mølleriarbejder Jacob Bitsch.
Mølleriarbejder Fr. Bøttcher.
Mølleriarbejder Carl Petersen.
Mølleriarbejder P. Brøckner.
Mølleriarbejder Chr. Keilstrup.
Mølleriarbejder S. Høgne.
Møller William Laursen.
Møller Johs. Lund.
Maskinmester A. Larsen.
Maler K. Bruhn.
Ingeniør Chr. Jacobsen.
Bogholder M. Frydensberg.
Fyrbøder Arne Jacobsen.
Maskinpasser Anders Christensen.
Elektriker H. Beck.
Maskinarbejder Rudolf Jørgensen.
Maskinarbejder Demant Poulsen.
Repræsentant Otto Søbye.
Fyrbøder Julius Møller.
Slagteriarbejder Chr. Petersen.
Elektriker Hollensberg.
Repræsentant A. Koch.
Telefonmontør Hans Christoffersen.
Telefonmontør K. Petersen.
Telefonmontør L. Carlsen.
Telefonmontør Ch. Jensen.
Telefonmontør S. Nielsen.

Arbejdsmand Oscar Vistesen.
Arbejdsmand Sigfred Laursen.
Maskinarbejder Harry Andersen.
Maskinarbejder H. J. Hansen.
Forvalter H. Christiansen.
Arbejdsmand Holger Petersen.
Arbejdsmand Arne Skovby.
Arbejdsmand Thomas Daugbjerg.
Arbejdsmand Hans Hartvigsen.
Arbejdsmand Peter Vistesen.
Formand Thomas Mortensen.
Postbud Henry Christensen.
Portør Egon Christensen.
Trafikassistent Georg Christensen.
Kommis Emanuel Jensen.
Formand Harry Chr. Lauritsen.
Landvæsenselev Jørgen Lebeck.
Arbejdsmand Rich. Jensen.
Arbejdsmand Peter Hansen.
Arbejdsmand Harry Petersen.
Arbejdsmand Johs. Mikkelsen.
Ingeniør C. F. Torpe.
Maskinarbejder E. Andersen.
Arbejdsmand Janus Jensen.
Maskinarbejder Laurits Madsen.
Maskinarbejder Lykke Johansen.
Arbejdsmand Hans M. Bondegaard.
Arbejdsmand Carl Nielsen.
Arbejdsmand Hartvig Petersen.
Arbejdsmand Ove Petersen.
Arbejdsmand Carl Jensen.
Smed A. Dahl.
Fyrbøder Kjær Christensen.
Kranfører Hedetoft Nielsen.
Arbejdsmand Harry Christiansen.
Arbejdsmand Johs. Nielsen.
Chauffør Bahrendorf.
Arbejdsmand Peter Jensen.
Mølleriarbejder Niels Petersen.
Maler Viggo Holt Andersen.
Mølleriarbejder Jacob Petersen.
Bestyrer Viggo Henriksen.

5. Kompagni

5. Kompagni er Politiets Kompagni indenfor Modstandsbevægelsen. Det blev oprettet i Oktober Maaned 1944, da Overbetjent Hanner paatog sig at organisere et Kompagni for Modstandsbevægelsen. Paa dette Tidspunkt eksisterede der allerede en Gruppe Politibetjente, der havde været med til Sabotage og Vaabentransporter, ligesom andre af Politifolkene havde Føling med Modstandsbevægelsen i Vejle.

5. Kompagni, der i Marts Maaned 1945 bestod af ca. 85 Mand, modtog under den illegale Periode en glimrende Uddannelse i Vaabenbrug, og da de fleste af Kompagniets Folk i Forvejen havde militær Indsigt, blev det en Styrke indenfor Modstandsbevægelsen, man havde stor Respekt for.

Som Kampopgave havde Kompagniet faaet den at angribe Tyskernes Garnison i Svømmehallen og paa Søndermarksskolen.

Sammen med Modstandsbevægelsens øvrige Styrker var 5. Kompagni med til at opretholde Ro og Orden i Dagene omkring Kapitulationen, herunder Afvæbning af Tyskerne.

Andre Medlemmer af Kompagniet, under Ledelse af Politifuldmægtig Ib Trolle, foretog Anholdelser af Stikkere og andre Landsforræddere sammen med Frihedskæmpere fra andre Kompagnier.

5. Kompagni var ude for flere Sammenstød med Tyskerne, men ingen af Kompagniets Folk blev herunder dræbt eller saaret, hvorimod Kompagniet satte sig grundigt i Respekt.

Foruden nedennævnte Kompagni, holdtes en Styrke af fortrinsvis ældre Politifolk under Ledelse af Politiassistent A. Mikkelsen, i Reserve. Denne Styrke skulde løse særlige Politiopgaver udenfor det egentlige Kampomraade.

Overbetjent Otto Hanner,
Kompagnichef. Politiadjudant.
Overbetjent Valdemar Laursen.
Politibetjent Kaj Willy Mortensen.
Politibetjent Niels Bjerregaard.
Politibetjent Axel Nielsen.
Reservebetjent Knud Wismann.
Reservebetj. Adolf Krogsg. Nielsen.
Politibetjent Karl Petersen.
Politibetjent Jens Johs. Hansen.
Politibetjent Aksel Børge Petersen.
Reservebetj. H. Fredslund Jørgensen.
Reservebetjent Holger Jensen.
Politibetjent Jens Martinus Nielsen.
Politibetjent Poul Bernhard Bockhoff.
Reservebetjent Ejnar Hansen.
Reservebetjent Jørgen Basse.
Reservebetjent Sv. Erik Heesche.
Politibetjent Erik Larsen.
Reservebetjent N. Roskjær Mortensen.
Reservebetjent Henning Just.
Reservebetjent Sv. Thomsen Dahl.
Politibetjent Walther Siegfried Jensen.
Politibetjent Jørgen Th. Petersen.
Reservebetjent Harry Kunckel.
Reservebetjent Robert Søgaard.
Reservebetjent Vagn Hansen.
Politibetjent Chr. Høj Andersen.
Politifuldmægtig Ib Trolle.
Overbetjent Willy Eisfeldt.
Rbtj. Kresten Skade Nielsen.
Rbtj. Sv. Aa. Jensen.
Rbtj. Alfred Larsen.
Rbtj. Otto Christensen.
Rbtj. Kaj Borre Rasmussen.
Rbtj. Charles Lange.
Rbtj. Hans Bolund Hansen.
Rbtj. Henry Thøgersen.
Rbtj. Carlo Hansen.
Rbtj. Sv. Aa. Thomsen.
Rbtj. Alex Jensen.
Politifuldmægtig Erik Dahl Sørensen.
Kriminalbetjent Knud Rohmann.
Kriminalbetjent Harald Hansen.
Kriminalbetjent Detlef Kraack.
Kriminalbetjent Harald Jensen.
Kriminalbetjent Otto Stenstrup.
Kriminalbetjent Carl Johan Møller.
Kriminalbetjent Poul Christensen.
Kriminalbetjent Niels Iversen.
Politibetjent Aksel Rohde.
Kriminalbetjent Ejnar Erbo Hansen.
Politibetjent Charles Larsen.
Politibetjent Verner Hansen.
Politiassistent Georg Linder.
Politiassistent Hans Chr. Hansen.
Overbetjent Otto Petersen.
Overbetjent Jørgen Ditlev Hansen.
Overbetjent Aksel Rasmussen.
Rbtj. Hans Hansen.
Rbtj. Arne Bøgelund Sørensen.
Rbtj. Sigfred Nordlyk.
Rbtj. Jørgen Hansen.
Rbtj. Aage Kragh Rasmussen.
Rbtj. Hans Andersen.
Rbtj. Jens Erik Sørensen.
Rbtj. Folmer Ludvigsen.
Rbtj. Christian Hansen.
Rbtj. Hans Otto Jensen.
Rbtj. Johs. Bergen Holm.
Rbtj. Hans Lindegaard.
Rbtj. Villy Ammitzbøl Sørensen.
Rbtj. Jens Kirk Pedersen.
Rbtj. Arne Duedahl.
Rbtj. Thorkild Erbs.
Rbtj. Kaj Bagenkop Hansen.
Rbtj. Mogens Skov Sensson.
Overbetjent Niels Vilhelm Jensen.
Overbetjent Chr. Kierst. Henrichsen.
Overbetjent Georg M. Nielsen.
Politikommissær Kaj Sletten.
Bibliotekselev Jens Friis Hansen.
Kontorist Søren Iver Sørensen.
Lærer Kaj Jørgen Laursen.
Journalist Aksel Rude.
Arbejdsmand Mads Peter Madsen.
Slagter Ib Glin Nielsen.
Kontorist Christian Hansen.
Kontorist Felix Salomon.
Typograf Henning Feltendal.

Lagerarbejder Erling Andreasen.
Kontorist Niels Oluf Olesen.
Kommis Arne Dysted.
Bud Knud Børge Noe.
Fotograf Mogens Kai Christensen.
Maskinist Villy Halgren.
Elektriker Carl Refsing.
Bogholder Gunnar Schmidt.
cand. jur. Lersey.
Priskontrollør Beckholm.
Direktør Asger Holmboe.
Ingeniør H. H. Hansen.

6. Kompagni

Umiddelbart før Kapitulationen kom Politiassistent P. J. Pedersen frem fra sin skjulte Tilværelse under »Jorden«. Han havde maattet skjule sig langt fra Vejleegnen, fordi Gestapo var ude efter ham, men nu, hvor der forestod aaben Kamp med Tyskerne, meldte han sig igen til Tjeneste hos Bylederen.

Han fik overdraget at samle sine gamle Styrker, som Kaptajn Geertsen og han i sin Tid havde organiseret, og da Mobiliseringsordren kom fra Bylederen, samledes disse — i 6. Kompagni — paa Vejle Saalelæderfabrik, hvor man fik indrettet udmærkede Stillinger.

Paa forskellig Maade gjorde Kompagniet klar til Kamp, bl. a. gravede man en Maskingeværstilling ved Broen bag Enghavevej, og herfra havde man beregnet med et Par Maskingeværer at kunne beherske Vejkrydsene ved Blegbanken og ved Ribevej.

Efter Kapitulationen, da Frihedskæmperne havde besat Raadhuset, holdt 6. Kompagni sig som Reserve ved Politistatioinen.

Den 6. Maj blev Kompagniet udkommanderet til Koldingvej, hvor der var opstaaet en kritisk Situation, idet en tysk Kolonne havde skudt mod nogle af Frihedskæmpernes Vagtposter.

Da Kompagniets Folk naaede frem til Svinget ved Koldingvej, aabnede et Par tyske Soldater Ilden mod Frihedskæmperne. Skydningen blev kraftigt besvaret, og en tysk Soldat faldt. Samtidig med, at nogle af Folkene gik i Stilling paa Koldingvej, søgte en Deling under Kommando af Løjtnant Jørgensen ud i Terrænet Øst for Koldingvej, hvorfra de aabnede en flankerende Ild mod Tyskerne, der herved forhindredes i at komme i Stilling og faa deres Maskinpistoler hentet frem fra Vognene. Da den tyske Soldat faldt om paa Vejen, og de øvrige kunde indse det haabløse i Situationen, rakte de Hænderne i Vejret og overgav sig. Kolonnen blev afvæbnet og fik Lov at fortsætte Syd paa. Kompagniets

Mandskab havde under denne Aktion udvist en meget modig Holdning, der satte Tyskerne alvorlig Skræk i Livet.

Kompagniet hjemsendtes den 11. Maj, og P. J. overtog Hvervet som Kasernekommandant paa Haandværkerforeningen, hvor Frihedskæmperne blev kaserneret.

Politiassistent Peter Jørgen Petersen, Kompagnichef.
Læge Viggo Jonsen.
Korrespondent Helge Olsen.
Assurandør Hugo Stoltz.
Kontorassistent Joh. Jørgensen.
Disponent Carl Christensen.
Kontorassistent Ch. Rasmussen.
Købmand Olaf Pedersen Ulf.
Bøssemager Poul Frandsen.
Købmand Viggo Nielsen.
Former Niels Hansen.
Arbm. Hans Vindbjerg Nielsen.
Operatør Ejnar Hansen.
Arbm. Louis Peter Bomberg.
Former Niels Poulsen.
Kommis Otto Mortensen.
Ole Karl Olesen.
Tekstilarbejder Ejgild Svensson.
Chauffør Peter Ravn.
Tekstilarbejder Søren Sørensen.
Blikkenslager Carl Rasmussen.
Tekstilarbejder Rudolf Hansen.
Garveriarbejder Viggo Petrowski.
Bagerm. Peder Egstrand Andersen.
Kartemester Johan Ankerstjerne.
Blikkenslager Leo Thomsen.
Bagermester Tage Pedersen.
Arbejdsmand Sv. Aa. Andersen.
Slagtersvend Egon Jacobsen.
Tekstilarbejder Holger Andersen.
Arbejdsmand Herman Jensen.
Frugthandler Holger Petersen.
Murersvend Arnold Henning.
Emaillearbejder Søren Nielsen.
Stenhugger Erik Jensen.
Slagtersvend Henrik Christiansen.
Væver Leo Rasmussen.
Barbermester Sv. Aa. Jensen.
Tekstilarbejder Erik Basse.
Typograf Jacob Christiansen.
Arbejder Sigurd Mogensen.
Fabriksarbejder Aage Petersen.

7. Kompagni

7. Kompagni bestaar af Nedkastningsfolk, der under Besættelsen har staaet for Modtagelsen af de Vaaben, Englænderne sendte ned med Faldskærme. Kompagniet blev saaledes »arbejdsløs«, da Kapitulationen kom.

Kompagniet gjorde dog Tjeneste i Vejle i de travle Dage efter Kapitulationen og hjalp til med de forefaldne Opgaver, bl. a. Arrestationer. Kompagniet hjemsendtes paa nær nogle enkelte, der meldte sig til frivillig Tjeneste efter nogle Dages Forløb.

Om dette Kompagnis særlige Opgaver og Arbejde kan læses i Kapitlet om Vaabennedkastningerne.

Ewald Andersen, Kompagnichef.
»Jens Lyhne«.
Forvalter Vilhelm Ingwersen.
Harald Alstrup.
Mogens Andersen.
Niels Andersen.
Erling Andreasen.
Knud Bove.
Ernst Christensen.
Falbe-Hansen.
Helge Hansen.
Kaj Hansen.
Elias Iversen.
Th. Jørgensen.
Kaj Kjeldsen.
Henri Kragh.
Sv. Aa. Lauridsen.
Sigvald Laursen.
Elmar Moltke Nielsen.
Viggo Nielsen.
Arne Olesen.
Holger Rasmussen.
N. K. Rasmussen.
Ernst Wulff.
Erik Erngaard.
Johs. Sørensen.
Vald. Jørgensen.
Niels Andersen.
Elektromontør Jens K. Jensen.
Møller Sv. Rask Petersen.
Snedker Henning Kristensen.
Landmand Holger Degn Nielsen.
Lærling Kaj Blumensaadt.
Landpost Johs. Kusk.
Savskærer Børge Jørgensen.
Automekaniker Aksel Kyed.
Gaardejer Jens Jacobsen.
Snedker Sv. Aa. Madsen.
Blikkenslager Anders Knudsen.
Gartner Poul Bach.
Ekspedient Marcus Nielsen.
Landmand Aksel Hundevad.
Havebrugskandidat Ejner Blankholm.
Arbm. Aksel Hansen (Skibet).
Arbm. Hans Hansen (Skibet).
Arbm. Magnus Jensen (Skibet).
Vognmand Emil Madsen (Skibet).
Banemand Laurits Petersen (Skibet).
Vognmand Rasmus Ingwersen (Viuf).
Tømrer Mai Simon (Viuf).
Smed Nielsen Matinus (Viuf).
Dyrlæge Gudm. Toft-Petersen (Viuf).
Forpagter Rasmus Toft-Petersen (Haurballegaard).
Tømrermester Hans Petersen (Viuf).

8. Kompagni

»JERNBANEKOMMANDOEN«,

I Marts 1943 tog Jernbanekompagniets Historie sin Begyndelse, idet nogle Jernbanefolk sluttede sig sammen i to Delinger, den ene under Ledelse af M. Petersen, den anden under Ledelse af Villy Hjort. Da M. Petersen maatte »gaa under Jorden« paa Grund af Forbindelse med Willy Steffensen, overgik Ledelsen til Svend Panduro. Foruden disse to Delinger uddannedes ogsaa en speciel Sabotagegruppe under Ledelse af Haandværker Ejnar Søndergaard. Hele Kompagniet lededes af en mystisk Mand ved Navn »Frederik«, som kun faa af Folkene vidste hvem var.

Yderligere blev der tilsluttet 30 Mand under Ledelse af en Hr. »Christensen«, saaledes at den samlede Styrke hurtigt var oppe paa ca. 70 Mand.

Forbindelsen med de 30 Mand blev en Overgang afbrudt, da »Stef« blev taget, idet ogsaa »Hannibal«, »Stanley« og »Christensen«, der udgjorde Ledelsen, maatte forsvinde. Det lykkedes »Frederik«, gennem Overlæge Fjeldborg, at faa Forbindelse med Kommandoen for 2. Region i Aarhus og nuværende Chef for Regionen, Løjtnant Petersen.

Jernbanens Toldkontrol blev saaledes en Overgang Kontaktstedet for hele Midtjylland. »Frederik« havde aldrig svært ved at faa Folk til sit Kompagni. Vanskeligheden bestod i at holde Folkene fra at gaa til Aktion. Det kriblede i dem alle efter at komme i Kamp med Tyskerne.

Ved Mobiliseringen kaldtes de 34 Mand, der udgjorde den egentlige Jernbanegruppe, under Vaaben, og efter Ordre fra Bylederen suppleredes disse Folk med Mandskab fra Bladgrupper og Resterne af splittede Militærgrupper i Byen. Ialt kom Jernbanekommandoen op paa ca. 150 Mand.

Efter Kapitulationen viste »Frederik« sig at være Toldvagtmester Gulstad, der lige siden Besættelsen den 9. April 1940 havde været med i Modstandsbevægelsen.

Faa Timer efter Kapitulationen beslaglagde Jernbanekommandoen en tysk Jernbanevogn med Vaaben og Ammunition og sørgede derved selv for, at de af Folkene, der endnu ikke var bevæbnet, fik de fornødne Vaaben.

Kompagniet deltog i de første Vagter paa Raadhuset og havde Rekognosceringsgrupper ude i Oplandet for at kontrolere Tyskernes Bevægelser.

Det kom til enkelte Sammenstød med Tyskerne, hvorunder tre af Kompagniets Folk blev saaret af en tysk Haandgranat.

Jernbanekompagniet udfoldede en stor Aktivitet i Arbejdet for at fange Stikkere og Hipomænd — det var bl. a. dette Kompagni, der opsporede den berygtede Gestapomand Kloster, som netop stod foran Løsladelse fra Aalborg Arrest, da Jenbanekompagniets Udrykningshold kom til Stede og afhentede ham. Jernbanekompagniet havde ogsaa efter Kapitulationen til Opgave at forhindre de to Marinestrygere, der laa ved Havnens nordre Kaj, i at stikke til Søs. De tyske Marinere var meget provokerende og forsøgte flere Gange at unddrage sig Kompagniets Kontrol, men Jernbanekommandoen klarede ogsaa denne Opgave tilfredsstillende.

Forskellige Vagttjenester blev senere overdraget Kompagniet, bl. a. Vagterne ved det store Ammunitionsdepot ved Bybæk Runddel, Internatet paa Store Grundet, Jernbanen og Teaterhotellet.

Jernbanekompagniet var et Kompagni med et friskt Initiativ og en Trang til Agressivitet, som til Tider kunde være vanskelig at tøjle. Til stor Hjælp for Politiets Arbejde med Sagerne mod Landsforræddere og Krigsforbrydere har Kompagniet indsamlet et stort Materiale, og Kompagniet har deltaget i mange »gode« Arrestationer.

Toldvagtmester L. A. Gulstad, Kompagnichef.
Toldbetjent Chr. Christiansen.
Aage Venborg.
H. Frandsen.
R. F. Kjeldsen.
Martin Hansen.
Sv. Panduro.
Ernst Madsen.
Jens Nielsen.

Glarmester Axel Brun.
Repræsentant Aage Christiansen.
Bogholder Egon Christiansen.
Klejnsmed Ejnar Søndergaard.
Peter Kjeldsen.
Sadelmager Hakon Iversen.
Søren Christensen.
Frode Larsen.
Jens Harley Hansen.
Ekstraarbejder Hartvig Christensen.
Overportør Marinus Pedersen.
Ekspedient Døhr Pedersen.
Ejnar Christensen.
Arbejdsmand Albert Nielsen.
Arbejdsmand Alfred Christensen.
Tekstilarbejder Hans Petersen.
Støberiarbejder Martin Hansen.
Jens Egeberg.
Aage Nielsen.
Herluf Petersen.
Arne Olesen.
Ekstraarbejder Jens Hansen.
Former Sv. Aa. Jensen.
Portør Ove Højbjerg.
H. P. Gregersen.
Hjælpearbejder Jens Højbjerg.
Glarmestersvend Børge Hüttel.
Former Ivan Hougaard.
Holger Eriksen.
Lagerarbejder Axel Bundgaard.
Arbejdsmand Viggo Stegmann.
Blikkenslager Hans Pedersen.
Arbejdsmand Ejvind Glerup.
Hans Rode.
Egon Hansen.
Niels Nielsen.
Sv. Andersen.
Kontorist Vagner Jensen.
Overportør H. P. Christensen.
Jørgen Buch Hansen.
Hans Hjort.
Banemand Tage Hansen.
Maskinist Erik Lund.
H. Poulsen.
Normann Frennesen.
Granitsliber Kaj Hansen.
Toldelev Niels Petersen.
Th. Kring.
E. G. Christensen.
E. Pedersen.
Lokomotivfører S. P. Juncker.
Fisker Egon Laursen.
Leon Larsen.
Frantz Thoudahl.
Frank Clausen.
Martin Rossen.
Ekstraarbejder Arne Moff Andersen.
Overportør Ulrik Lefevre.
Kaj Jørgensen.
Tromlefører Hartmann Christensen.
Mekaniker Herluf Thomsen.
Forstelev C. Skaarup.
Kaj Nielsen.
Arbejdsmand Ernst Knudsen.
J. M. Pedersen.
Maskinarbejder Hans Erik Pagh.
Telegrafmontør J. Nørg. Christensen.
Yde Henry Laursen.
Jens Jensen Hougaard.
Arbejdsmand N. J. Kaspersen.
Børstenbinder K. Laursen.
Sv. Søgaard Pedersen.
Arbejdsmand Just Sørensen.
Th. Pedersen.
Portør Børge Petersen.
Lagerekspedient Bernhard Knudsen.
Overportør H. Hansen.
Kontorassistent Chr. Hansen.
Kaj Jespersen.
Knud Madsen.
Trap Hansen.
Dropskoger Johan Kongstad.
Niels Schjødt.
Tage Sønderdahl.
Maskinarbejder Chr. Rasmussen.
Bruno Nørgaard Christensen.
Lagerarbejder Sv. Abrahamsen.
Former Gotfred Rose.
Sigurd Averhof.
Otto H. Rasmussen.

Kurt Jacobsen.
H. S. Andersen.
Lokomotivfører A. A. Thøgersen.
H. Petersen.
Arbejdsmand Holger Pedersen.
Carlo Petersen.
Møllersvend Henry Andersen.
Lokomotivfører J. Jensen.
Villy Jørgensen.
Arbejdsmand Niels Dam.
K. R. Hansen.
Conrad Møller.
Jens Laursen.
Overportør K. M. Dalgaard.
Kaj Johansen.
Carl Sundvad.
Holger Jensen.
Holger Andersen.
Arbejdsmand Otto Petersen.
Arbejdsmand Jacob Thoudal.
Villy Jacobsen.
Ejner Christensen.
Maskinarbejder Sv. Aa. Pedersen.
Arbejdsmand Ejnar Christensen.
Overportør Jens S. Pedersen.

9. Kompagni

9. Kompagni er dannet af Folk fra forskellige illegale Grupper, der paa den ene eller anden Maade havde været med i Frihedskampen.

Kompagniets Folk var modne og veluddannede Mænd, som ret naturligt fik betroet store Opgaver. Saaledes var det Planen, at Kompagniet i Tilfælde af Kamphandlinger skulde have »ordnet« Indkørslen til Vejle ved Horsensvej. Et Trafikcenter, der i en saadan Situation vilde have været af stor Betydning.

Ved Kapitulationen blev 9. Kompagni udkommanderet paa forskellige Opgaver: Afvæbning af tyske Kolonner, Arrestationer og Bevogtningstjeneste, bl. a. ved Russerlejren i »Dalkroen«. Kompagniets største Indsats efter Kapitulationen blev dog Overtagelsen af Tyskernes Flyveplads i Vandel.

Dette mægtige Foretagende, der havde kostet Landet Millioner og atter Millioner, blev forladt af Tyskerne og laa aabent for alle, der ønskede at trænge ind paa det kæmpemæssige Areal, indtil 9. Kompagni organiserede en effektiv Bevogtningstjeneste af hele Flyvepladsomraadet. Med fast Hovedkvarter i Tyskernes »Bauleitung«s Barak flyttede hele Kompagniet ud paa Flyvepladsen. Senere kom Afdelinger af «Danforce« og engelske R. A. F. Styrker til, og i Samarbejde med dem fortsatte 9. Kompagni Vagttjenesten.

Før Kapitulationen var det en lidet hæderfuld Beskæftigelse at »arbejde i Vandel« — ved 9. Kompagnis Overtagelse af Flyvepladsen blev det pludselig til en stor og samfundsnyttig Opgave at udføre et Stykke Arbejde paa Vandel Flyveplads. Millionværdier kunde være gaaet tabt, om ikke 9. Kompagni havde overtaget Flyvepladsen og med haard Haand sørgede for, at ikke tidligere »Vandelister« eller andre fjernede noget fra Flyvepladsens Omraade.

Under Udøvelsen af Vagttjenesten og Oprydning i Lejren lykkedes det Kompagniet flere Gange at foretage Arrestationer af stærkt eftersøgte Landsforræddere, der havde troet sig i Sikkerhed herude paa »Prærien«. Til Brug for Politiets Arbejde med Værnemagersager etc. har Kompagniets Ledere fremskaffet righoldigt Bevismateriale ved Ransagning af Vandelkontorernes Papirer og Bøger.

Det var et haardt Job for 9. Kompagni at organisere Registreringsarbejde, Oprydning, Vagttjeneste o. s. v. paa Flyvepladsen, og selve »Deporteringen« fra Vejle var ikke just spændende for Mandskabet, men med beundringsværdig Energi fik Heesches Folk løst Opgaverne, og Samfundet kan være Kompagniet taknemlig for dets store Arbejde med at bringe Orden i Tingene efter Tyskernes Flugt fra Millionværdierne paa Vandel Flyveplads.

Grosserer Johan Heesche,
Kompagnichef.
Tekstilarbejder Leo Lundfald.
Seminarieelev Henry Henriksen.
Spasekasseassistent Kaj Mortensen.
Gørtler Sv. Aa. Petersen.
Tapetserer Orla Hansen.
Lærer Stig Hedensted.
Ekspedient Asger Jensen.
Maskinarbejder Ejnar Knudsen.
Arbejdsmand Alfred Knudsen.
Forretningsfører Viggo Mølbach.
Kontorist Georg Vejlgaard Jørgensen.
Ekspedient Niels Brun Schmidt.
Paparbejder Jørgen Christensen.
Skrædder Helmuth Petersen.
Maalerkontrollør Holger Schmidt.
Slagtersvend Harry Kvist.
Slagtersvend Charles Lilholm.
Fiskehandler Hans Josephsen.
Forvalter Erik Larsen.
Typograf Jens Engemann.
Frisør Georg Ramskov Nielsen.
Gørtler Wesly Andersen.
Operatør Ejnar Hansen.
Lagerforvalter Vagn Mølg. Frandsen.
Maskinarbejder Dines Peter Jørgensen.
Faktor Th. Isager.
stud. polyt. Knud Christensen.
Maskinarbejder Poul Erik Sørensen.
Lagerarbejder Axel Wulff.
Kommis Gunnar Winge Jacobsen.
Repræsentant Harald Jørgensen.
Arbejdsmand Niels Rasmussen.
Hjælpearb. Ekaus Malling Nielsen.
Ekstraarbejder Vagn Særm. Thomsen.
Maskinarbejder Leo Vincent Hansen.
Sparekasseass. Svend Gustav Sundien.
Manufakturh. Sv. Aa. Jul. Jensen.
Ingeniør Kaj Aug. Jørgensen.
Forretningsfører Carl Lützen.
Kasserer Arne Ejvind Jensen.
Overassistent Louis J. Andersen.
Pølsemager Willy Pedersen.
Bogholder Otto Larsen.
Tømrerlærling Haakon Mortensen.
Elektroinstallatør Gudmund Hansen.
Landmand Karl Ladegaard.
Maskinarbejder Peter Honoré.
Lagerforvalter Niels Aksel Pagh.
Maler Erik From Petersen.
Maskinarb. Bendt Alsted Nielsen.

Maskinarb. Leo Andr. Christiansen.
Skovarbejder Johannes Smaakjær.
Ingeniør Svend Brask.
Maskinlærling Poul Nielsen.
Kontrolassistent Aage Nielsen.
Ekstratelefonarb. Albert Hansen.
Snedker Svend Aage Andersen.
Bogbinderelev Orla Nielsen.
Ekspedient Eigil Nicolajsen.
Kontorlærling Henry Toft.
Pastor H. V. Knudsen.
Emaillearbejder Kenley Jensen.
Landmand Henning Nielsen.
Gymnasieelev Aksel Madsen.
Lærer Poul Runge.
Bogtrykker Th. Larsen.
Redaktionssekretær Elsnab.
Redaktionssekretær Laust Jensen.
Værkfører Michael Jensen.
Gartner H. B. Johansen.
Kontorbest. Aa. Fabricius Jensen.

10. Kompagni

»Kernen« af dette Kompagni har været med til mange Sabotagehandlinger og har aktivt været med i Frihedskampen fra første Færd.

De, der først var med i den Gruppe, der senere skulde danne 10. Kompagni, havde et indgaaende Kendskab til Vaaben og Sprængstof. Det var derfor naturligt, at disse Folk fik den særlige Opgave at administrere hele Frihedshærens Vaaben- og Ammunitionslager.

Folkene i 10. Kompagni har Æren af, at Vaabnene altid var i fineste Orden, og at alle de mange Transporter fra de forskellige Depoter og Skjulesteder gik saa glat, som Tilfældet var.

De Folk, der i de sidste Maaneder før Kapitulationen sluttede sig til dette Kompagni, fik ligeledes en Instruktion med specielt Henblik paa Kompagniets særlige Opgaver som Vaaben- og Forsyningskompagni.

Havde det kommet til Kamphandlinger, havde det været dette Kompagnis Opgave at køre frem til de forskellige Kompagnier, der eventuelt befandt sig i Kamp, med Ammunitions- og Vareforsyninger.

Nu, da det hele gik lettere end beregnet, betød det ikke, at Kompagniet blev »arbejdsløs«. Tværtimod fik 10. Kompagni mere at se til end ret mange andre Kompagnier. De mange Vaaben, der blev frataget Tyskerne, blev samlet hos Vaabenmester »Carlsen«, der med sine Folk rensede og istandsatte dem, registrerede dem og sørgede for deres Fordeling blandt Mandskabet i andre Kompagnier.

Folkene fra 10. Kompagni løste efter Kapitulationen den store Opgave at faa demonteret og fjernet det store Sprængstofdepot ved Bybæk Runddel, som Tyskerne havde forladt. Under »Maleren«s Ledelse og med Hjælp af nogle russiske Krigsfanger, der

var kendt med de tyske Miners Konstruktion, fik man alle de smaa Landminer demonteret og fik alt Sprængstoffet transporteret bort fra Byen til Opsamlingsstedet i Aarhus.

Det drejede sig om Sprængstof tilstrækkeligt til at sprænge hele Vejle By i Luften. Der er derfor Grund til at være 10. Kompagnis Mandskab taknemlige for den Samvittighedsfuldhed, hvormed denne farefulde Opgave blev løst. Vejle blev reddet fra en Katastrofe, der let kunde være indtruffet, om ukyndige Folk havde haft med disse Ting at gøre.

Rbtj. Ove Jacobsen (»Carlsen«), Vaabenmester, Kompagnichef.
Maler Kaj Andersen.
Rbtj. Henry Carl Hansen.
Maskinarb. Bjarne Green Nielsen.
Redder Hans Steinbrenner.
Redder Ejvind Damsgaard.
Kusk Mathias Krintel.
Ekspedient Benny Petersen.
Maler Robert Lassen.
Typograf Erik Andkjær.
Maskinarb. Egon Heindorff Iversen.
Skrædder Finn Matas.
Konstruktør Vagn Skærlund Nielsen.
Væver Willy Christiansen.
Lagerarbejder Henning Jensen.
Lagerarb. Niels Buhl Schmidt.
Medhjælper Aage Heindorff Iversen.
Vognm. Harry Lomholt Christensen.
Medhjælper Axel Heindorff Iversen.
Murerlærling Knud Mikkelsen.
Seminarieelev Jørn Lindhartsen.
Kontorist William Meyer.
Tekstilarbejder Bernhard Jensen.
Tekstilarbejder Erik Basse.
Tekstilarbejder Johannes Nielsen.
Tekstilarbejder Viktor Bruun.
Lærling Harald Eskildsen.
Lærling Vagn Christiansen.
Bankassistent N. Wagner Sørensen.
Kontorist Erling Jensen.
Elektriker Mogens Hansen.
Elev Preben Junker Jacobsen.
Tekstilarbejder Arne Knudsen.
Typografl. Erik Elverdam Mikkelsen.
Snedker Karl Henry Nielsen.
Maskinarbejder Holger Sørensen.
Typograflærling Kjeld Larsen.
Typografl. Eugene Irvind Nielsen.
Assistent Poul Erhardt Jørgensen.

11. Kompagni

Næsten alle Folkene i dette Kompagni har været aktive Sabotører, og deres Indsats paa dette Felt er nærmere beskrevet i Kapitlet om Sabotagen. Efter Kapitulationen har Kompagniet hjulpet det særlige Stabskompagni med Stabstjeneste, har deltaget i Afvæbning af Tyskerne og i Arresationer af Landsforræddere og Stikkere.

Assistent Wagn-Ove Lund, Kompagnichef.
Chauffør Vagn Kjeldsen.
Underforvalter Aage Kørschen.
Førsteelev Svend-Henrik Bagge.
Savskærer Ove Nissen.
Savskærer Jørgen Nissen.
Postbud Erik Rohdin.
Billedskærer Erhardt Madsen.
Bankassistent Harald Henriksen.
Vaskemester Herluf Jensen.
Tømrer Knud Hilmar Nielsen.
Assistent Vagn Mikkelsen.
Kontorassistent Jørgen Truelsen.
Blikkenslager Axel Johansen.
Blikkenslager Cyril Petersen.
Portør Tage Christensen.
Blikkenslager Herluf Hansen.
Blikkenslager Henry Larsen.
Tapetserer Chr. Fredriksen.
Tapetserer Sv. Erik Kristensen.
Bogbinder Kaj Christensen.
Marinemath Aagaard.
Skoleelev Bent Christensen.

12. Kompagni

(Vognparken).

I Februar 1945 henvendte Modstandsbevægelsen i Vejle sig til Overbetjent Daugaard Pedersen og bad ham om at organisere en Gruppe med det Formaal at bestride al Kørselen for Modstandsbevægelsen i Byen.

Det lykkedes paa kort Tid at faa en saadan illegal Gruppe organiseret under Navnet »Vognparken« — med Kontor og Central hos Automobilhandler S. P. Mortensen, Sønderbrogade 24.

»Vognparken«s Andel i, at alt klappede godt, da Modstandsbevægelsen kom over Jorden, var meget stor. I Tilfælde af, at Tyskerne havde kæmpet til det sidste, vilde dette Kompagni have ligget i Ildlinjen.

Efter Kapitulationen har faa været saa belastet som »Vognparken«s Mandskab, men takket være den Omstændighed, at mange af Byens Droskevognmænd stillede sig til Raadighed, og at private stillede deres Personvogne og Lastbiler til Disposition, blev alle Vanskeligheder overvundet. 12. Kompagni havde altid en Vogn rede til hurtig Udrykning, naar alvorlige Episoder gjorde det nødvendigt, hvilket betød uendelig meget for Modstandsbevægelsens Arbejde.

Overbetjent Daugaard Pedersen, Kompagnichef.
Automobilhandler S. P. Mortensen.
Værkfører Svend Køhler.
Værkfører A. K. Jensen.
Mekaniker Viggo Hansen.
Mekaniker Steffen Madsen.
Lærling Erling Sørensen.
Skoleelev Ole Christensen.
Benzinforhandler Th. Jensen.
Motorcykleforhandler Alf. Mortensen.
Ingeniør H. H. Hansen.
Vognmand Jens Rasmussen.
Vognmand Alf. Jensen.
Vognmand Holger Beck.
Vognmand Chr. Nielsen.
Vognmand Thomas Buhl.
Vognmand Viggo Poulsen, Højen.

Organisationens Opbygning i Vejle

Byleder:
Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen

Næstkommanderende:
Overbetjent Otto Hanner

Sekretær:
Lærerinde Agnes Ahm (»Marie«)

Stabschef:
Bibliotekar O. Abitz

Frihedsraadets Lokalkomité:

Arrestationsudvalg
Værnemagerudvalg
Bestyrelse for Kontor for særlige Anliggender

Kompagnierne og Sabotagegrupperne

Kompagnichefer, Delingsførere,
Gruppeførere, Mandskab, Ordonanser

Civil Byledelse

Efterretningsvæsen

Forbindelsesofficerer

Kontoret:

Regnskabsførere, Sekretærer,
Telefonvagter

Epilog

Modstandsbevægelsen i Vejle har gennem sin Kamp for Frihed og Ret lært Tyskerne at kende fra mange Sider. Yderpolerne er den brovtende, terroriserende Tysker og den slagne, ydmyge Tysker, der trillede hjemad mod det tredie Rige med sin Barnevogn lastet til Randen med Tyvekoster!

Da Tyskerne var Herre i Landet, da de skaltede og valtede efter Forgodtbefindende og ikke generede sig for at undertrykke selvstændig dansk Aand og Handling, fødtes og øgedes Modstanden. Uudsletteligt staar i Erindringen hin Augustdag, da Tyskerne erklærede Undtagelsestilstand i Danmark, og da stærkt bevæbnede Tyskere tog Opstilling ved Udfaldsvejene til Byerne. I Vejle fik vi paa denne Dag Tyskernes sande Ansigt at se. Paa Raadhustorvet havde Soldater taget Opstilling med Maskingeværer pegende mod den vaabenløse Befolkning. Paa Vejene blev al Trafik standset, og fredelige Folk i lovligt Ærinde blev antastet af de unge Prøjsere, der i ubehøvlet og overlegen Tone skældte dem ud for »danske Svinehunde«.

Da Udgangsforbudet om Aftenen den 29. August skulde haandhæves, kørte Tyskerne gennem Vejles Hovedgade i en aaben Kampvogn, og en Officer sprang ud af Vognen og slog efter Danskerne med sin Ridepisk, naar det ikke syntes ham at gaa hurtigt nok. Feltgendarmeriets Patruljer truede med deres Maskinpistoler mod Folk, der dristede sig til at aabne Vinduer og kigge ud paa Gaden, osv., osv. Maaske er disse Tildragelser, der kan synes bagatelliske, glemt, men tænker man nøjere efter, vil man erkende, at har Besættelsesmagten nogen Sinde forsøgt at ydmyge os her i Byen, saa var det denne 29. August.

Et frit, demokratisk Land lader sig ikke piske med Ridepisk af en prøjsisk Naziofficer. Den Ydmygelse glemmer de Danskere,

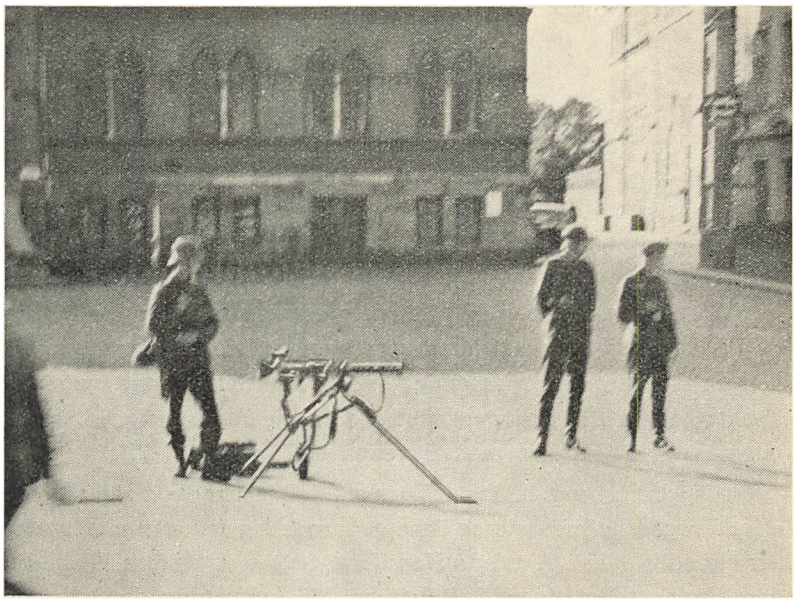

Tyskerne opstillede Maskingeværer paa Raadhustorvet d. 29. August

der oplevede den, aldrig. Trods Spærretid og Udgangsforbud, trods Trusler, Mord og Terror, viste Modstandsbevægelsen Tyskerne, at det danske Folk ikke ønskede Ydmygelse, ikke ønskede at underkaste sig og blive lydige Slaver.

Og saa har vi set Tyskerne komme krybende efter Nederlaget. Fornægtende alle som én, at de nogen Sinde havde haft noget med Barbariet at gøre. Forsikrende, at de aldrig havde været Nazister, eller aldrig havde billiget Prøjseraandens Terroriseren i Danmark. Ingen turde tage Ansvaret i Tyskland, og heller ingen turde staa ved Ugerningerne i Danmark.

Vi har lært Tyskerne at kende, lært, at alle Tyskere maa bære Ansvaret for Skændslerne i Danmark, som over hele Europa. Men vi har ogsaa lært at kende os selv. Har den tyske Besættelse paa saa godt som alle Omraader kun betydet Ulykke, saa kan man dog paa ét Punkt sige, at Besættelsen har været til Gavn for vort Land. En ganske vist dyrekøbt Lære, men dog en Lære har vi draget af Tyskernes Undertrykkelse og Modstandsbevægelsens Kamp mod Tyrannerne, nemlig denne, at ingen kan

dræbe Selvstændigheden og Friheden i et Folk, naar Folket samler sig i Enighed om det Maal at yde Modstand til Døden.

Efter Kapitulationen har mange letkøbte Fraser faaet Lov at passere Revy for aabent Tæppe, men Sandheden er den, at Enigheden kom ikke til det danske Folk af sig selv. Og kom ikke flyvende til os som en Gave i samme Nu, Tyskerne overskred Landets Grænse. Lad os være ærlige og tilstaa, at Enigheden i Folket til Modstand mod Tyskerne blev tilkæmpet Skridt for Skridt. Hvor var der mange »lunkne« dengang. Hvor var der mange forsigtige og farisæiske, der gned sig i Hænderne og sagde, at i Grunden havde vi det jo ganske rart herhjemme, naar blot Sabotørerne kunde holde op med al det »Bomberi«. Sammenholdet skabtes i Nødens bitre Stund, og de, der gik forrest i Frihedskampen, har Æren af, at det blev en Realitet. Det var Modstandsbevægelsen, der tog Initiativet til at opbygge et underjordisk Folkefællesskab, og det var Modstandsbevægelsen, der nærede og inspirerede dette Fællesskab, saa det fik Udtryk i store Folkedemonstrationer mod Tyskerne.

Frihedsbevægelsen maatte ikke blive en Stat i Staten. Det var det, Modstandsbevægelsens Ledere var klar over allerede paa et tidligt Stadium af Kampen. Alle maatte være med, thi det var ikke en lille Klikes Kamp, der var Tale om, det var Folkets Kamp mod Undertrykkerne, det gjaldt. Danmarks Frihedsraad naaede sit Maal. Modstandsbevægelsen blev ét med Folket.

Efter Kapitulationen har man oplevet enkelte Mennesker, der ikke endnu havde forstaaet denne Sammensvejsen af Folket og Frihedsbevægelsen, Mennesker, der følte, at de stod udenfor og maaske endda var bitre derover. Hvorfor var der ikke kommet Invitation til dem? De var da lige saa gode som den og den, der nu saas paa Gaden med Armbind. Var der nogen i Folkestrejkernes Dage — da Enigheden mellem Modstandsbevægelsen og Folket demonstreredes for hele Verden — der strittede imod? Var der nogen, der sagde hvad kan det nytte, det er dumt, og det er farligt, det er Drengestreger og Optøjer, vi vil ikke være med? Ja, det var der, men kan man finde de Folk i Dag? Næppe, thi de har forlængst indset deres Nederlag. Vil de Mennesker, der i Dagene efter Kapitulationen satte sig ud over dansk Samhørighed ved at betragte Frihedsbevægelsen som et isoleret Fænomen,

ikke en Dag komme til at erkende et lignende Nederlag? Højst sandsynligt, da det stort set er de samme Mennesker, der strittede imod Enighed i Folket dengang, der igen har taget Melodien om »Drengestreger« og »hvad kan det nytte« op paa Programmet.

Frihedsbevægelsen er ikke nogen Stat i Staten og vil aldrig blive det, dertil har vor Lære under Besættelsens Aag været for stor. Vi erkender og anerkender Modstandsbevægelsens store Indsats for vort Folks Befrielse. Vi er taknemlige overfor de, der vovede sig ud i Kampen, og der gaar ikke Skaar af vor egen Prestige, om vi siger dem en aaben og ærlig Tak.

De, der gik forrest i Rækkerne, de, der satte Livet ind og maaske satte det til, kan takkes paa mangfoldig Maade. Ingen Frihedskæmper ønsker Tak paa den Maade, at næsegrus Beundring lægges for Dagen, at der snobbes eller Hurraes over alle Bredder. Eller, som det er sket, at der danses Swing efter banale Melodier med Tekster i Retning af »Der laa Blomster paa det Sted, hvor han faldt«. At der gaar Mode i Frihedskampen er en daarlig Tak for Sabotørernes og de Tusinder af Illegales Indsats.

Den Tak, Frihedsbevægelsen ønsker for sit Arbejde, skal være i Pagt med det Sammenhold, der er skabt under Besættelsen. Skal være et Udtryk for, at Befolkningen gaar ind for de Idealer, der var Frihedskampens. Stiller Befolkningen sig bag Modstandsbevægelsens Ønsker om Udrensning af landsskadelige Elementer, om Hjælp til de mange Efterladte og om fortsat Sammenhold til at løse Efterkrigstidens mange store Problemer, har Modstandsbevægelsen faaet den Tak, den fortjener og ønsker. Vi skylder Mindet om dem, der gav deres Liv for vort Lands Frihed, at vi ikke trækker Frihedskampen ned i et banalt Revyniveau, men bevarer Luften ren og Idealerne høje.

— — — —

Under Indsamlingen af Stoffet til denne Skildring af Vejles »Undergrund« har jeg mødt stor Velvilje fra alle Sider, men ogsaa mødt stærkt divergerende Opfattelse af, hvad det hele gik ud paa. En Del af dem, der havde været »mest med« og havde prøvet, hvad det vil sige at staa Ansigt til Ansigt med Døden, var dem, der var sværest at faa til at tale. »Der er ikke noget at snakke om«, sagde de, og søgte at unddrage sig videre Forkla-

ring, hvorimod Folk i Periferien ofte var ivrige med at forsikre, at blev de ikke omtalt i Beretningen om, hvad der var hændt, vilde hele Bogens Fremstilling faa en Slagside. De, der slaar sig for Brystet og taler højt om deres Indsats, har ikke forstaaet et Ord af det hele. Frihedskampen var ikke den enkeltes Indsats, nej, der blev løftet i Flok. Maatte denne Bog give et Bidrag til Forstaaelse af netop denne Kendsgerning.

Hjem til Riget —

FOTO:

Niels Hansen
Sandorff Hansen
Fotocentralen
Oscar Jensen
»Vejle Amts Folkeblad«
»Vejle Amts Avis«
»Vejle Social-Demokrat«
Karl Johan Gedde
N. P. Larsen
m. fl.

Indholdsfortegnelse

Forord af Kaptajnløjtnant S. G. Bendtzen	Side	5
Indledning	„	7
Den illegale Presse	„	9
Militærorganisationen i Vejle	„	20
Sabotage	„	34
Dropping	„	59
De Faldne	„	65
Kvindernes Indsats	„	71
Den civile Byledelse	„	77
Hjælpearbejdet	„	81
Efterretningstjenesten	„	83
Gestapos Virksomhed i Vejle	„	86
Samarbejdet	„	99
Politiet under Jorden	„	102
Kapitulationen	„	109
Kompagnierne	„	123
Organisationens Opbygning i Vejle	„	152
Epilog	„	153

Uddrag af Stoffet maa kun offentliggøres med Kildeangivelse.

Rettelser:

Side 38 Linje 22 (Rødkier-Jensen). Læs: Heesche.
„ 92 Navnefortegnelse, 2. Spalte, 2. Linie (Røjkær). Læs: Rødkier-Jensen.

Overskudet ved Salget af denne Bog
tilfalder Indsamlingen til Fordel for faldne
Frihedskæmperes Efterladte